

С. МЕЧНИК

С. МЕЧНИК

ВІД ОПРИЧЧИНИ ДО КГБ
ДУХОВІСТЬ МОСКОВСЬКОГО ІМПЕРІАЛІЗМУ

EX LIBRIS
MYKOLA AND WALENTYNA
KRAWEC

ПАМ'ЯТІ ПОЛЯГЛИХ
У БОРОТЬБИ ЗА ВОЛЮ УКРАЇНИ

ТОГО Ж АВТОРА:

ПІД ТРЬОМА ОКУПАНТАМИ

спогади українського революціонера-підпільника, УВС, Лондон 1958.

НЕСКОРЕНІ

документальна повість про героїську боротьбу членів революційної ОУН, УВС — Лондон 1965.

У БОРОТЬБИ ПРОТИ МОСКОВСЬКОЇ
АГЕНТУРИ

Українське Видавництво Мюнхен 1980.

С. МЕЧНИК

**Від оприщини до КГБ
духовість московського
імперіялізму**

diasporiana.org.ua

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО

Мюнхен 1981

**EX LIBRIS
MYKOLA AND VALENTYNA
KRAWCZAK**

Кооперативна друкарня «Ціцero», Цеппелінштр. 67, 8000 Мюнхен 80

ВІД АВТОРА

EX LIBRIS MYKOLA AND WALENTYNA KRAWEC

Українське Видавництво в Мюнхені 1980 р. видало мою працю «У БОРОТЬБІ ПРОТИ МОСКОВСЬКОЇ АГЕНТУРИ». Ця праця в ряд читачів викликала зацікавлення і побажання на порушену тему написати більше.

На цій підставі я вирішив зробити обширнішу працю, щоб вказати, що терористичний апарат ЧК-КГБ є продовженням царської оприщини-охранки, лише сьогодні застосовуються більш витончені і рафінованіші методи.

КГБ, як опричина чи охранка, виконує доручення московської імперської влади. Раніше були білі царі, сьогодні червоні вожді але дух великодержавности з агресивними цілями не змінився.

В перших розділах цієї праці я старався представити білих і червоних імперіялістів та вказати на тотожність їхніх методів. Я не зупинився докладніше над схематичною побудовою апарату КГБ, лише показав у загальному його історію. Назви і схеми цього апарату часто мінялися, але ціль була і залишилася незмінною. Подані історичні дані з діяльності ворожого поліційно-терористичного апарату в боротьбі з українським національно-державницьким рухом нам показують духове обличчя

ворога і його методи. Подаю також діяльність червоних проти своїх білих конкурентів.

У цій праці читачеві представляю факти величезної і жорстокої боротьби, яка ведеться увесь час з прихованим і підступним ворогом. КГБ намагається нас поділити, розсварити та розложити наш організований і творчий організм, щоб ми були нездібними до праці за наше Визволення.

Видання цієї праці появляється завдяки фінансової пожертви українських патріотів: Марії Ковалевської, Олекси Савків замешканих у Ф. Р. Німеччини і Володимира Ваврикович з міста Кальгари, Канада.

Жертводавцям складаю щиру подяку.

ДУХОВА СПОРІДНЕНІСТЬ ЧЕРВОНОЇ І БІЛОЇ МОСКВИ

З часу заснування, впровадження советської системи на території колишньої царської імперії і по нині серед світової opinio існує дуже поширений погляд, що ця система є наслідком практичного застосування соціалістичної, комуністичної, матеріалістичної доктрини. Це хибний і фальшивий в засаді погляд, який не витримує жадної критики, бо, наприклад, про існування в СРСР якогось соціалізму, чи про побудову якогось комунізму — нема жодного доказу. Насправді *советська система* в цілому є тільки новим варіантом тотожної і незмінної суті московського духовного, соціально-політичного й історичного комплексу.

Большевицька революція 1917 року зліквідувала тільки царат, але не знищила ані московського централізму, ані імперіялізму. Ця революція не принесла поневолею царатом неросійським народам будь-яких свобод — національних, політичних, економічних і культурних. У старій імперії й у новоствореній пануючим був і лишився «*великий руський народ*». Практично

революція 1917 року, хоч вона і мала офіційно за мету надання усіляких свобод «народам Росії», привела тільки до вдосконалення єдиної *неділимної імперії*, вдосконалення в напрямку дальшого розвитку прадавнього російського імперіялізму, вдосконалення в напрямку ще більшого національного, політичного, економічного і культурного закріпачення неросійських народів. Ленін, а пізніше Сталін, Маленков, Хрущов і Брежньов ніколи не мали на увазі використати марксизм для якогось впровадження проголошених на папері свобод; вони тільки пристосували марксизм для зміцнення і розвою російської великодержавности. Незаперечні історичні факти впродовж понад півстоліття свідчать тільки про те, що існуюча советська система є нічим іншим, як виявом обновленої і вдосконаленої московської великодержавности, яка щодо жорстокости та поліційно-терористичного гноблення неросійських народів не знала і не знає собі рівної.

Для того, щоб найкраще представити читачеві духову спорідненість білої і червоної Москви, немає потреби докладно зупинятися на психологічній аналізі і науковому обґрунтуванні природи вищезгаданої споріднености, бо досить ілюструвати її не всіма, а тільки вибраними історичними подіями, що мали місце в білій імперії, паралельно порівнюючи їх з подіями в

новій червоній імперії. Тотожність виявиться клясичною.

Почнемо з порівняння «моральности» білих і червоних найвищих володарів. Невимовною жорстокістю, нелюдяністю, огидою віє від «моралі» історичних «державних мужів».

З історії відомо, що щойно XVI вік є істотним початком нинішньої Росії, а Іван IV-Грозний був першим творцем підвалин російського панування, винахідником тотального терору збоку самого царя і його «партійної номенклатури» — оприччини.

Ким був Іван IV-Грозний особисто, як людина, про це написано дуже багато. Тиран, власноручно синовбивець — наслідника царевича Федора (до речі, це вбивство зображено на знаменитій картині геніяльного українського художника І. Рєпіна), самодержець, що впровадив тотальний терор не тільки проти власної опозиції, але вже і проти підяремних неросійських народів (після загарбання ханств Казанського й Астраханського). Більше того, «цар православний» запровадив фізичний терор, пов'язаний з убивствами, проти Церкви і провідних особистостей християнства, що мали мужність виступати проти царської тиранії. В часи царювання Івана IV-Грозного митрополитом московської Церкви був Филип (Количев). Він мав мужність з амвону Успенського собору в

Москві голосно протестувати проти тотального терору царя. За наказом Івана IV-Грозного «8-го вересня 1568 р. під час Служби Божої до собору увійшов знаний царський підручний, опричник з бояр, Басманов і брутально заарештував митрополита при престолі. Всю рідню митрополита — було вимордувано. Відрубану голову одного з Количевих цар надіслав митрополитові в подарунок аж до монастиря (Старо-Нікольського), де митрополит був ув'язнений. Але й цього, очевидно, було мало. 23-го грудня, отже перед самим Різдом р. 1569, підручний кат Івана IV — Малюта Скуратов з'явився в монастир і, з наказу царя, власноручно задушив митрополита Филипа . . .

Року 1577 цар Іван IV на терені кількакратно «приєднуваної» перед тим Псковської республіки відвідав був Псково-Печерський монастир, який з наказу ігумена Корнілія був дуже добре уфортифікований. Власне це показалося Іванові IV підозрілим (може й не без підстав), і московський «православний цар» власноручно убиває своєю «клюкою» (палиця з вістрям) ігумена монастиря» (Е. Маланюк, До проблеми большевизму, Нью-Йорк, 1956, стор. 51, 52).

Тут треба ще згадати відомі з історії криваві розправи Івана IV-Грозного: з місцевим населенням в Лівонії під час довголітніх війн, з татарським населенням в загарбаних ханствах

Казанському й Астраханському, з боярами, що намагалися протестувати проти царського деспотизму, засудження на смерть осіб, які мали будь-які стосунки з членами «іноземних посольств», засудження на смерть найосвіченіших, найкультурніших монахів — «чорнокнижників» тільки за те, що вони читали книжки на латинській мові.

Повищеподане стосується тільки *особистих якостей*, особистої «моралі» Івана IV-Грозного, як людини, а скорше, як нелюда (про його «політичний» хист для порівняння з советськими «самодержцями» подамо нижче).

В історичних виданнях царських і советських часів другим, після Івана IV-Грозного, великим розбудовувачем російської імперії виступає Петро I — «Петро Великий». Він почав своє панування справді «великими чинами», пов'язаними з його особистими якостями, які варто коротенько висвітлити читачеві.

1676 р. помер цар Олексій Михайлович (другий цар з династії Романових).¹ Він лишив по

¹ Цей цар вперше в історії Московської держави заснував «Таємну канцелярію» — предвісницю пізніших поліційно-терористичних інституцій: «Тайного Указу» Петра I, «3-го Відділу Канцелярії Його Імператорського Величства» за всіх пізніших царів, ЧК, ОГПУ, НКВД, НКГБ, МВД, МГБ, КГБ — в советській імперії.

собі синів Федора, Івана, доньку Софію й наймолодшого сина Петра. Царем став найстарший син Федір III, але через 6 років він «нагло» помер — з наказу його рідної сестри Софії він був замордований довіреними людьми боярина Голіцина, коханця Софії. Царем було проголошено Івана V, регенткою над молодим Петром — Софію, а наслідником трону — Петра. Ситуація склалась така: на троні сидів слабкий здоров'ям і недалекий розумом цар Іван V, а панувала Софія зі своїм коханцем Голіциним. Останній вирішив остаточно затвердити панування Софії. Цар Іван V не був небезпекою для цього панування. І тоді Софія з Голіциним вирішили позбутися, тобто замордувати наслідника трону молодого Петра при допомозі вірного Голіцину відділу стрільців. Але Петро зі своїми змовниками зміг випередити свою сестру й її коханця: маючи лише 17 років, 1689 року він заарештував свого брата — царя Івана V, свою сестру — регентку Софію, заточив їх під суворою охороною в монастирях, вчинив криваву розправу з стрільцями і проголосив себе царем!.. Пізніше, 1698 року Іван V «нагло» помер в заточенні, а 1704 року в Новодевічому монастирі так само була задушена Софія.²

² Waclaw Gąsiorowski, Królobójcy, Wydawnictwo Łódzkie, 1957, стор. 37, 38.

Як бачимо, першими «великими чинами» Петра I-Великого, характерними для його *особистих якостей*, були: самопроголошення себе царем, вбивства рідного брата і рідної сестри!

Для ілюстрації особистих якостей Петра I варто також згадати і наступну історичну подію. Як відомо з історії, славнозвісне «реформаторство» Петра I виявилось і в забороні людям носити бороди і чоботи з довгими халявами. Історик пише: «Піддані наважилися протестувати проти таких невільничо-смішних обов'язків. Петро засудив на смерть вісім тисяч людей!!! Пов'язаних засуджених привели на площу під Москвою... і тут сам цар-реформатор зі своїми високими урядовцями почав стинати голови нещасним... Високі урядовці, беручи приклад з царя, змагалися між собою, хто відрубає більше голів».³ При цьому Петро I фігурував не тільки *особисто кривавим великим катом*, але й *великим в історії самодуром*: дзвони, в які били «вірнопіддані», збираючись для протесту проти царської реформи, цар наказав зняти, дати їм по 50 батогів і заслати на Сибір, до Тобольську.⁴

І ще одна подія, котру навіть не змовчують історичні видання царських часів, але замов-

³ Там же, стор. 39.

⁴ Там же, стор. 39.

чують советські видання: Петро I *був вбивцею свого сина* — наслідника престолу Олексія (крім вбивства свого брата і своєї сестри)! В советських історичних виданнях і в двосерійному фільмі «Петро I» представлена версія, згідно котрої царевич Олексій був засуджений на кару смерти за «зраду чужоземцям державних таємниць».⁵ Насправді справа виглядала інакше. Царевич Олексій був відкритим ревним противником «реформ» батька, почав гуртувати довкола себе однодумців. Петро I заслав однодумців Олексія в Сибір, а синові створив життєві умови, подібні до умов життя пташки в золотій клітці. Царевич вирішив звільнитися від ланцюгів батька і втекти закордон. Для схвалення такого рішення остаточно прислужився ще й «моральний чин» царя: Петро I заточив свою дружину царицю Євдокію (з древнього боярського роду Лопухіних), матір царевича Олексія, в монастир і *одружився з повією Мартою Сковронською*.

Донька бідного литвина в Ліфляндії (Прибалтика) Марта Сковронська під час війни Петра I з шведами спочатку була повією серед шведських вояків, а потім одружилася з офіце-

⁵ С. Смірнов, Петр I, Издательство «Наука», Москва, 1962, стор. 92; Фільм «Петр I», Студія «Ленфільм», 1938.

ром шведських драгунів, з котрим і потрапила до російського полону. Командир російського відділу відіслав полоненого шведа в заплілля (потім швед опинився на зсланні в Сибіру), Марту зробив своєю коханкою, а потім подарував її своєму зверхникові генералу Бауеру. Цей генерал програв в карти Марту князеві Шереметьєву. Від Шереметьєва Марту відібрала друга особа в державі, улюбленець Петра I, кат князь Меншіков. 1705 року Петро I познайомився у Меншікова з Мартою, відібрав її від нього і зробив своєю коханкою. 1707 р. Марта прийняла православну віру й вийшла заміж за Петра I. 1711 року була проголошена Катериною, повноправною дружиною царя російського!

Про «мораль» Петра I говорить не тільки одруження з повією, але й те, що ще живими були і законний чоловік Марти (шведський полонений кавалеріст), і законна дружина Петра Євдокія (мати царевича Олексія), котрі не були позбавлені своїх шлюбних прав ані релігійним актом, ані вироком цивільного судового процесу! Пізніше, після «загадкової» смерти Петра I, 1725 року на троні засіла цариця Катерина I, колишня повія, «цариця з байки, бо не вмiла читати і писати...».⁶

⁶ Waclaw Gąsiorowski, Królobójcy, стор. 45.

Скориставшись весільними бенкетами, царевич Олексій втік до Німеччини, там одружився с княжною Брунсвікською, переїхав до Італії і, сердечно прийнятий королем, поселився в Неаполі. (Саме це перебування протягом 4 років у Неаполі й є підставою для советської версії про «засудження на кару смерти за зраду чужоземцям державних таємниць»).

Петро I надсилав до наслідника престолу своїх відпоручників з листами про всепрощення, про страждання батьківського серця... Повіривши батькові, «Олексій добровільно повернувся до Петербургу з жінкою і трилітнім сином. Тут наслідника трону було закуто в ланцюги і кинено до льоху... Петро Великий скликав військовий суд і наказав засудити сина на кару смерти... За наказом Петра Олексій був замордований в ув'язненні...».⁷

Щодо «особистих якостей» Петра I-Великого належить згадати ще такий відомий епізод: нова його дружина Катерина не забула свого барвистого минулого життя і затіяла любовний романс з молодим палацовим урядовцем Мйонсом. За порадою Меншікова Петро вибачив своїй дружині цю пригоду, а Мйонса наказав засудити на кару смерти через відрубання голови.

⁷ Там же, стор. 42.

«Виконання вироку відбулося на площі перед — Івана IV-Грозного і Петра I-Великого перед сенатом. Петро з зацікавленням дивився на ту церемонію з вікон сенату і коли ненависна голова впала з пня ката, «великий» Петро не зміг вгамувати свого захоплення, вибіг на площу, високчив на ешафот, підняв за волосся голову Мйонса і з задоволенням розсміявся...».⁸

Повище висвітлено особисті якості і «мораль» тільки двох найбільших (за підручниками історії царських і советських видань — «найвидатніших») будівничих *російської царської імперії* рівняння з *особистими* якостями двох найбільших будівничих *російської советської імперії* — Леніна і Сталіна. (Тут треба зазначити, що наступники Івана IV і Петра I на царському троні мало чим відрізнялися від двох «найвидатніших». Наприклад, від смерті Івана IV-Грозного (1584 р.) до вступу на престол першого царя династії Романових-Михайла Федоровича (1613 р.), тобто протягом 29 років (так зване «смутное время на Руссі») на троні змінилося 6 царів (Федір I, Борис Годунов, Федір II, Дмитро I і Дмитро II — так звані два «Лжедімітрія», Василь IV-Шуйській) і кожний з них, разом із своєю родиною і своїми прихильниками, був замордований своїм наступником; Катерина II-

⁸ Там же, стор. 43, 44.

Велика опинилась на троні після того, як за її наказом було замордовано її чоловіка — царя Петра III; Олександр I (цар-«миротворець»!) засів на троні після того, як за його згодою було замордовано його батька — царя Павла I. Порівняння дій Івана IV-Грозного і Петра I-Великого й їхніх наступників з діями Леніна, Сталіна та їхніх наступників, фізичне знищення усіякої опозиції про що подано нижче, — це й є історичним, об'єктивним і незаперечним доказом духової споріднености білої та червоної Москви. Наведемо відомі конкретні приклади.

ДЕСПОТИЗМ, ТОТАЛЬНИЙ ТЕРОР

В білій імперії:

Особиста участь царів у вбивствах членів власних родин. Винищення Іваном IV-Грозним найбільшої частини боярства, що творило опозицію проти його деспотії. Остаточна ліквідація боярства Петром I-Великим і створення служивого дворянства, введення горезвісної «табелі рангів» (14 клас державних урядовців), ліквідація «реформами» прадавніх традицій республіканства в Новгороді (віче) і на Україні (вибори за гетьманської козащини відкритим голосуванням урядовців, суддів, сільських і міських зверхників, старшин і самого гетьмана). Введення за царату кастовості. Масові заслання на Сибір («... тісно було вже на каторзі сибірській»⁹ за часів Олександра III) родин цілих різних прошарків неросійського населення, фізична ліквідація або заслання на Сибір цілих полків (декабристських), насильне переселення неросійських народів з їхніх етнографічних земель і поселення на їхнє місце інших народів. Напри-

⁹ Там же, стор. 232.

клад, виселення за Катерини II-Великої насильно запорожців і цілої майже лівобережної України на Кубань і передкавказзя. Найжорстокіша ліквідація політичних опозиційних угруповань (кирило-методіївці, декабристи, народовольці й багато інших) усіма царськими урядами.

Тотожне в червоній імперії:

Ліквідація за наказом Сталіна його першої дружини-грузинки і всієї її рідні. Власноручне вбивство Сталіним другої своєї дружини Надії Алілуєвої. Введення Леніним масового терору з офіційною назвою «червоного терору». Поголовне фізичне винищення Леніним опозиції: цілої фракції есерів в першому Советі народних депутатів і есерівських наркомів (міністрів), що були, поруч з більшовиками, членами першого советського уряду. Ліквідація Леніним посталих після революції самостійних, визнаних закордонними урядами, народніх неросійських республік. Поголівне фізичне винищення Леніним учасників Кронштадського повстання і цивільного населення міста Кронштадта (повстання було під гаслом «За народну владу без комуністів!»); до речі, більшість повстанців були українцями, бо, як відомо, Балтійська фльота фор-

мувалася майже з українців). Криваві розправи з повстанцями проти советського режиму в неросійських республіках. Масові заслання на Сибір за Сталіна (свідчення самого Хрущова в його доповіді на XX з'їзді КПСС: «... адже, всім відомо, що було так: пішов у нічому невинний чоловік ранком на працю, а повернувся з праці, якщо повернувся, через десять років — родина не впізнала»). Найжорстокіші розправи з політичними угрупованнями (СВУ, СУМ, дашнаки, басмачі, «Промпартія» й багато відомих інших). Фізичне винищення Сталіним усіх членів «ленінського» ЦК — Бухаріна, Зінов'єва, Рикова, П'яткова й інших. Фізичне винищення Маленковим найдовіреніших співпрацівників Сталіна — Берії, Поскрєбишева й заслання інших найвизначніших сталінців на Сибір. Заслання Хрущовим Маленкова, Молотова, Кагановіча, Булганіна й їхніх найближчих «сратників». І, нарешті, заслання Брежньовим Хрущова та його найближчих співпрацівників. Введення в червоній імперії нової «оприччини» — різних органів «державної безпеки». Використання Сталіним вбивства С. Кірова (за його ж наказом!) для розстрілу багатьох тисяч «потенційних» ворогів (з видрукуванням у пресі довгих списків розстріляних!). Фізична ліквідація вищого командного складу червоної армії (головне, національних, тобто, неросійських

кадрів). Розстріл за наказом Сталіна тисячів вояків, підстаршин і офіцерів, що попали (не з власної провини, а через нездарність самого Сталіна і його «нового» вищого військового командування) до фінського полону під час спроби загарбання Фінляндії (грудень 1939 р. — березень 1940 р.). Розбудова відомої петрівської «табелі рангів» — створення ще й понині пануючої відомої «номенклятури». Масове виселення народів з їхніх етнографічних територій і поселення на їхнє місце інших народів (наприклад, масове насильне переселення українців до Казахстану). Найжорстокіші розправи за Маленкова, Хрущова і Брежньова з усіма новопосталими опозиційними силами, в першу чергу — з національними. Найлютіший кривавий терор проти населення збоку органів безпеки — ЧК, ОГПУ, НКВД, НКГБ, МВД, МГБ, КГБ.

Отже, щодо деспотизму і тотального терору в червоній імперії немає чогось, чого б не було в історії білої імперії. Леніна, Сталіна, Маленкова, Хрущова і Брежньова можна характеризувати тільки як послідовних учнів і виконавців волі та заповітів своїх історичних предків — царів.

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА

В білій імперії:

З ціллю безмежного панування над народними масами система царизму в російській імперії впродовж віків стало викорінювала все, що стабілізує людину на Землі і в суспільстві і намагалася зробити з людини тільки слухняного раба з метою використання його в інтересах пануючої верхівки. Завжди практикувалося в суспільстві роз'єднання його на ворогуючі між собою прошарки і касти (за древнім римським прислів'ям «Роз'єднуй — і пануй!»). Іван IV-Грозний робив ставку на «общину» (предтечу советського «колхозу»), на монополію обміну і розподілу. Петро I-Великий, зліквідувавши стану верству боярства, остаточно зміцнив «общину», як основу посиленого кріпацтва. Він же почав будувати «казьонние заводи» (предтеча пізнішої советської державної індустріалізації), тобто почав будувати державні заводи в той час, коли подібних підприємств не було в жадній країні світу!.. Увів інститут «государственных крестьян» — державних селян-рабів. Цей цар став відомим в історії як «вкорінювач в Росії європейської культури» — він «прору-

бав вікно в Європу». «Але Петрові не йшло взагалі про істотний розквіт культури, а тільки йшло про затвердження свого самоволодіння і деспотизму».¹⁰ Історії відомо, що при будівництві Петербургу загинуло понад 100.000 українців; за пізніших царів при будівництві залізниць Москва-Петербург, Москва-Севастополь і, нарешті, транс-сибірської залізниці загинуло понад мільйон українців. Повне безправ'я народних мас практикувалося всіма нащадками Івана IV-Грозного і Петра I-Великого і про це найкраще свідчить не тільки історія, але й свідчать, наприклад, твори видатних письменників і поетів Некрасова, Кольцова, Достоевського, Толстого, Шевченка, Нечуя-Левицького, П. Куліша й багатьох інших. Вся розбудова невольничої білої російської імперії проходила під фіктивним гаслом «Народ і влада — єдині», котре виявилось предтечею так само фіктивного советського гасла «Єдиний бльок партійних і безпартійних».

В червоній імперії:

«Ліквідація куркуля — як кляси», тобто ліквідація найміцнішого прошарку сільського населення — найбільшої рушійної сили в розвитку сільського господарства, сили, яка з самого

¹⁰ Там же, стор. 39.

початку чинила спротив усім аспіраціям ново-явленої червоної імперії, спрямованих на нове закріпачення населення. Заслання в Сибір, на каторжну працю в нелюдських умовах мільйонів українських селянських родин (про це свідчив сам Хрущов у своїй відомій цілому світові доповіді на XX з'їзді КПСС: «... і на заслання опинилися найкращі працездатні селяни, що справді вміли розумно хазяїнувати і, як вам відомо, це стало однією з причин голоду і впровадження соромної карткової системи на хліб і сіль, не говорячи про інші продукти»). Організація штучного голоду з метою ліквідації спротиву колективізації, наслідком котрого загинули мільйонин й мільйони українського населення (на етнографічній російській території голоду не було). Ані «совхоз», ані «колхоз» не є наслідками «марксизму» чи «комунізму» чи вигадкою большевиків. «Совхозом», цебто маєтком державного сільського господарства, були всі поміщицькі маєтки Московської і Петербурзької імперії... «Колхозом» було кожне село («деревня») на теренах етнографічної Московщини від початку історії тих теренів і аж досьогодні. «Колхози» в постаті «воєнних поселень» культивував на теренах колоніальної України в добі найочевиднішої «європеїзації» імперії підручний диктатор імператора Олександра I — славнозвісний Аракчєєв... Большевизм лише про-

довжує й поглиблює старі історичні методи, з «індустріялізацією» (Петра) включно.¹¹

До модернізації петрівського початку таким чином належить будівництво «казьонних заводів» — державна індустріялізація з мільйоновими жертвами при будівництві заводів-гігантів і різних славнозвісних каналів при використанні рабської праці в найтяжчих умовах. Сюди належить і вдосконалення петрівської «табелі про ранги» — панування «номенклятури», панування партійної верхівки, панування советської бюрократії, поділеної на касти; один тільки приклад відродження кастовості в «безклясовому» советському суспільстві: заснування Суворовських і Нахимовських училищ, в котрі приймаються тільки діти вищих советських офіцерів і партійної верхівки, тобто відродження кадетських корпусів царських часів, в котрі приймалися тільки діти вищих офіцерів і високих чиновників. Щождо насильства над «государственнымі крестьянами» треба згадати і заслання мільйонів советських державних селян на «цілинні землі» — в середньо-азійські пустелі.

Як читач бачить з фактів, в сенсі соціальної внутрішньої політики тотожність білої і червоної імперій незаперечна.

¹¹ Е. Маланюк, До проблеми большевизму, Нью-Йорк, 1956, стор. 67.

«КУЛЬТУРНА» ПОЛІТИКА

В білій і червоній російських імперіях:

«Культурна» внутрішня політика і в білій російській, і в червоній російській імперіях завжди була й є, як про це можуть свідчити подані нижче історичні факти, тотожною, була й є — спрямована на нищення національних культур на загарбаних територіях неросійських народів. Нищення тисячелітніх культурних здобутків і культурного національного розвою неросійських народів завжди базувалося, як базується і тепер, в першу чергу на практикуванні *русифікації*, на плеканні російського шовінізму. Вже з давніх царських часів було впроваджено, наприклад, термін «россіянін». Цей термін зовсім не оприділював конкретну національність людини чисто російського походження, а оприділював абсолютно кожну людину, котра ставала підданим імперії, зовсім нехтуючи неросійське походження цієї людини. Наведемо історичний приклад. Після загарбання Грузії (1801 р. за Олександра I) і Вірменії (1828 р. за Миколи I) намісник царя на Кавказі граф Воронцов заявив: «Нет ні малороссов, ні татар,

ні грузин, ні армян. Есть единое Отечество — Россия і все граждане — россияне».¹² Чи ж не відповідає це, не перегукується це з відомими заявами всіх вождів червоної російської імперії про створення й існування в ССРСР «нового типу людини» — «советского человека»? Тобто, нема українця, татарина, грузина, вірменина, а є одно «отечество» ССРСР і є «советский человек». Гасло «За веру, царя і Отечество!» булозамінене відомим гаслом «За дело партії, за Родіну, за Сталіна!».

При практикуванні русифікації і царською, і советською владою завжди була й є ставка на російський народ, як на найвидатнішого будівника і оборонця держави, котрому всі інші народи імперії мусять «завдячувати» своє існування. Сам російський народ і в дійсності завжди був і є привілейованим і справді лише цей народ був і є надійним будівником та рятівником білої і червоної імперій. Росіяни остаточно врятували Петра I під Полтавою від поразки у війні з шведами, в той час, як українці на чолі з Мазепою мали за мету сприяти розвалі російської кріпацької імперії; росіяни врятували і Сталіна від поразки в другій світовій війні: адже мільйони представників гноблених неро-

¹² А. Коротков. От Ельбруса до Арарата. Москва, 1912, стор. 48.

сійських народів у перші ж дні війни пішли до німецького полону, засвідчуючи цим не якісь симпатії до фашизму (бо фашизм — це абсолютно чужорідна ідея для всіх неросійських народів ССРСР), а демонструючи цим небажання боронити невірність в червоній російській імперії, воювати «За Родіну, за Сталіна!» («За Царя, за Отечество!»), воювати за бляшанки — впроваджені російські ордени Олекнадра Невського, Міхаїла Кутузова, Александра Суворова, адмірала Нахімова. І не без підстави Сталін 24. 5. 1945 р. на бенкеті в Кремлі дякував за врятування російської червоної імперії виключно російському народові. Прочитуємо відомий виступ Сталіна: «Товариші! Дозвольте мені піднести ще один останній тост. Я хотів би піднести тост за здоров'я нашого советського народу і насамперед за здоров'я російського народу. (Бурхливі оплески і вигуки «ура»!). Я п'ю насамперед за здоров'я російського народу тому, що він являється найбільш видатною нацією з усіх націй, що входять до складу Советського Союзу. Я підношу тост за здоров'я російського народу тому, що він заслужив у цій війні загальне визнання, як керівна сила Советського Союзу між народами нашої країни. Я підношу тост за здоров'я російського народу тому, що він має світлий розум, стійкий характер і терпіння... Інший нарід міг би сказати своєму уря-

дові: ви не виправдали наших сподівань, ідіть геть, ми настановимо інший уряд, який укладе мир з Німеччиною і забезпечить нам спокій. Але російський народ не пішов на це, бо він вірив у вірність політики свого уряду... І це довір'я російського народу до советського уряду було тією рішальною силою, яка забезпечила історичну перемогу... Дякую йому, російському народові, за це довір'я! За здоров'я Російського Народу!»¹³

Л. Брежньов на XXIV з'їзді в своїй доповіді висловився так: «Великий русскій народ, велика його революційна енергія, посвята, саможертвенність, трудолюбивість...»¹⁴

І в білій, і в червоній російських імперіях русифікація охоплювала й охоплює всі галузі культури: історію, науку, літературу, мистецтво, шкільництво, середню і вищу освіту. Знищуючи, або фальшуючи національні галузі культури, московська влада завжди виставляла і виставляє за советських часів російську науку, літературу і мистецтво як «найпередовіші», «найталановитіші» культурні здобутки в світі.

Щодо переслідування культурних діячів, завжди в першу чергу страждали письменники й поети, як представники найбільш популярної

¹³ «Правда», 25. 5. 1945; підкреслення мос. — С. М.

¹⁴ «Правда», 31. 3. 1971.

серед народніх мас галузі культури. Історії, наприклад, дуже добре відомі офіційні конфіскації видання літературних творів письменників неросійських народів і навіть заборона друкування творів цих письменників в царські і советські часи, — тотожність «культурної» політики очевидна. В білій російській імперії за винятком письменників-декабристів, які брали участь у повстанні зі зброєю в руках, інші письменники, і в першу чергу неросійські, літератори, журналісти переслідувалися: за прогресивні думки й ідеї, за критику дій урядів, за літературні твори, в котрих представники влади бачили вільнодумство і ідеї, спрямовані проти існуючої системи управління державою. В результаті суворі покарання: каторжні роботи, тюрми, вислання на поселення у віддалених місцях Сибіру, обмеження в громадянських правах, обмеження у виборі місця проживання, гласний або секретний поліцейний нагляд, конфіскація творів, заборона друкуватися, або введення найжорстокішої цензури. Всі ці заходи царської влади — абсолютно тотожні із заходами советської влади. Проілюструємо це історичними прикладами:

«В Росії дійшло вже до того, що письменники стають відомими наслідком спеціального способу . . . В Європі держави обдаровують своїх лавреатів літератури стипендіями, відповід-

ними посадами і нагородами. В Росії відзначення йдуть інакше. Починається нищення цензурою того, що вийде з-під пера письменника, який відрізнився, після нищення творів приходить обшук і грабунок письменникових манускриптів, після обшуку — нагляд поліційний, а далі — заслання (без суду) до відповідного безлюдного кута, в залежності від здібностей і таланту». ¹⁵ Це написано 1906 року, і як же це відповідає советській дійсності!!! В солідному науковому творі «Мартіролог русских писателей (1700-1900)», виданому в Берліні 1927 р. (видавництво «Бібліофіл») професор Олександр Лясковській, користуючись історичною архівною документацією, пише про окремих письменників: «заборонено проживати в університетських містах», «для нагляду за ним до його мешкання поселили переодягненого жандарма», «для нагляду за ним в його будинок були поселені солдати Сенатської роти», «був висланий закордон», «був заарештований і звільнений з тим, що зобов'язався жити поза кордонами Росії», «йому було запропоновано: заслання в Сибір, або виїзд закордон назавжди — вибрав останнє, помер за-

¹⁵ Waclaw Gąsiorowski, Królobójcy, Wydawnictwo Łódzkie, 1957, стор. 33. Тут треба зазначити, що ця книжка є передруком, а перше видання було в Парижі 1906 року, — дивись передмову в цій книжці на 5 сторінці.

кордоном».¹⁶ Чи ж не відповідає ця термінологія царських часів поліційній терористичній практиці советській, спрямованій супроти сотень і сотень нинішніх письменників? Та ж про цю тотожну практику цілий світ читає в пресі щоденно!!! Та ж з історії не можна викреслити, що тільки впродовж трьох років (!) — від 1929 до 1932 в Україні було знищено 200 лише одних українських визначних поетів і письменників!!!¹⁷

Про шаленну русифікацію свідчить, наприклад, сама ж советська статистика, згідно котрої в містах України середні учбові заклади становлять тільки 19,7⁰/о, тобто, в містах тільки

¹⁶ Дивно, що О. Лясковскій назвав свій цінний твір «Мартіролог русскіх пісателей», хоч в ньому пише і про трагічну долю українців (називаючи їх українцями, а не малоросіянами) — Т. Шевченка, П. Куліша, М. Костомарова, П. Єфименка, І. Герцо-Виноградського, В. Богучарського, пише про білоруса І. Луцевича (Янка Купала), про вірменина В. Тотоміанца. Дас О. Лясковскій коротку, але об'єктивну довідку і про «Кирило-Методіївське Братство», цитуємо дослівно: «Кирило-Методіївське Братство» постало в першій половині минулого століття, ставило за ціль для своєї діяльності розвиток української національної самосвідомости. Керівниками Братства були Костомаров, Шевченко, Куліш, Білозерський. Уряд побачив у діяльності Братства прихований український сепаратизм і 1847 року застосував проти керівників жорстокий репресивні міри», стор. 347-348.

¹⁷ Дивись: Півсторіччя суду проти СВУ-СУМ, «Шлях перемоги», Мюнхен, 10. 8. 1980, стор. 6.

кожний п'ятий середній учбовий заклад (середня школа, технікум) має українську мову навчання, а всі інші — російську мову.¹⁸ В сільських українських школах, починаючи з п'ятої класи, на вивчення української мови і літератури щотижнево припадає 2 години; на вивчення російської мови і літератури — 5 годин; на вивчення історії України — 2 години; на вивчення історії Росії і ССРСР — 7 годин.¹⁹ 11 листопада 1978 журнал «Радянська Освіта» подав рішення колегії міністерства освіти УРСР про те, що навчання російської мови починається у перших класах загально-освітніх шкіл з українською мовою навчання.

Певно, що за всіх часів червоної російської імперії неросійські народи завжди чинили і чинять спротив русифікації. Ще сам Сталін свідчив, що «... В Україні ще зовсім недавно ухил до українського націоналізму не складав головної небезпеки, але коли перестали з ним боротись і дали йому розростись... цей ухил став головною небезпекою...».²⁰

Українська вільна преса закордоном майже щоденно, базуючись на советські ж джерела, друкує повідомлення про виключення з універ-

¹⁸ М. Сальнікова. Среднее образование в СССР, Москва, 1976, стор. 52.

¹⁹ Там же, стор. 73.

²⁰ Сталін, Питання ленінізму, стор. 474.

ситетів українських студентів, викладачів, про звільнення українських наукових працівників з різних установ, про заборону їм продовжувати навчання, заборону педагогічної або наукової діяльності, про влаштування їм фіктивних судових процесів (відкритих і закритих), про засудження їх і заслання. І всі ці переслідування практикуються тільки тому, що згадані вище студенти, педагоги, наукові працівники, журналісти і літератори мають мужність виступати проти советської політики взагалі і проти національної політики зокрема. Хіба немає в усьому вищенаведеному духової спорідненості між білою і червоною імперіями щодо боротьби проти усілякої опозиції? (Та ж за царських часів сам Ленін був виключений з Казанського університету, а Сталін — з Тбіліської духовної семінарії!!!). Хіба не є виявом русифікації хоч би й те, що, наприклад, до Вищого технічного училища імені Баумана при Советі міністрів СРСР приймаються виключно росіяни (до цього училища приймаються тільки вже дипломовані інженери з, як мінімум, п'ятилітньою доброю практикою), які, після закінчення цього училища, займають найвищі керівні посади у відповідних міністерствах і в індустрії неросійських республік!? Хіба не є виявом русифікації ще й такий факт (на котрий, між іншим, мало хто звертає увагу), що переклади з закордонної

технічної і наукової літератури видаються тільки російською мовою, — це є нічим іншим, як примусовою русифікацією технічних і наукових кадрів неросійської національності.

Як і за царя, так і за советів провадилась і провадиться русифікація найбільшого знаряддя російського імперіялізму — армія: «... Червона Армія виховувалась на багатющому досвіді визвольних воєн російського народу, на традиціях великих російських предків — Олександра Невського, Дмитрія Донського, Кузьми Міміна, Дмитрія Пожарського, Олександра Суворова, Михайла Кутузова...».²¹

Про тотожність у галузі русифікації в білій і червоній російській імперіях можна навести безліч незаперечних доказів. Але, і це важливо підкреслити, завдяки національній свідомості неросійських народів ані царським, ані советським урядам не вдалося підстригти всі неросійські народи під один російський гребінець, не вдалося виховати безличну, покірливу, «єдину націю» під назвою «россіяніна» або «советского человека».

²¹ П. Федосеев. «Велика Визвольна Місія Червоної Армії», російське видання, Москва, 1945, стор. 37, переклад і підкреслення наші.

ПОЛІТИКА СУПРОТИ ЦЕРКВИ

В білій і червоній російських імперіях:

Всі освічені люди в світі знають, що кожна релігія завжди відогравала в людському суспільстві найголовнішу роль щодо етики, моралі і була впродовж віків предтечею того, що ми нині називаємо культурою. Віра завжди була й є найглибше зв'язана з душею нормальної людини.²² «Авторитет духової влади стояв непорушно і в старій Україні, і протягом бурхливої нашої історії залишався незмінно високим і безапеляційним. Політична влада з пошаною схилялася перед Церквою і тим підкреслювала ви-

²² Наскільки віра в Бога вкорінена в душі людини, варто навести отут надзвичайно цікавий відомий міжнародній пресі епізод: коли на пресовій конференції в Інсбруку (Австрія) під час зимової Олімпіади (29. 1.-9. 2. 1964) один з журналістів жартівливо запитав гостя — *українського астронавта* Павла Романовича Поповича (літав у космосі 12. 8.-13. 8. 1964), чи він, Попович, бачив у космосі Бога, чи він хоч раз перехрестився під час небезпечного лету, *офіційний комуніст* Попович відповів (дослівно): «Ні, Бога я не бачив. Я й не хрестився. Я надіявся на прецизійну роботу наших відчизняних інструментів. Але, чесно говорячи, декілька разів, механічно в голові промайнула думка: дай Боже щасливо приземлитися». (Olympia-Bulletin, Innsbruck, 7. 2. 1964).

щість Божого над кесаревим... Цілком інакше уклалися відносини поміж Церквою і Державою на терені Московщини і пізнішої «Росії»... Вже в самім зарані промосковського Суздалю князь Андрій (Боголюбський) з політичних причин проганяє свого єпископа Нестора, власне, як незручного «урядовця». А це сталося р. 1157... І від XIII-XIV ст. почавши, Церква на Москві чим далі, тим виразніше стає інструментом політичної влади». ²³

Відомо, що тверського князя Олександра, котрий не хотів підкоритися тенденціям абсолютизму московських князів і втік до Псковської республіки, московська Церква викляла й анатемізувала, «... а заразом з тим викляла й цілу республіку Псковську 1337 р. Біля чотирьох століть пізніше ту ж саму операцію проробляє петербурзька, вже синодальна Церква, над «будівничим храмів» Мазепою...» ²⁴ ... Отут додамо, що ще пізніше московська Церква викляла й анатемізувала навіть Лева Толстого і тільки за вимогою «Святішого Синоду» цієї Церкви йому не була присуджена премія Нобеля!

Про боротьбу проти Церкви збоку пізнішого наступника Андрія Боголюбського — Івана IV-

²³ Е. Маланюк. До проблеми большевизму, Нью-Йорк, 1956, стор. 50.

²⁴ Там же, стор. 51.

Грозного (і про вбивство за його наказом московського митрополита та про власноручне вбивство цим царем ігумена монастиря) ми вже згадували. Ще пізніше Петро I остаточно позбавив Церкву свободи — зліквідував патріархат і заснував «Святіший Синод», який цілковито мав своїм єдиним зверхником тільки царя. Потім, впродовж двох віків, було «... переслідувано не тільки жидів і мусульманів, не тільки протестантів і католиків, але і православних і всі культу східньо-грецької церкви».²⁵ В часи білої російської імперії «... жандарми, і тільки жандарми управляли і церквою».²⁶ Відомо, якою чорною плямою в історії Росії лягла діяльність, спрямована на переслідування Церкви збоку тирана, оберпрокурора Синоду (тобто, першого заступника зверхника Синоду — царя) Победоносцева за Олександра III (царював 1825-1894 рр.). Мало хто в імперії не знав популярну віршовану характеристику цього са-трапа (подаємо російською мовою):

«Победоносцев для Синода,
Доносцев для царя,
Бедоносцев для народа,
Златоносцев для себя!».

²⁵ Waclaw Gąsiorowski. Królobójcy, Wydawnictwo Łódzkie, 1957, стор. 203.

²⁶ Там же, стор. 232.

Щодо характеристики Победоносцева і його «політичних» переконань належить обов'язково згадати розмову його з амбасадором З'єднаних Стейтів Америки:

ПОБЕДОНОСЦЕВ: — Чи пан знає, які люди на земній кулі є найщасливіші?

АМБАСАДОР: — Направду, не знаю, Ваша ексцеленція.

ПОБЕДОНОСЦЕВ: — Народи Росії, бо ці народи, нам завдяки, ще не заразилися тією хворобою, що називається «свободою».²⁷

Як свідчать історичні факти, релігійна свобода впродовж віків існування білої російської імперії послідовно жорстоко переслідувалась. І з перших днів створення червоної російської імперії це переслідування не припинилося, а, навпаки, нова червона імперія, базуючись на досвіді й практиці білої імперії, ще більше вдосконалила жорстоку політику проти всіх релігій. Історії відомо, що після революції 1917-1918 рр. спроби відновлення московського патріаршества, української, грузинської, білоруської, вірменської автокефалій, відновлення свободи для мусульманських релігій на Кавказі і в Середній Азії, відновлення свободи для буддизму в Заволжжі й у Сибіру, — всі ці спроби «... були

²⁷ А. Погорелов. Времена Александра III, Издательство «Бібліофіл», Берлін, 1928, стор. 214.

здушені большевицьким урядом радикально і все тими ж традиційно-московськими методами».²⁸ А «... відновлена большевицьким урядом по другій світовій війні т. зв. московська патріархія основою своєї церковної (в дійсності помісничо-імперіяльної) советської політики поставила «єдність православія» та воююче «місіонерство» його (напр., у Галичині, де Українську Католицьку Церкву, при допомозі советської політичної поліції, загнано в катакомби)».²⁹

Дальша «політика» урядів червоної російської імперії виявилася в засланні на Сибір і Далеку Північ вищих Достойників Церкви, тисяч і тисяч священників, ченців і черниць. Була впроваджена наруга над святинями: цілковите знищення знаменитих соборів і церков (дорогоцінних багатовікових пам'ятників не тільки в релігійному сенсі, але й у сенсі історичної архітектури, артистичного малярства), або перетворення їх на «антирелігійні музеї»; знищення тисяч церков або перетворення їх на стайні, коровники, свинарники, «збірні пункти» для зерна й овочів; перетворення монастирів на тюрми (не треба було будувати мурів, а з келій монахів робили камери для в'язнів!); створення із

²⁸ Є. Маланюк. До проблеми большевизму, Нью-Йорк, 1956, стор. 57.

²⁹ Там же.

так званого Першоклясного Ставропіяльного Соловецького монастира на Соловецьких островах у Білому морі першого, відомого цілому світові советського концентраційного табору — СЛОН (Соловецькій Лагерь Особого Назначенія)!

Жахливі переслідування Церкви, її служителів і віруючих в сьогоднішні дні — відомі цілому світові. Так само, як і за царів, Ленін, Сталін, Маленков, Хрущов і Брежньов створили з існуючої офіційної Церкви *інструмент своєї політичної влади*: Церква підвладна спеціальному Комітетові у справах культів при Советі міністрів ССРСР, а цей комітет є одним із відділів КГБ. Як і за царів (повторюємо вище наведену цитату) «жандарми управляли і церквою», так і нині Церквою управляє советська політична жандармерія — КГБ. Все це є історичним доказом тотожності церковної політики білої і червоної російських імперій.

СПОРІДНЕНІСТЬ БІЛОГО І ЧЕРВОНОГО ІМПЕРІЯЛІЗМІВ

В самому початку цього розділу ми вже зазначили, що революція 1917 року зліквідувала тільки царат, але не знищила ані московського централізму, ані імперіялізму, а, навпаки, привела до розбудови «єдиної неділимої імперії», до дальшого розвитку прадавнього російського імперіялізму. Ми не маємо наміру робити докладну аналізу шляху, пройденого російським імперіялізмом обох фарб, лише засвідчуємо цей шлях короткою історичною довідкою.

З історії відомо, що Московське князівство сформувалося в автократичну державу ще за часів панування Івана III (1462-1505 рр.). Під час царювання Івана IV-Грозного (1533-1584 рр.) вже були завойовані ханства Казанське й Астраханське і після цього почався процес перетворення московського царства в російську багатонаціональну державу-імперію: вже за Івана IV-Грозного державні кордони посунулися аж за Урал, а за царювання Олексія Михайловича (другий цар з династії Романових, царював в роках 1645-1676) вже 1648 р. була опано-

вана Колима (!). За того ж царя, який ганебно знехтував Переяславську угоду (1654 р.), в котрій говорилося про взаємну поміч і співпрацю *двох рівноправних держав*, Україна (як і східня частина Білорусії) була перетворена в роках 1654-1661 на московську колонію. Пізніше, після придушення повстання українців під проводом гетьмана Івана Мазепи (1709) та запорізького кошового Костя Гордієнка, Петро I видав указ про перейменування «Московії» на «Росію».

Починаючи з цього часу імперіялізм став головною засадою зовнішньої політики Росії, політики, яка безперервно продовжується і по нині. За Петра I була загарбана Прибалтика (1721 р.) з прилученням до імперії Ліфляндії, Естляндії, Інгрії і фінського Віпури (перейменованого на Выборг). Почалося систематичне загарбання сибірських просторів, Далекої Півночі і Далекого Сходу: вже за цариці Анни Павлівни 1739 року Росія вийшла до Охотського моря, а за цариці Єлисавети (1741-1762) у 1741 році Росія вступила на другу півкулю планети Земля(!) — вступила на американський континент і приєднала до своєї імперії Аляску (!), (за царювання Олександра II у 1867 році продану за 7 мільйонів доларів З'єднаним Штатам Америки). За Катерини II російська імперіялістична політика довела до повалення Польщі й загарбання Литви. За цієї ж цариці була знищена

гетьманщина і Запоріжська Січ, Росія опанувала землі між Бугом і Дністром і досягла берегів Чорного моря.

1801 р. було знищено Царство Грузинське (з останнім грузинським царем Юрієм XII) і цар Олександр I зробив із земель Грузії адміністративну одиницю російської імперії. Потім, вже за царя Миколи I, 1828 року було загарбано Вірменію. А перед цим Олександр I на Віденському конгресі (1814-1815) нав'язав Польщі «персональну унію» з Росією, а після кривавого придушення польської революції (1830-1831) цар Микола I створив з Польщі російську провінцію (друге польське повстання проти російського панування в роках 1863-1864 криваво придушив цар Олександр II), котрою вона перебувала аж до 1918 року!...

Крок за кроком, провадячи імперіялістичну політику, Москва закріплювалась в Середній Азії і в Закаспії: за Олександра II 1865 року було загарбано Ташкент, 1868 року — Самарканд і Бухару, 1875 року — Хіву і Закаспій, отже, за «царя-освободителя» (з таким парадоксальним іменем цей цар фігурує в аналах офіційної російської історії!) на російську колонію були перетворені всі землі каракалпакського, туркменського, казахського, таджикського, узбекського і киргизького народів. А вже за часів Олександра III і Миколи II у 1891-1895 роках

Росія військово закріпилася в більшій частині Паміру. 1911 року при збройному втручанні Росії була відірвана від Китаю зовнішня Монголія і стала російським протекторатом (1921 року була повністю окупована червоною армією, проголошена «Монгольською Народньою Республікою» з большевицьким урядом: суверенітет цієї «Республіки» Китай визнав щойно 1946 року).

Так виглядає точна хронологія розвитку білого російського імперіялізму. Хронологію червоного російського імперіялізму, перманентного продовження білого, подаємо коротко нижче.

2 листопада 1917 року (за старим стилем) в «Правді» були надруковані підписані Леніним два документа: «Деклярація прав народів Росії» і відозва «До всіх трудящих магометанів Росії і Сходу». У цих документах гостро засуджувалася «... проваджена царизмом національна політика — насильна русифікація, насильне поширення православної віри, економічне гноблення і політичний терор». В «Деклярації» зазначувалося, що «... В добу царизму народів Росії систематично нацьковували одного проти другого. Наслідки цієї політики відомі: різня і погроми на одному боці, рабство народів на другому».³⁰ І далі: «Для цієї ганебної політики нацьковування народів один проти другого не-

³⁰ Цитуємо з «Правди» від 2. 11. 1917 р.

має і не може бути ніякого повернення... Цій недостойній політиці брехні і недовір'я, інтриг і провокацій треба покласти край. Віднині вона мусить бути замінена відкритою і чесною політикою». «Деклярація прав народів Росії» проголошувала *«Рівність і суверенність народів Росії, їхнє право на вільне самооприділення до відокремлення і створення самостійної держави»*.³¹

На I Загальноросійському конгресі військової фльоти (в день видрукування в «Правді» «Деклярації прав народів Росії» і відозви «До всіх трудящих магометанів Росії і Сходу» — 2 листопада 1917 року (за старим стилем) Ленін заявив: «Нам кажуть, що Росія розщепиться, розвалиться на окремі республіки, але ми не мусимо мати страху від цього. Скільки б не було самостійних республік, ми не матимемо страху. Для нас не є важливим, де проходить державний кордон, важливим є солідарність трудящих усіх націй... Большевицька партія і советський уряд згідно їхньої національної програми *проголосили право націй на державне відокремлення»*.³²

У відозві «До всіх трудящих магометанів Росії і Сходу» большевицький Совет народніх

³¹ Тут, і далі, всі підкреслення в цитатах наші — С. М.

³² Підкреслення наше — С. М.

комісарів за підписом Леніна звертався до «татарів волжської області і Криму, до киргизів і сартів Сибіру і Туркестану, до тюрків і татарів Закавказзя, до чеченців і гірських жителів Кавказу»: «... Віднині ваша віра і ваші народні звичаї, ваші національні і культурні установи проголошуються вільними і недоторканими. Організуйте ваше національне життя вільно і без перепон. Ви маєте на це право... Не губіть часу і скиньте столітнє колоніальне ярмо! Ви мусите бути самі хазяями вашої країни. Ви мусите самі організувати своє життя так, як вам пасує. Ви маєте на це право, бо ваша доля лежить у ваших руках».

Отже обов'язково треба згадати цікаву і повчальну, особливо для українців, історичну подію (котра і по нині, на жаль, є маловідомою не тільки українським широким колам, але навіть і нашим «советознавцям»), яка говорить про те, наскільки «великодушним» з пропагандивною метою супроти неросійських народів репрезентував себе російський большевицький уряд в перші ж дні свого існування, і як скінчилась ця «великодушність»:

1917 року «... 24 листопада Всеросійський Виконавчий Комітет вирішував поспішне питання, що робити з історичними цінностями українського народу. Вони були ще у 18 столітті, в часи панування Катерини II, пограбовані і пе-

ревезені до Петербургу. Тепер, після Жовтневої революції, коли кайдани розірвані, коли робітники і селяни мають владу, коли право на самооприділення народів Росії проклямовано перед цілим світом, Народний Комісаріят у справах національностей видав свій присуд: немає сенсу далі затримувати історичні цінності українців; більше того: таке затримання було б грубим втручанням у невід'ємні права України, яка намірена скористуватися своїм правом на самооприділення». Далі у звіті про вирішення цього питання зазначалося, що «На цінності, що зберігаються в Ермітажі і у Преображенському соборі претендує Українська Центральна Рада, «національний уряд» України, що постав ще перед жовтнем. Мова торкається тієї самої Ради, на чолі котрої стоять націоналісти, які виступають за «державну самостійність» українського народу... Мова торкається тієї самої Ради, що вороже сприйняла жовтневу революцію, проклямувала буржуазну Українську Народню Республіку і почала відкриту боротьбу проти советської влади.

Але, чи належать ці, наприклад, знамена, грамоти і скипетри тим, чиї інтереси заступає Українська Центральна Рада? Ні, не Раді, а репрезентантам українських Советів, які заступають справжні інтереси трудящих мас і очолили рух цих мас за створення їхньої націо-

нальної державности, передасть советський уряд ці цінності».³³

Пізніше, у кінці січня 1918 року, після окупації території Української Народної Республіки російськими большевицькими збройними силами, «за проханням» харківського «уряду Української советської республіки»³⁴ (як відомо, за вказівками Леніна коляборанти большевиків на Україні скликали 12 грудня 1917 року у Харкові I «Всеукраїнський з'їзд советів», створили большевицький уряд і проголосили Україну советською республікою) центральний советський уряд склав таку заяву щодо повищезгаданих українських історичних цінностей: «*Великорускій народ і революційний Петроград передають з братнім привітом цей священний подарунок (підкреслення мої, — С. М.; і до цього: яке нечуване нахабство — повертати зграбоване, називаючи це «священним подарунком»! — С. М.) вільному Київу як знак братерства народів... Хай зникнуть ворожнеча й усіяке гноблення однією нацією іншої нації!*».³⁵ Зграбовані українські історичні цінності практично лишилися постарому в росіян — вони перейшли тільки з од-

³³ J. Saserski. Vom Willen der Völker geboren, Dokumentarbericht über die Bildung der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken (1917-1922), APN-Verlag, Moskau, 1972, стор. 17.

³⁴ Там же.

³⁵ Там же.

них большевицьких рук в інші, — все це є свідомством фальшивого гасла про «братерство» народів, проголошеного російським большевицьким урядом в перші ж дні його існування. А як виглядали в дійсності проголошені в «Деклярації прав народів Росії» і у «Відозві до всіх трудящих магометанів Росії і Сходу» приманливі права неросійських народів на відокремлення і створення власних незалежних держав, подамо коротко нижче.

Підписані Леніним «Деклярація» і «Відозва», не дивлячись на об'єктивну оцінку в цих документах імперіялістичної царської політики і гострого засудження її, не дивлячись на визнання права неросійським народам самим вирішувати свою долю, були нічим іншим, як *першою спробою врятування російської імперії*, що з майже перших днів революції почала розпадатися на окремі національні держави; *першою спробою не тільки збереження, але і вдосконалення розвою російського імперіялізму*, бо всі заповіджені у «Деклярації» й у «Відозві» права були обумовлені тим, що *«Тільки встановлена російським пролетаріатом влада може безкорисно піклуватися визволенням поневолених народів»*.³⁶

З вибухом революції серед неросійських народів Росії почався бурхливий процес відро-

³⁶ Там же, стор. 16.

дження прадавнього бажання побудови власних держав на історичних засадах, бажання нарешті визволитися від російського імперіялізму — визволитися від національного, економічного і культурного поневолення, бажання, яке, до речі, скріплювалося і вірою в «чесність» змісту проголошених Леніним згаданих «Деклярації» і «Відозви».

Впродовж 2 років на території колишньої російської царської імперії постала ціла низка національних народніх республік, наприклад, Українська (постала ще перед жовтневою революцією, не чекаючи на ленінську «Деклярацію»), Білоруська, на Передкавказзі, Кавказі й у Закавказзі — Терська, Чеченська, Черкеська, Дагестанська, Гірська, Грузинська, Вірменська, Азербайджанська, на Волзі — Калмицька, в східньому Сибіру — Башкірська, в Середній Азії — Кокандська, Хорезмська, на Далекому Сході — Далекосхідня (1920 року).

Одною з перших відроджених самостійних держав стала Українська Народня Республіка. Але центральна большевицька влада, з першого ж дня постановляючи незалежних самостійних держав, супроти проголошених в «Деклярації» і «Відозві» прав неросійських народів на державну самостійність, супроти всім заявам про це Леніна перед цілим світом, почала жорстоку боротьбу за повалення самостійних держав неро-

сійських народів. І, як свідчить історія, російські большевицькі збройні сили вже під кінець 1921 року криваво знищили всі проголошені національні самостійні держави, перетворивши їх на «союзні» або на «автономні» советські республіки — на повністю підкорені Москві колонії, тільки під іменем «республік», тобто «держав» («держав» без невід’ємних атрибутів державности: без власного уряду, без власного війська, без власної юстиції, без власної валюти, без охорони власними силами своїх кордонів).

Першою була зліквідована мільйонними російськими большевицькими збройними силами Українська Народня Республіка, як найбільш небезпечна сила у боротьбі проти большевизму, як самостійна держава, котра, — повторюємо советську цитату, — «вороже сприйняла Жовтневу революцію . . . і почала відкриту боротьбу проти советської влади». Останньою, 1922 року, була зліквідована Далекосхідня республіка без перетворення її навіть на якусь хоч би й фіктивну «союзню» чи «автономну» советську республіку, — Далекосхідня республіка була просто розподілена на дві адміністративні одиниці: Владивостоцьку область і Хабаровський край.

Після ліквідації незалежних самостійних неросійських держав 30 грудня 1922 року був заснований ССРСР. Таким чином стара біла росій-

ська імперія була врятована більшовиками, і не тільки врятована, але, навіть, і поширена (!): ще перед заснуванням нової російської червоної імперії — ССРСР, від Китаю 1921 року збройними російськими більшовицькими силами були відірвані Зовнішня Монголія і Тану-Тувинська провінція. Ці загарбані території були перетворені на, нібито, «самостійні держави» — Монгольську Народню Республіку і Тану-Тувинську Народню Республіку, а фактично — на московські колонії (Тану-Тувинську Народню Республіку під час другої світової війни було зліквідовано і перетворено на Советську Соціалістичну Автономну Тувинську Республіку).

Про дальший розвиток червоної російської імперії найкраще свідчать наступні факти.

17 вересня 1939 року червона армія перейшла польський кордон і «визволила» Західню Україну та Західню Білорусію. 1940 року були «приєднані» до ССРСР значна фінська територія з містом Виборгом, Литва, Латвія і Естонія, Бессарабія і Буковина. Наслідком другої світової війни російський червоний імперіялізм досяг ще більшого розвою, про що найкраще свідчать самі советські джерела. У доповіді на врочистому засіданні Московського совета в листопаді 1945 р. Молотов говорив:

«... Ми, звичайно, приділимо необхідну увагу і новим територіям, що увійшли до складу СРСР... Тепер, згідно договору з Польщею, встановлено новий советсько-польський кордон. В результаті цього остаточно об'єднано всі території, заселені білорусами в одну Советську Білорусію... Як відомо, в силу договору з Чехо-Словаччиною, і Закарпатська Україна увійшла, нарешті, до складу нашої держави... По договору з Румунією Советська Молдавія також об'єднала заселені молдаванами території... Західні кордони нашої країни розширилися також за рахунок приєднання до Советського Союзу області Кенігсбергу, що дає нам володіння добрим незамерзаючим портом на Балтійському морі... В Прибалтиці відновлені Советська Литва, Советська Латвія, Советська Естонія... На півночі Советському Союзові повернено територію району Печенги (Петсамо)... Нарешті, про Далекий Схід. Тут до Советського Союзу переходять південна частина Сахаліну і Курильські острови... Залишається нагадати про відновлення прав нашої держави на залізницю в Манджурії, а також відновлення наших прав на район Порт-Артура і Дальнього в південній частині Манджурії... Також районів нашої воєнно-морської бази в Поркала-Удде на території Фінляндії ми мусимо приділити належну

увагу, поскільки справа йде про нові советські території . . .».³⁷

У наступні післявоєнні роки російський червоний імперіялізм посунувся ще далі: під політичним, економічним і стратегічним пануванням большевиків опинилися не тільки Польща, Румунія, Болгарія, Чехія, Словаччина, Східня Німеччина, але й Куба (200 кілометрів від території ЗСА!), в центральній Азії — половина Кореї, В'єтнам і повністю Камбоджа, у Передній Азії — повністю загарбано Афганістан, в Африці опановані політично й економічно Ангола, Абесінія, Мозамбік.

Якщо до вибуху революції 1917 року Росія створила імперіялістичним шляхом величезну імперію «від моря — до моря» — із Заходу на Схід: від Балтійського моря — до Тихого океану; з Півночі на Південь: від північних морів — до морів Чорного і Каспійського, — так російський червоний імперіялізм розбудував цю імперію «від океану — до океану»: крім загарбання Куби і держав в Азії й Африці, нині советська військова фльота й авіація контролюють величезні простори Північно-Крижаного, Атлантийського, Індійського і Тихого океанів.

³⁷ В. Молотов. 28 роковини Великої Жовтневої Революції, Державне Видавництво, Москва, 1945, стор. 25-26 (російською мовою), підкреслення моє. — С. М.

Сьогодні російські імперіялісти володіють одною шостою частиною суходолу земної кулі і поневолюють понад 100 національностей та народностей.

Вожді червоної Росії Ленін, Сталін, Маленков, Хрущов і Брежньов виявилися у провадженні зовнішньої політики достойними наслідниками російських монархів і історичні факти свідчать про те, що білий, чи червоний імперіялізм, незалежно від фарби, є нічим іншим, як традиційним, перманентним російським імперіялізмом.

СПОРІДНЕНІСТЬ БІЛОГО І ЧЕРВОНОГО ПОЛІЦІЙНОГО ДЕРЖАВНОГО ТЕРОРУ

Невід'ємною складовою частиною в розвитку білого і червоного російського імперіялізму завжди була й є безперервна практика державного поліцейного терору, спрямованого на фізичне винищення кожної не тільки реально існуючої опозиції, але й винищення так званої «*потенційної опозиції*», тобто фізичне винищення окремих осіб, членів їхніх родин і цілих прошарків населення, які, хоч і не представляють собою фактичну опозицію, але, *за певних умов, чи при певній нагоді, можуть виявитися реальною діючою опозицією.*

Ми вже згадували відому історії криваву практику Івана IV-Грозного — фізичне винищення боярства, як опозиції проти його деспотії і створення «оприччини» — першої в історії російської імперії *державної поліційно-терористичної інституції.* Після смерті Івана IV-Грозного (1584 р.) впродовж 29 років (до обрання 1613 року царем Михайла Федоровича — першого царя династії Романових) на московському троні змінилися 6 царів, з котрих кожний перевищував свого попередника у практиці крива-

вого терору (і, до речі, ні один із цих царів не вмер природною смертю, а був замордований своїм наступником!). Тільки за царювання першого Романова терор трішки вщух, але вже його син, цар Олексій Михайлович (царював у 1645-1676 рр.) відновив практику кривавого терору на «приєднаних» до московського царства неросійських територіях і створив «Таємну канцелярію» — предтечу всіх пізніших поліційно-терористичних державних інституцій: «Тайного указа» Петра I, «Департаментів жандармерії», «III відділу власної канцелярії Його Імператорського Величства» за всіх пізніших царів і цариць, ЧК, ОГПУ, НКВД, НКГБ, МВД, МГБ, КГБ — советські часи. І завжди на чолі всіх цих органів державного терору в білій російській імперії стояли особисто царі, а в червоній російській імперії — особисто зверхники цієї нової імперії Ленін, Сталін, Маленков, Хрущов і стоїть нині Брежньов.

Отут варто навести тільки декілька прикладів, що характеризують російський державний терор, тобто прикладів, які не можна викреслити з історії.

«... Микола (Микола I — С. М.) вже мав зорганізовану армію шпигунів і поліції...»³⁸

³⁸ Waclaw Gąsiorowski, Królobójcy, Wydawnictwo Łódzkie, 1957, стор. 127.

«Панування Миколи I почалося із здесяткування противників на площі перед сенатом в Петербурзі (здесяткування декабристів — С. М.) і продовжувалося у тому самому напрямку здесяткування всього, що заваджало самодержавному пануванню нового царя».³⁹ Вславився Микола I і участю в кривавому придушенні угорського повстання (1848-49 рр.).

Далі історик пише, що Микола I не тільки перевищив Петра I щодо терору і свавілля, не тільки відновив панування темряви часів цариць Єлисавети й Анни, але і вчинив жахливі переслідування Церкви:

«Тисячі уніятів, католиків, протестантів, жидів і магометанів загнав нагаями до православної віри. А православним під загрозою «вічної каторги» було заборонено змінити віросповідання. Найголовнішою справою православної Служби Божої стали співи-вихваляння монарха. Релігійну практику і сповіді підданих контролювали жандарми... Справами Церкви керував полковник лейбгвардії».⁴⁰

На жахливу практику терору Миколи I в країні і криваве придушення польського повстання (1830-31) відгукнувся популярним віршиком поет Олександр Полежаєв (цитуюемо у перекладі на українську мову):

³⁹ Там же, стор. 131.

⁴⁰ Там же, стор. 135.

«Коли б на місце ліхтаря,
Що ледве світить в непогоду,
Повісить деспота-царя —
Тоді б засяяла свобода!»⁴¹

2 березня 1855 р. Микола I вчинив самогубство — отруївся. Як відомо, цей цар увійшов у російську історію під іменем «Ніколай Палкін».⁴²

Син Миколи I — Олександр II (царював 1855-1881, був забитий народовольцями) виявився достойним наслідником свого батька: провадив жорстокий поліційний терор супроти неросійських народів, поневолених імперією, криво придушив друге польське повстання (1863 року), на чолі III відділу власної канцелярії Його Імператорського Величества поставив горезвісного генерала Муравйова, котрий, як усім відомо, фігурує в російській історії під іменем «Муравйов-вішател».⁴³ Олександр II маскував

⁴¹ Олександр Іванович Полежаєв (1804-1838), маючи 21 рік, став відомим перекладачем віршів і поем Байрона і шотландського поета Джеймса Мекферсона та популярних власних «вольнодумних» віршів і поем. За «вольнодумство» опинився на каторзі, де його впродовж років тримали закутим у кайдани. Потім «помилували» на довічну службу вояком. Каторга і «солдатчина» стали причиною його передчасної смерті — Полежаєв помер на 34 році життя (— С. М.).

⁴² «Палкін» — від російського слова «палка» (по-українському — «палиця»). — С. М.

⁴³ Пізніше, вже за царювання Олександра III, син цього «Муравйова-вішателя» став кривавим генераль-

свій терор впровадженням «людяних реформ», з котрих найвідоміші були: 1) Скасування кріпацтва, 2) Судова реформа і 3) Скасування цензури. Завдяки цьому цей цар і нині фігурує на сторінках усіх закордонних лексиконів, як «реформатор». А насправді згадані «людяні реформи» виглядали так: 1) Скасування кріпацтва по сутті було ще більшим закріпаченням, бо перетворювало поміщицьких кріпаків на державних кріпаків без права на паспорт, 2) Щождо судової реформи, так «... наприклад, що значила судова реформа і що означали всі права російського кодексу законів, коли за наказом Олександра II кожний генерал-губернатор, без суду, без доказів провини мав право заслати в Сибір заважаючу йому людину?»⁴⁴ і 3) «Що значило скасування цензури, коли над кожним часописом було поставлено поліцейний комітет, який загрожував закриттям часопису, коли той комітет забороняв згори писати про те, або інше?»⁴⁵ І більше того: про жахливий розвиток поліцейного терору свідчить той факт, що, як пише історик, улюбленець царя — шеф жандармів граф Петро

ним прокурором, а потім — імператорським амбасадором у Римі. (До речі, отут можна зробити порівняння: скільки КГБістів займають дипломатичні посади нині закордоном?!). — С. М.

⁴⁴ Waclaw Gąsiorowski, Królobójcy, Wydawnictwo Łódzkie, 1957, стор. 146.

⁴⁵ Там же.

Шувалов «... зумів із III відділу власної канцелярії Його Імператорського Величества зробити бюро Торквемади. Ціла Росія (тут під «Росією» треба розуміти не тільки етнографічну Росію, але й усі загарбані неросійські землі, — С. М.) тремтіла тільки від згадки про «третій відділ», бо третій відділ не знав жодних помилювань, коли справа торкалась денунціяції, коли справа йшла про усунення заважаючої Шувалову людини».⁴⁶

Після вбивства народовольцями Олександра II на троні засів його син — цар Олександр III (царював 1881-1894 рр.). Про його політику в усіх лексіконах світу свідчить епітет «реакціонер». А для того, щоб характеризувати проваджений ним поліційний терор, досить навести тільки одну цитату з твору історика:

«Олександр III вірив тільки в жандармів і покладався тільки на них. Міністри, коронні достойники рекрутувалися з жандармів, із колишніх поліцмейстрів. Жандарми і тільки жандарми посідали владу — жандарми керували і Церквою, і освітою, і військом...».⁴⁷

І, нарешті, ще одно свідоцтво безмежного панування державного політичного терору:

⁴⁶ Там же, стор. 151.

⁴⁷ Там же, стор. 203.

Останній володар білої російської імперії син Олександра III — цар Микола II (царював 1894-1917 рр.) фігурує в усіх, навіть советських, виданнях (і не без підстав!), як «Микола Кривавий». Нищівну об'єктивну характеристику цьому цареві дав державний діяч білої імперії граф С. Вітте (1849-1915 рр., був міністром транспорту, міністром фінансів, головою державної ради, прем'єр-міністром, головою ради міністрів): «Цар — з освітою, розумом і совістю примітивного жандармського полковника».⁴⁸

Кривавий терор за часів Миколи II можна ілюструвати, наприклад, лише кількома, але достатніми фактами: 1) Масовий розстріл 1901 р. за наказом шефа жандармів і «III відділу» ген. Крейгельса студентської демонстрації на площі перед Казанським собором у Петербурзі, 2) Масовий розстріл у неділю 9 січня 1905 р. (понад 1.200 трупів) народньої демонстрації, що йшла під проводом попа Гапона з тисячами ікон, хоругв і портретів «царя-батюшки», йшла з мир-

⁴⁸ К. Гусев. Граф Сергей Юльевич Витте, «Бібліофіл», Берлін, 1926, стор. 164 (російськомовне видання. — С. М.).

До речі, починаючи від Петра I, всі царі і Великі князі мали найвищі генеральські ранги, але Микола II і до смерти мав рангу тільки полковника, бо рангу генерала його батько Олександр III не встиг йому надати, а по закону сам собі надати рангу генерала цар не мав права. — С. М.

ним наміром передати цареві петицію з проханням, щоб він приборкав панування жандармів і різних визискувачів народу, про котре «цар не знає» (відома в історії «Кривава неділя»), 3) Масовий розстріл 1912 р. робітників рудокопів на річці Лені, 4) Безглузда скандально програна війна проти Японії в 1904-05 рр., що коштувала народові сотні тисяч жертв, 5) Криваве придушення спроби революції у 1905-06 рр., 6) Ліквідація жандармами посталого після революції 1905-06 рр. фіктивного «парляменту» — Думи з арештуванням і засланням багатьох депутатів Думи, 7) Заслання в Сибір без суду сотень тисяч людей, підозрілих у «революційності», кровожадним шефом жандармів — міністром внутрішніх справ Плеве, «тактика» котрого у практикуванні терору була така: «Плеве мав дуже просту тактику. Якщо один революціонер ховається у натовпі із 100 людей і його викрити не вдається, тоді треба заслати в Сибір усіх 100 людей і таким чином можна позбавитись одного революціонера».⁴⁹

Доля самого Миколи II-Кривавого відома: за наказом творців нової, червоної російської імперії його з родиною розстріляно 1918 р. в Єкатеринбурзі (нині Свердловск). Це фізичне зни-

⁴⁹ Waclaw Gąsiorowski, Królobójcy, Wydawnictwo Łódzkie, 1957.

щення царської родини не є якоюсь новиною в російській історії: ми вже наводили багато історичних фактів, що свідчать про те, як нові зверхники імперії фізично винищували родини своїх попередників. Так сталося і 1918 року: новий володар російської імперії знищив свого попередника — Миколу II. І у цьому є також традиційна духовна спорідненість терору з боку зверхників білої і червоної російської імперії.

Із сторінок російської історії нікому ніколи не вдасться змити ті криваві плями, що пов'язані з деспотичною діяльністю таких найвідоміших шефів жандармів і «III відділу», як генерали Бенкендорф, Мезенцев (забитий народовольцями 1878 р.), Дрентельн, Судейкін (забитий народовольцями 1883 р.), Селіверстов (забитий народовольцями 1890 р. у Парижі), віце-міністер внутрішніх справ Трепов, міністри внутрішніх справ Сіпягін (забитий есерами 1902 р.) і Плеве (забитий есерами 1904 р.).

Про методи державного терору і порушення власних законів у білій і червоній російських імперіях

Методи державного поліційного терору, що практикувалися в колишній білій російській імперії і порушення владою власних офіційних законів — безцеремонне публічне порушення

— мають тотожність з такими самими діями влади у червоній російській імперії. Відмінність полягає тільки у тому, що нині, завдяки розвитку техніки, ці методи є більш рафінованими. Жахливість цих методів можна ілюструвати історичними фактами. Так, наприклад, з історії відомо, що цариця Єлисавета (царювала у 1741-1762 рр.) вславилась своїм «великим гуманізмом», бо вона скасувала кару смерти. Але ця «гуманність» цариці виглядала так: кара смерти була замінена на *виривання язика, на батоги (до 500 батогів!!!), на довічну каторгу з кайданами на руках і ногах!!!* З історії також відомо, що Єлисавета засудила навіть свою конкурентку в царині любовних пригод «даму царського двору» Лопухіну *тільки на вирвання язика і 500 батогів*; після 300 батогів Лопухіна померла.⁵⁰

В часи Катерини II-«Великої» кара смерти також практикувалася, не дивлячись на те, що вона з часів Єлисавети не була знову введена якимось офіційним законом. Лише *вирвання язиків* було замінено на *рвання ніздрів і на четвертування сокирою*, — відомо, що так карали учасників повстання Пугачова. Це було під час панування «найкультурнішої» цариці, яка лис-

⁵⁰ Waclaw Gąsiorowski, Królobójcy, Wydawnictwo Łódzkie, 1957, стор. 60.

тувалася з цілою низкою європейських відомих письменників і філософів (навіть з Вольтером!). Це було в ті часи, котрі і в царських, і в советських підручниках історії вважаються як «золотое время» в розвиткові всіх галузей російської культури (?!). І ще одна ілюстрація «золотого віку» Катерини II: після вбивства за її ж наказом свого чоловіка — царя Петра III вона, для замилення очей світовій opinio, влаштувала багаті похорони «несподівано» померлому цареві, а після похоронів за її ж наказом були потоплені у Фінській затоці всі гольштинські гренадири — члени персонального охоронного батальйону Петра III, бо вони знали правду про «несподівану» смерть царя.⁵¹

За Миколи I при страті п'ятох декабристів (Пестеля, Рилєєва, Муравйова, Бестужева і Каховського) трьох засуджених — Пестеля, Рилєєва і Каховського вішали двічі, бо при першому повішенні мотузка обірвалася. Усьому світові відомі слова Рилєєва, які він вимовив, коли йому другий раз накидали на шию петлю: «Бідна Росія, навіть порядної верьовки нема».

До речі, ми вважаємо необхідним отут зробити дуже важливу примітку. Про поета Кіндрата Федоровича Рилєєва у нашому літературознавстві майже нічого не написано. А він, як

⁵¹ Там же, стор. 66.

про це подає навіть російська історіографія, знав українську мову, історію боротьби українського народу за волю і був великим приятелем українського народу; ще 1824 року (Т. Г. Шевченкові було тоді лише 10 років) він написав знамениту поему «Наливайко» про героя українського народу і «У поемі Наливайко» Рилєєв уже прямо говорив про повстання проти гнобителів народу і вклав в уста Наливайка пророчі слова».⁵² Прочитуємо із цієї поеми сповідь Наливайка:

«Известно мне: погибель ждѣт
Того, кто первый восстаѣт
На утеснителѣй народа;
Судьба меня уж обрекла.
Но, где, скажи, когда была
Без жертв искуплена свобода?
Погибну я за край родной, —
Я это чувствую, я знаю,
И радостно, Отец Святой,
Свой жребий я благословляю».⁵³

Між іншим, вирок смерти декабристам був також антизаконним, «... Той вирок був злочинством, бо ж кара смерти була скасована ца-

⁵² Материалы для биографии К. Ф. Рылеева, Лейпциг, 1875, стор. 39.

⁵³ Воспоминания Бестужевых, Москва, 1931, стор. 71.

рицею Єлисаветою».⁵⁴ Більш того, Бестужев не мав повних 18 років і по закону, як неповнолітній міг бути покараний тільки замкненням до «Виховавчого будинку».

Пізніше, уже за Олександра III, під час страти 15. 4. 1881 року народовольців Желябова, Софії Перовської, Кібальчича, Рисакова (мав лише 19 років) і Михайлова (за вбивство Олександра II) прилюдно двічі вішали (!!!) Перовську і Михайлова, бо при першій спробі повішення мотузка обірвалася, бо і через 55 років після страти декабристів Росія не мала порядної мотузки, про що говорив Рилєєв. І яким же безподібним жахом віє ще й нині від офіційного урядового повідомлення, видрукованого в російських і закордонних газетах, про публічну страту народовольців:

*«Через 17 хвилин усе було скінчено. Погода була чудесна — це був перший день весни».*⁵⁵

За Миколи II — «Миколи Кривавого» 14. 5. 1906 року молодий прихильник есерів Микола Макаров (не мав повних 16 років!) кинув бомбу на зненавидженого усіма матросами Чорноморської фльоти деспота, коменданта Севастопільської фортеці генерала Неплюєва. Бомба не ви-

⁵⁴ Waclaw Gąsiorowski, Królobójcy, Wydawnictwo Łódzkie, 1957, стор. 126.

⁵⁵ Waclaw Gąsiorowski, Królobójcy, Wydawnictwo Łódzkie, 1957, стор. 212.

бухла. Макарова, не дивлячись на його малоліття, засудили на кару смерти, а потім замінили кару смерти на 12 років тюремного ув'язнення (теж порушуючи офіційний закон).⁵⁶ (До речі, Макаров 15. 6. 1907 року втік із севастопільської тюрми. Його повісили у вересні того ж року за вбивство начальника петербурзької тюрми Іванова).

Про найобурливіші дії поліційно-терористичної влади проти офіційних власних законів найкраще всього свідчать хоч би і такі відомі приклади:

- 1) За наказом Олександра II кожний генерал-губернатор мав право без *суду*, без *доказу провини* заслати в Сибір кожному заважаючу йому людину.⁵⁷
- 2) 24. 5. 1877 року за підписом того ж царя було оприлюднено «Височайший указ», на основі котрого кожний губернатор мав право «адміністративно засилати» в Сибір, базуючись на *свідченні тільки одного жандарма!*⁵⁸
- 3) На основі «Височайшого указу» Миколи II віце-міністрові внутрішніх справ Трепову бу-

⁵⁶ Б. Савинков. Воспоминания террориста, Москва, 1926, стор. 255, 275.

⁵⁷ Waclaw Gąsiorowski, Królobójcy, Wydawnictwo Łódzkie, 1957, стор. 146.

⁵⁸ Там же, стор. 157.

ло дозволено (цитуємо дослівно): «... заборонити діяльність, *навіть дозволену законом*».⁵⁹

Цю, вищенаведену повну негацію офіційних судових органів збоку влади за часів білої російської імперії повністю перебрали на себе волюдарі червоної російської імперії. Зробімо щодо цього історичне порівняння. Згадаймо відому діяльність ЧК, ОГПУ і НКВД перед другою світовою війною. Адже ж у ті роки в СРСР існували різні судові інстанції, існували (як існують і зараз) республіканські і всесоюзні кодекси законів, а за наказом зверхників червоної російської імперії ЧК, ОГПУ і НКВД, абсолютно негуючи офіційну законність, мали право засуджувати людей на заслання і розстріл! Згадаймо лише жорстоку ТРОЙКУ, що складалася із трьох осіб: першого секретаря обласного комітету комуністичної партії (губернатора!), голови обласного виконавчого комітету і начальника обласного управління НКВД. Ця *тройка* засуджувала людей на розстріл (і засуджувала на довголітнє ув'язнення в концтаборах «без права листування»), при чому, *тройка* мала право засудити за арештованого на розстріл, не переслуховуючи його і не інформуючи його про зміст обвинувачення!

⁵⁹ Там же, стор. 263.

Згадаймо також офіційні відомі «судові процеси» з абсолютно антизаконними вироками, пов'язаними з відкритим порушенням навіть самих же офіційних советських законів, із вироками, що закінчувалися останнім реченням: *«Цей вирок є остаточний і касації не підлягає»*, хоч у кодексі законів завжди була й є нині стаття про те, що *«кожний осуджений має право на касацію»!* Згадаймо, нарешті, і діяльність КГБ у післявоєнні роки: фіктивні безперервні «судові процеси» із засудженням людини так само, як і за царів, засудження на основі брехливого «свідчення» *тільки одного катєбіста* (за царів — *тільки одного жандарма*), або «свідчення» тільки одного ангажованого катєбістами провокатора! Та ж про це майже щоденно пише міжнародня преса!

Повище наведені історичні приклади є незаперечним доказом споріднености жахливих поліційно-терористичних методів, що практикувалися у білій і практикуються у червоній російській імперії.

Цю спорідненість можна ствердити й іншими, не менш жахливими свідченнями, доказами. Наприклад, нині всьому світові відомо, що в боротьбі проти усіякої опозиції КГБ проголошує фізично здорових людей — опозиціонерів психічно хворими, замикає їх у лікарні для божевільних — у так звані «психушки», застосовує

при «лікуванні» електрошоки і хемічну психотерапію, — про це так само свідчить міжнародня преса і свідчать ті люди, котрим протягом останнього часу вдалося вирватися на Захід!

Деякі приклади з останнього часу свідчать про ті методи, котрими КГБ впливає на життя окремих людей.

Московський інститут імени Сербського для судової психіатрії знаходиться у старому цегельному будинкові, котрий охороняється залізними ґратами й озброєними вартовими. Даниель Р. Лунц часто приходить в інститут в уніформі полковника КГБ, але, коли він скидає свій китель уніформи і надягає білий халат, він перетворюється на доктора Лунца.

Полковник КГБ — доктор Лунц керує «спеціальним відділом діагностики», в якому лікують тих советських громадян, котрі хоріють на політичне вільнодумство. Щоб допомагати жертвам цієї хвороби, покращати їхню поведінку, інститут Сербського застосовує... терапію хемікаліями і клінічно випробовані лікувальні методи. Іноді пацієнтів загортають тісно, як мумії, у мокрі простирадла. При висиханні простирадла поволі стискається і завдає жахливих болів.

Замкнення фізично здорових людей у «психушки», проголошення їх божевільними, «лікування» хемікаліями, застосування електрошоків,

— все це не є вигадкою, відкриттям «нових лікувальних методів»; все це КІБ перебрало з до-свіду царських часів:

«Чи не оголосив був цар Микола I за одну лише опубліковану блискучу історіософічну статтю друга Пушкіна бувшого гвардійського старшину, московського аристократа й видатного мислителя Петра Чаадаєва *божевільним* з усіма юридичними наслідками того офіційного Стану? Перелік такого проявів духово-поліційної чуйности у керманічів і старої Московщини, і петербурзької та советської імперії — можна продовжувати без кінця».⁶⁰

Ще за царя Олександра III були проголошені «божевільними» «вільнодумці» Тіхановіч, Арончік, Іванов, Щедрін, Юмашев, Коношевіч і Похітонов. Із них три перші померли в ув'язненні у Шлісельбурзькій фортеці, а останні чотири померли у будинку для божевільних.⁶¹

Уже 1881 року Желябова, Софію Перовську, Кібальчіча, Рисакова і Михайлова жандарми мучили на допитах ударами електричного струму і годуванням їх надмірними дозами препарату «Белладона» для того, щоб арештовані

⁶⁰ Е. Маланюк, До проблеми большевизму, Нью-Йорк, 1956, стор. 27.

⁶¹ Waclaw Gąsiorowski, Królobójcy, Wydawnictwo Łódzkie, 1957, стор. 206.

втратили нерви і втратили володіння своїми нервами.⁶²

Проголошення здорових людей «божевільними», замкнення цих людей у «психушки», руйнування їхнього фізичного і психічного стану застосуванням електрошоків і «лікування» хемікаліями, — все це, як бачимо з наведених по-вище історичних прикладів, незаперечно свідчить про тотожність методів державних поліційно-терористичних органів у білій і червоній російській імперії.

Про спорідненість методів «III відділу» і КГБ можна навести безліч інших доказів. Наприклад, про агентурну діяльність КГБ закордоном, спрямовану проти політичної самостійницької еміграції. Треба лише зазначити, що тими самими методами діяла і створена царським «III відділом» російська «закордонна поліція». Наведемо тільки кілька відомих історії прикладів. Ця російська закордонна поліція «діяла відкрито в Женеві, Парижу і в Лондоні».⁶³ Російські амбасади «порушували небо і землю»,⁶⁴ домагаючись арештування і видачі Росії небезпечних «емігрантів-революціонерів, котрі є загрозою для цілого світу».⁶⁵ 1864 року князь

⁶² Там же, стор 211.

⁶³ Там же, стор. 213.

⁶⁴ Там же, стор. 173.

⁶⁵ Там же, стор. 213.

П. В. Долгоруков у журналі «Листок» писав, що відомий російський публіцист Леонід Блюммер був закордоном агентом російської таємної поліції, а цей Блюммер, перебуваючи закордоном, видавав газети навіть революційного напрямку: «Свободное слово», «Весть», «Европеец».⁶⁶ Російський літературний критик Д. І. Пісарев (1841-1868) писав про те, що відомий російський культурний і громадський діяч, що проживав у Брюсселю, барон Ф. І. Фіркс «був у дійсності таємним агентом російського уряду у Бельгії».⁶⁷ Позатим, навіть «Є поважні підстави припускати, що голосний дипломат революційної доби у Франції — Талейран... був агентом царського Петербургу».⁶⁸

Чи не нагадують наведені вище факти про нинішню тотожню діяльність КГБ закордоном? Як бачимо, ці факти тільки свідчать, що «Сучасна московська агентура закордоном має великі традиції й добре випробувані методи».⁶⁹

⁶⁶ Цитований «Мартиролог русских писателей», стор. 318.

⁶⁷ Там же, стор. 335.

⁶⁸ Е. Маланюк, До проблеми большевизму, Нью-Йорк, 1956, стор. 28.

⁶⁹ Там же.

ЧК, ОГПУ, НКВД, МВД, МГБ, КГБ.

Від першого дня захоплення влади більшовики почали спиратися на терор. Ленін говорив, що «шлях терору є самотнім нашім шляхом». Цей напрямний клич більшовицького вождя

Ленін

став основною засадою в діяльності комуністичного уряду. В перші дні комуністичної влади провідником терору був так званий «військово-революційний суд». 6. 11. 1917 р. Ленін підписав

декрет, який звучав: «Рада Народних Комісарів приймає створення спеціальної комісії... Всеросійська Надзвичайна Комісія при Раді Наркому для боротьби з контрреволюцією, спекуляцією і саботажем». Це було легалізацією терористичного апарату, котрий почав розбудовувати Дзержинський. Новостворена інституція в скороченні набула популярну назву «ЧК» (Чрезвычайная Комісія). Першим легальним катом і керівником узаконеного більшовиками терористичного апарату був Фелікс Едмундович Дзержинський.

Він народився 1877 року в родині зuboжілого шляхтича з околиць Вільна. Вже за гімназійних років мав нахил до конспірації, належав до різних нелегальних гуртків і любив провадження терористичних акцій. Будучи двадцятилітнім чоловіком, він за організацію атентату на царського урядовця попав до тюрми, з котрої вдалося йому втекти. Через деякий час він був знову заарештований, висланий на Сибір, але йому так само вдалося звідти втекти. 1905 року під час заворушень Дзержинський знову попадає до в'язниці. 1917 року Дзержинський виходить з тюрми і шукає нагоди помститися на старому царському режимі. Ленін, котрому дуже добре були відомі садистично-терористичні нахили Дзержинського, взяв його до себе на службу. Дзержинський, ставши на чолі ЧК, свій

садизм, пов'язаний з пiмстою, практикував у таких розмірах, що на тому ґрунті став сам психічно хворим.

Для виконання своїх плянів Дзержинський підбирав людей практикою підпільної бороть-

Дзержинський

би з кримінальним минулим. Перед Леніним він себе поводив як слухняний слуга, в політичних питаннях ніколи не забирав жадного слова. Тільки в питаннях, що торкалися діяльності ЧК, він виступав енергійно й рішуче. В Леніна й цілого ЦК комуністичної партії він виробив до себе повне довір'я й осягнув право ЧК ви-

давати смертні вироки без згоди на те з боку Політбюра і без належних доказів, спираючись тільки на совість працівників ЧК. На службі ЧК були ще люди, які походили з низових шарів московської вулиці, в переважній більшості неграмотні, що дуже часто провадили ліквідації людей без жадних причин. Держинський уважав себе рятівником революції. Провід ЧК для міста Петербургу, пізнішого Ленінграду, Держинський доручив Мойсееві Соломоновичу Уріцкому. Осідком Петроградського ЧК був будинок на вулиці Гороховій ч. 2. Уріцкій свою чекістську мережу з Петрограду поширив на всі північні райони. Крім справами ЧК Уріцкій керував ще політичними акціями, котрі стосувалися північних сусідніх держав. Уріцкій перший в ЦК почав запроваджувати масові розстріли й оголошувати їх у пресі.

В березні 1918 р. було зроблено два замаху на життя Леніна в Москві й Уріцкого в Петрограді. Московський атентат був невдалим, а Уріцкого в Петрограді було забито. Атентати були наслідком боротьби за владу між есерами та більшовиками. Після цих атентатів ЧК провела на всіх теренах, де вона панувала, масові розстріли.

Польські патріотичні кола працю Держинського й інших поляків на провідних посадах

в ЧК,⁷⁰ пізніше ГПУ (як, наприклад, Віктор Стецкевіч, Кіяковській, Ігнацьо Добжинській, нарешті наступник Дзержинського Менжинській) розцінюють тільки як нагоду потерпілих поляків помститися на росіянах. На підставі студій польських патріотичних кіл було стверджено, що всі ці поляки, які працювали в ЧК, були антиросійського наставлення і з позицій ЧК мстилися над росіянами за кривди, що були зроблені росіянами полякам під час окупації Польщі.

12 березня 1918 року большевицький уряд з централею ЧК переїхали з Петрограду до Москви. Уряд примістився в Кремлі, а ЧК зайняла будинок колишнього асекураційного товариства на вулиці Лубянка ч. 2. Цей будинок внутрі перебудовано згідно нових потреб. До нього було прилучено цілий ряд бльоків, так що для переходу через вулицю треба було мати спеціальну перепустку. Вся вулиця охоронялася вартівниками ЧК. При тій же вулиці під числом 14 приміщувався відділ Московської ЧК (МЧК). У цей час за Дзержинського були відомі такі видніші чекісти: Другов, Шукін, Фомін, Окер, Петерс, Лацис й інші.

Апарат ЧК був поділений Дзержинським на чотири відділи:

⁷⁰ «Культура», 5. 6. 1945, стор. 161, Париж.

- I. Оборона перед саботажем (керівник сам Дзержинський);
- II. Оперативний (керівник — Другов);
- III. Контрреволюційний (керівник — зросійщений жид Фомін);
- IV. Господарський (був керований Петерсом).

Це були перші відділи апарату ЧК, що скоро розрослися в великий апарат, котрий поширював свою мережу на нові окуповані більшовиками терени, що їх захоплювала червона армія, ліквідуючи новопосталі національні держави. Для охорони більшевицького уряду в Кремлі Дзержинський призначив відділи лотишів, які були організовані з лотишських засланців, які після повалення царату збільшевичилися. Цього часу партія російських есерів співпрацювала з більшовиками і мала свої збройні відділи, які належали до охорони Кремля і представник російських есерів Александрович входив в склад ЧК.

6 червня 1918 року чекіст Блюмкін виконав атентат на німецького посла в Москві графа Мірбаха. Цей атентат викликав напруження між есерами та більшовиками. Есери, маючи в охороні Кремля своїх озброєних людей, заарештували Дзержинського, президента Московського союзу Смідовіча і ватажка лотишських більшовиків Лаціса, оточили будинок, в

котрому большевики провадили свій V-ий з'їзд. На поміч большевикам прийшли лотищські відділи, які врятували ситуацію. Після звільнення Дзержинський зліквідував усіх есерів і відтоді в ЧК крім большевиків нікого не було. До охорони Кремля крім російських большевиків і лотишів Дзержинський долучив ще найнятих китаїців. Дзержинський видав наказ для всіх станцій ЧК що в роботі ЧК не сміє бути жодного співчуття і «роботі в рукавичках» мусить прийти кінець. Цього часу було заарештовано всіх відомих есерів, були переведені великі арешти серед російської буржуазії, де при найменшому спротиві розстрілювано всіх на місці.

Вніч проти 30 червня 1918 р. в Єкатеринбурзі розстріляно цілу царську родину. Розпорядження розстріляти всю родину Ніколая II видав Я. М. Свердлов. Присутніми були Ш. І. Голоцьокін — воєнний комісар Уральської області, Олександр Г. Белобородов, Ваганов, Медведева і Нікуліна. Екзекуцію виконав Янкель Хаїмович Юровскій — член обласного Уральського ЧК при допомозі чекістів Сафарова, Вайнера і Мебіюса.⁷¹

В цей саме час червона армія продовжувала наступ на новопосталі національні держави, що проголосили свою самостійність після роз-

⁷¹ «Голос России», Мюнхен, 1958, ч. 73.

валу царської імперії. Червону армію розбудував і керував нею Лев Бронштейн-Троцький. Сталін цього часу займав третьюрядну функцію політичного комісара в одній з большевицьких армій. Вичищення «внутрішніх ворогів» на завойованих теренах червоною армією провадила ЧК.

Після окупації українських земель Дзержинський вислав на Україну вже випробуваного чекіста Лациса. Крім Лациса на Україну також було вислано спеціальні відділи ЧК, котрі були сформовані з російських большевиків, лотишів та китайців. Такого роду загони ЧК прийшли до Криму та Азербайджану. На Україні провадилась боротьба, в котрій під натиском української армії (УНР) большевицька армія мусіла відступати. ЧК на всіх теренах, пришиваючи на Україні всім національно свідомим елементам співпрацю з денікінською армією або з армією УНР, нещадно ліквідувала масово тисячі українців. Крім Лациса на Україні в той час були відомі такі знані чекісти: Кон, Фукс, Португеїс, Фельдман, в Харкові стаціонував сильний відділ ЧК, що складався переважно з большевицьких лотишів, що називали себе «відділом лісових братів». Ті відділи ЧК посилали в разі потреби, по цілій Лівобережній Україні. В Харкові були відомими чекістами: Психопат-Саенко, Якимович, Любарський,

Мірошніченко і Манкін. Вони відзначилися страшним садизмом, запровадивши стискування в'язням голови залізним обручем, та здирання шкіри.

За вказівками большевицького уряду на окупованих червоною армією територіях творилися станиці ЧК в кожному районі, які були підпорядковані окружним і обласним управлінням ЧК.

В районі станиці ЧК прийшов до праці елемент неграмотний, часто аморальний, який шукав нагоди помститися на своїх особистих ворогах чи противниках. Крім того елементу стали на службу в ЧК особи, що були захоплені пропагованими Леніном ідеями і вважали, що революцію та добробут може закріпити тільки ЧК. В Києві на цей час керував діяльністю ЧК Лацис із своїми підручними Елянґріном і Грінштайном. В Одесі начальником ЧК був Калініченко, розстрілював негр, що невідомим шляхом опинився в Одесі, і Віра Грабенкова, котра була відома під кличкою Дора. В Криму керував роботою ЧК Арон Кочі.

В північних районах Росії діяла карна експедиція ЧК під керівництвом чекіста Кедрова й його жінки. Їхня квартира була в місті Вологді. Головною ціллю їх було винищення решток царської армії генерала Мілера. Терор Кедрова досягав аж Соловецьких островів.

15 січня 1920 року рада комісарів видала декрет про знесення кари смерти. Цей декрет мав пропагандивну ціль для зовнішнього світу. В цілому світі стало відомо про нещадні ліквідації людей комуністичним режимом. Тому раднарком і оголосив згаданий декрет. Одначе цей декрет був виданий щойно після того, як Держинський наказав розстріляти всіх в'язнів. Декрет не торкався прифронтових смуг. Отже ЧК потребувала, наприклад, вивезти в'язнів з Києва на кілька десятків кілометрів у напрямку прифронтової смуги й там розстріляти.

В травні 1920 року в зв'язку з наступом армії УНР і поляків знову запроваджено кару смерти.

Наслідком воєнних дій на теренах, опанованих більшовиками, опинилися сотні дітей без опіки, котрих більшовики звали безпритульними. Ті безпритульні почали провадити грабунки таких масштабів, що наносили пострах серед населення. ЧК почала провадити акції арештування безпритульних, висилати їх до концтаборів, а багатьох з них перевербовувати на донощиків ЧК. З бігом часу ця категорія безпритульних стала штатними працівниками ЧК. В грудні 1920 року Держинський видав наказ, в якому доручав слідування за чужоземними представництвами. Це було зроблено ніби тому,

що деякі закордонні представництва співчували «буржуазії» й утримували з нею та з ворогами советської влади зв'язки. Цим наказом Держинський хотів досягнути двох цілей: I. Розкрити правдиві думки закордонних представників, котрих ЧК підозривала в симпатіях до переможених більшовиками національних держав і буржуазії, і II. Викрити вже серед своїх громадян ненадійний елемент.

Керівник ЧК в Києві Лацис поробив агентів ЧК консулами Чіле й Бразилії. Вони зайняли відповідні приміщення, повивіщували прапори згаданих держав і розпустили вістку, що, хто хоче виїхати до Чіле або Бразилії, може реєструватися в консулятах, отримати паспорт на виїзд. Всіх зареєстрованих ЧК, маючи їхні дані, негайно виарештувала.

Влітку 1921 року на Україні в різних районах почали вибухати антибільшевицькі повстання. Терор Лациса чекісти почали скріплювати, а на допомогу їм Москва надіслала відділи червоної кавалерії. ЧК по селах і містечках почала розбудовувати мережу своїх донощиків. Крім того, комуністична партія дала вказівки всім комуністам і новозорганізованим комсомольцям, що їхнім партійним обов'язком є інформування партійного проводу про всі антикомуністичні прояви.

Того часу ЧК мала вже зорганізованим великий концтабір у Холмогорах, де командантом був Богуліс.

На Білорусі були також неспокої серед селян, які ліквідував чекіст Шток. В Грузії діяли видніші чекісти, як Л. П. Берія, Панкратов, Агабеков.

IX з'їзд ВКП(б) 27. 3.-2. IV. 1922 р. видав таку директиву: «Комуністи повинні й надалі поступати у військовий спосіб і виконувати натиск ще протягом десятиріч». На цьому з'їзді вибирають Сталіна секретарем ЦК ВКП(б) і з цього часу Сталін почав підготовляти ґрунт для своєї влади. У вересні 1922 року ЧК за наказом згори провадить на Україні велику акцію проти петлюрівців. Ця акція принесла масові арешти й розстріли. В жовтні 1922 р. знову за наказом згори ЧК провела акції, які мали назву «тиждень боротьби з підкупством у власних лавах». Під час цієї акції Дзержинський провів чистку самого апарату ЧК, який почав провадити грабежі у власних інтересах. З кінцем 1922 року ЧК розбудовує новий концтабір Портомінск.

Біломосковський емігрантський історик С. Мельгунов вирахував на основі советських статистичних даних, що в 52 областях советської імперії тоді працювало коло 1.000 інституцій смерті, як ЧК, ревтрибунали, «спецвідділи», районів ЧК, залізничні й т. д. Якщо б

ЧК знищувала на день тільки 5 осіб, то за рік балянс її жертв створив би цифру понад півтора мільйона. Отже за час від 1917 р. до 1922 р. кривава ЧК знищила приблизно 10 мільйонів людей, не враховуючи тих, що загинули на фронтах.

15. 11. 1923 р. переіменовано ЧК на ОГПУ (по-російському: Об'єдінююче Государственне Політичне Управління). Апарат ОГПУ вже був більш розбудований і мав такі відділи:

1. Слідчий відділ, в якому працювали люди без жодного правного вишколу. Вони мусіли лише мати пролетарський інстинкт. Їхнім завданням було засудити заарештованого не тільки на підставі доведеного матеріалу, але треба було довести арештанта до стану, коли він погоджувався на все; вирок смерти дуже часто видавався лише через те, що заарештований просто своїм виглядом був схожий на «ворога народу».
2. Особий отдел (відділ) — 00 — цей відділ організував і розбудовував мережу донощиків, що на чекістській мові звалися «секретними сотрудніками», а зі скорочення цих двох слів нарід огидливо назвав їх «сексотами». Особий відділ розбудував свою діяльність з таким розмахом, що, при-

близно, на основі багатьох досліджень, кожного дванадцятого громадянина можна було вважати за «сексота». При вербовці сексотів ОГПУ не бралось під увагу соціальне походження, лише кандидатів було розцінювано під кутом їхньої корисної для ОГПУ діяльності. Вербовано в сексотів шляхом шантажу, при чому ОГПУ намагалось використовувати сексотів при найменших грошових або інших матеріальних видатках. ОГПУ розбудовувало мережу сексотів з таким розрахунком, щоб тією мережею були охоплені всі верстви і прошарки населення.

3. Оперативний відділ розробляв фахово справи. Відділ користувався матеріалами, що походили від сексотів. Оперативному відділові підлягали збройні сили ОГПУ, що виконували збройні акти, як арешти, облави, охорону приміщень ОГПУ, охорону тюрем і концтаборів. На працю до оперативного відділу скеровувалися молоді фанатичні комуністи.
4. Господарський відділ. Цей відділ завідував майном і матеріальним забезпеченням чекістів. До відділу належало також все, конфісковане заарештованих майно. Йому підлягали окремі льокалі, ресторани при-

значені для задоволення виключно чекистів. Крім того, до відділу належало завдання матеріального забезпечення шкіл ОГПУ, видання учбового матеріялу (підручників, фахових журналів) для працівників ОГПУ.

5. Комендантський відділ. Відділ акумулював три напрямки: організацію вартівної служби ОГПУ, справи службового персоналу ОГПУ і справи обслуговуючого персоналу (наприклад харчування, матеріально-технічно-санітарне утримання об'єктів ОГПУ — приміщень і т. п.).
6. Відділ залізничний («Железнодорожный отдел ОГПУ»), котрий контролював і опікувався залізницями (охорона залізничних об'єктів — депо, станцій, мостів, тунелів) і контролював щодо благонадійности кадрів працівників транспорту.
7. Військовий відділ ОГПУ. Цей відділ мав своїм завданням політичний контроль в першу чергу старшинського складу армії, авіації та фльоти. Відділ в армійському середовищі розбудував широку мережу сексотської служби, до праці в котрій вербувалися старшини й рядові вояки.

За вищеподаною схемою Дзержинський розбудував агентурну мережу ОГПУ, що охопила

всю територію ССРСР, всі ділянки політичного, соціального і господарського життя країни.

15. 6. 1923 р. було видано декрет, котрий правно встановлював завдання й функції ОГПУ. В цьому декреті, між іншим, є такі пункти:

Параграф 2-ий говорить, що начальник ОГПУ і його заступник призначаються ЦК ВКП(б). Обидва мають дорадчий голос в раді народних комісарів (РНК). В параграфі 3-ому значилося, що члени колегії ОГПУ призначаються радою народних комісарів. У 4-ому параграфі окреслювалися функції ОГПУ чотирма пунктами: а) керівництво залізничними, водними й повітряними шляхами ССРСР, б) безпосередня оперативна праця на території РСФСР, в) організація оборони кордонів РСФСР, г) безпосередня оперативна робота на території всього ССРСР. Параграф 6-ий зрівнював працівників ОГПУ в правах з членами червоної армії. Параграф 7-ий говорить про незалежний бюджет для ОГПУ, котрий затверджується радою народних комісарів і контролюється політбюром ЦК ВКП(б). Параграф 9-ий говорить про відношення московської централі до інших станиць ОГПУ. Два останні параграфи згаданого декрету говорять про те, що ОГПУ є складовою частиною найвищого суду. В практиці ОГПУ була зовсім самостійною одиницею, котра підлягала лише ке-

рівництву ЦК ВКП(б) і перевищувала практично функції Верховного суду СРСР.

Переіменування ЧК на ОГПУ мало метою змінити зненавидженого всередині країни та поза її кордонами кривавого терору і створити уяву переходу на більш гуманні та мирні принципи праці советського поліцейського апарату.

Цього часу на верхах комуністичної партії почалося набирання щораз то гостріших форм персональної боротьби за владу. Ленін від 1922 року через хворобу фактично відійшов від активної праці. З одного боку Троцький, Зінов'єв і Радек, а з другої сторони — Сталін, почали між собою боротьбу. Сталіна підтримував тоді ще маловпливовий Кагановіч. Сталін, вийшовши на посаду генсекретаря партії, мав у своїх руках доступ до цілого партійного апарату. Держинський і його найближчі співробітники в ОГПУ Ягода й Уншлихт почали хилитися на бік Сталіна. Держинський був формально тоді керівником колегії ОГПУ, а практично керівником усього господарського життя країни — голова всесоюзної ради народнього господарства.

*

На той час в тюрмах ОГПУ перебували тисячі арештованих. Від 1922 р. ОГПУ почало масово висилати в'язнів до концтаборів, а вже

1924 р. вивози набирають величезних масштабів. ОГПУ намагається витягти від багатших людей їхні цінності. Воно через своїх агентів випускає на ринок шляхетний камінь, золото, таким чином починає дізнаватися про заможніших людей, що з бігом часу були піддані репресіям. 1924 р. ОГПУ під претекстом комуністичної чистоти провадить чистки серед студентської молоді. Того року Ягода вже висунувся на першу роль в ОГПУ після Дзержинського. Він відзначився організаційними здібностями і почав розбудовувати старі відділи й створювати нові. Ягода почав підносити апарат ОГПУ до вищого фахового й технічного рівня.

Ягода створив такі нові відділи:

- КРО — контрреволюційний відділ;
- СО — секретний відділ;
- ОО — особий відділ;
- СПЕО — спеціальний відділ
- ЕКУ — економічне управління;
- ІНФО — інформаційний відділ;
- ОПО — оперативний відділ;
- ПО — прикордонний відділ;
- ІНО — іностранный (закордонний відділ).

Ягода майже на кожну царину суспільного життя завів в ОГПУ спеціальний відділ. Він доручив, щоб чекісти, які працюють в даному

відділі ОГПУ, були ознайомлені з психологією і характером праці тієї галузі, до якої був призначений їхній відділ. За Ягоди створено спеціальну підслухувальну команду, котра вбудувала підслухувальні прилади (мікрофони і т. д.) в робочих кабінетах службовців на високих посадах і навіть у кабінетах народних комісарів (міністрів). Кожного урядовця ОГПУ піддавалося суворому контролю, зокрема головну увагу зверталось в архівах ОГПУ на акти, де фігурували вищі урядовці. Після закінчення праці всі акти в спеціальних запльомбованих мішках здавалося до магазину.

Керівником таємно-оперативної централі був Ягода і йому підлягали КРО і СО. Таким чином було старанно розбудовано внутрішню розвідку.

В червоній армії політичну роботу провадило головне політичне управління РККА, а в тій роботі ЧК і ОГПУ від самого початку брали найактивнішу участь. Мережа сексотів в червоній армії була розбудована від найвищих до найнижчих клітин. Сексоти збирали дані про минуле командирів, вояків і про їхню політичну надійність. Все це провадив підвідділ СО. Другий підвідділ СО збирав інформації і вивідував настрої в усіх скупченнях робітників та урядовців. Той відділ займався ще провокаціями, часто продукував контрреволюційні летюч-

ки, поширював їх, виловлюючи тих, що охоче читали.

Третій відділ мав завданням «опікуватися» виключно чужинцями, що жили в ССРСР. Агенти того відділу щодня й щоночі стежили за чужими дипломатичними і торговельними представниками та пильнували, щоб населення не входило в ніякі контакти з ними. Окремий відділ ОГПУ становили школи офіцерів для ОГПУ, що майже всі перебували в кварталі Лубянки. В школі для робітників закордонної розвідки були викладачами з певних дисциплін фахові вломники, злодії.

До таємно-оперативної централі належав також ще релігійний відділ, робітники котрого старалися розсаджувати церковно-релігійні організації зсередини, та відділ літературний. Той відділ провадив чекіст Агранов, що від 20. 2. 1923 р. був заступником начальника ОГПУ. Він керував цензурою всіх видань внутрі країни, та всіх видань, що поступали в ССРСР з-за кордону.

Між Дзержинським та комісаріятм закордонних справ тривала довший час вперта боротьба. Дзержинський вимагав, щоб у всіх закордонних советських представництвах були створені осередки ОГПУ. Комісаріят закордонних справ (міністерство закордонних справ) чинило впертий опір. Дзержинського підтримав

Сталін і спір закінчився на користь керівника ОГПУ. Дзержинський вислав до всіх советських закордонних представництв чекістів, котрі формально в представництвах закордоном займали малозначні посади, або лише фігурували на тих посадах, а практично займалися організацією шпигунської служби в тій країні, де вони перебували. Чекісти в закордонних представництвах творили своє окреме життя, яке не підлягало контролюві начальника представництва (амбасадора).

Вони окремо висилали свою пошту, котру не мав права розпечатати комісар (міністер) закордонних справ. З бігом часу вони розбудували свій окремий кур'єрський зв'язок. Першопочатковим завданням тих чекістів було:

- I. Мати на оці всіх працівників представництва, знати їхні думки, чи перебування за кордоном не впливає на них негативно; контролювати їхнє поведження за кордоном, службове й приватне, контролювати їхні контакти з закордоном громадянами, встановлюючи ціль та мету тих контактів.
- II. Збирання інформацій про настанову уряду даної країни супроти ССРСР. (На ту пору ССРСР був ще невизнаний багатьма державами, крім того, низка держав ма-

ла застережливу настанову супроти со-
ветської держави. Таким чином больше-
вицькому урядові дуже багато залежало
на вивченні опінії про всі заходи совет-
ського керівництва, опінії серед держав-
них діячів та серед закордонного шир-
шого суспільства. До обов'язків чекістів
належали також студії населення даної
країни, його психології та нахилів і по-
літичної думки, що було необхідним для
організації підривної роботи, спрямованої
проти даної держави).

- III. Окрему увагу чекісти зосереджували на
еміграції, що походила з територій, оку-
пованих комуністичним режимом. Най-
більшу увагу в цій царині роботи чекіс-
ти спрямовували в бік вивчення анти-
большевицької еміграції неросійського
контингенту (представників тих націо-
нальностей, котрі по розвалі царської ім-
перії проголосили свою національну й
державну незалежність і мали однакову
настанову супроти білих та червоних оку-
пантів їхніх земель). До цієї еміграції че-
кісти на першій порі не могли налаго-
дити контактів і звертали увагу лише на
студії зв'язків еміграції з політичними та
військовими закордонними колами.

Ягода призначив на керівника ІНО чекіста Трилісера, який почав розбудовувати діяльність ОГПУ за кордоном. Трилісер в кожному закордонному советському представництві побільшив штат чекістів, які почали вже в ширших масштабах розбудовувати свою агентурну мережу, збирати розвідочний матеріал про цілість життя даної країни і вербувати агентів в даній країні. За дорученням Трилісера агентура ОГПУ збирала різного характеру компромітуючі матеріали про визначних політичних діячів усіх країн. ІНО робило «персональні студії» високопоставлених осіб різних держав, щоб знати всі слабкі сторони даного діяча й знайти можливість притягти його до шпигунської праці на користь СРСР.

Від 1924 р. до 1930 р. «Іностранный Отдел ГПУ» крім агентурно-підривної розкладової роботи серед еміграції провів низку терористичних актів. Нижче подаємо перелік важніших з них:

24. 7. 1924 р. замордовано в столиці Болгарії Софії антибольшевицького письменника І. Каліннікова.

1. 12. 1924 р. застрелено естонського міністра Карга.

14. 4. 1925 р. застрелено болгарського генерала Косту Георгієва.

16. 4. 1925 р. виконано атентат в катедралі в Софії, під час котрого загинуло близько 200 осіб та було багато більше поранено.

25. 5. 1926 р. в Парижі замордовано Головного Отамана армії УНР сл. пам. Симона Петлюру.

27. 2. 1927 р. заманено в советський консулят в Північному Китаї полковника Квіторова, перевезено до Хабаровська й розстріляно.

2. 9. 1927 р. замордовано в советському посольстві в Варшаві польського громадянина Йосифа Трайловича.

25. 5. 1928 р. отруєно російського генерала П. Врангеля.

26. 1. 1930 р. викрадено з Франції генерала Кутепова.

7. 12. 1930 р. застрелено на передмісті Парижу колишнього міністра внутрішніх справ Грузії Рамішвілі.

Повище подано лише широковідомі факти терору над визначними особистостями. Терористичних актів було виконано багато більше.

ІНО розвинув свою сітку агентів по цілій земній кулі. На советську закордонну дипломатичну службу підбиралося людей, що мали стаж чекістської праці. Агентура ГПУ всюди мала підтримку від Комінтерну і в кожній країні тісно співпрацювала з місцевими комуністами. ІНО був поділений на підвідділи:

«Европейское Отделение» — ЄО і «Восточное Отделение» — ВО. ГПУ створило спеціальну лабораторію, де зразково виконувалися фальшиві паспорти закордонних держав та інші важливі документи і гроші. ІНО через свою агентуру почав викликати через місцевих комуністів страйки і заворушення в багатьох країнах.

В грудні 1924 р. в Естонії було спровоковано збройні виступи й виконано низку вбивств. Урядове слідство ствердило, що диверсія була організована працівниками советських офіційних місій, що перебували на території Естонії. 13 травня 1927 року англійська поліція провела обшук в советському торговельному представництві, де було знайдено таємні склади зброї та вибухових матеріалів. Советський посол Розенгольц негайно виїхав з Лондону до СРСР, не відповівши англійському урядові на запит, для чого в советському торговельному представництві трималася зброя та вибухові матеріали.⁷²

В березні 1930 року з Мехіко було видалено советського посла Макіра за те, що він займався організацією диверсійної роботи в Мехіко.

21 січня 1924 року помер Ленін. Сталін почав прибирати владу до своїх рук, стаючи необмеженим диктатором. Він із своїми прибічниками мав вплив на ОГПУ. Кагановіч щораз

⁷² «Наше общее дело», Мюнхен, 21. 2. 1958 р., ч. 4/43.

більше підтримував Ягоду. 19. червня 1926 року нагло помер Дзержинський. Урядове повідомлення говорило, що «залізний Фелікс» помер від розриву серця. Друга версія говорить,

Сталін

що смерть Дзержинського наступила під час гострої сварки зі Сталіном. Існує також версія, що Дзержинського в його кабінеті хтось зарізав кинджалом.⁷³ Одначе фактом є, що Дзержинського названо героєм революції і чекісти рахують його за свого патрона.

⁷³ «Свобода», ЗСА, 26. 12. 1957 р.

Коли 1927 року Москва святкувала десятиліття ЧК-ОГПУ, з тієї нагоди Бухарін цитував слова Дзержинського: «Моя доля базується на тому, щоб бути немилосердним та дати вірній собаці пошматувати тіло ворога». Далі Бухарін продовжував уже від себе: «Зближається вже та година, коли маса, ведена власними Дзержинськими, відірве голову огидній контрреволюційній потворі».⁷⁴

Офіційним заступником Дзержинського став Менжинський. Він народився 1874 р., був недовченим юристом, котрий деякий час проживав у Парижі. Від початку советської влади був наркомом фінансів, а з 1919 р. став членом президії ЧК-ОГПУ, де займався більше закордонним відділом. Ленін називав Менжинського «фантасом без ґрунту». Призначення Менжинського на начальника ОГПУ було лише маскувальним моментом, бо працею ОГПУ фактично керував Ягода. Менжинський був хворий на прогресивний параліч і відтягнувся майже зовсім від роботи. Рік 1926 можна вважати за дату, коли керівництво ОГПУ перебрав Ягода.

Минуле Ягоди не є докладно відоме. Одна версія говорить, що він походив з лотишських жидів, а друга — що з польських, з околиць Вільна. В час війни большевиків проти ново-

⁷⁴ «Правда», 18. 12. 1927 р.

посталих національних держав Ягода був політичним комісарем п'ятої червоної армії, де під час одного бою він утік, здезертирував. Троцький хотів притягти його до відповідальности. Ягода, перейшовши відразу на працю до ЧК, за дорученням Дзержинського працював у прикордонній смузі на західних кордонах ССРСР. Від 1924 року в організаційній роботі Ягода був уже правою рукою Дзержинського. Під час боротьби за владу між Сталіном і Троцьким, Ягода, як старий ворог Троцького, став на бік Сталіна і перетягнув на цей бік більшість керівних чекістів. 1927 року Троцький програв бій за владу. В цей час Ягода почав виготовляти справи проти всіх прихильників Троцького. 1928 року вступила в силу постанова партії про проведення п'ятилітнього плану індустріалізації ССРСР. Це був сталінський плян, виконання котрого було здійснювано при допомозі ОГПУ.

Ягода

ОГПУ приступило до реалізації цього плану шляхом досягнення двох цілей: 1. Для виконання плану здобути потрібну робочу силу і 2. Позбутися куркулів, як ворожого для соціалізму прошарку.

Декрет про ліквідацію куркулів офіційно рада народних комісарів видала в лютому 1931 року, але ОГПУ за таємними вказівками Сталіна вже від 1929 року приступило до тієї ліквідації. Уже 1930 року було понад півтора мільйона розкуркулених, що сиділи в 90 концтаборах.

Колективізація, переведення котрої постановив XV-ий з'їзд ВКП(б), виконувалась Ягодою. 1929 р. ОГПУ створило головне управління концтаборів, поставивши на його чолі чекіста Гарбокіна. Найважливішими концтаборами того часу були:

1. Комплекс Соловецьких таборів — керівник чекіст Серпуховській.
2. Концтабори на півострові Кола, близько Кіровська.
3. Концтабори в області Архангельська.
4. Концтабори в Вологді й Вятці.
5. Концтабір для малолітніх в Каргумську.
6. Табір коло Ярославля.
7. Концтабір коло Шатурської електростанції «Чорна грива».

8. Концтабір на Уралі.
9. Концтабір в Свердловську.
10. Концтабір в Магнітогорську.
11. Концтабір на півострові Таймир.
12. Концтабір на Большой Речке в Західньому Сибіру.

Завданням в'язнів були: розбудова індустрії, будування каналів, доріг, вирубування лісів і т. д.

Декретом з 18. 2. 1931 року поставлено будову Біломорсько-Балтійського каналу імені Сталіна. Будову закінчено 1 травня 1933 року. При будові цього каналу працювало понад 800.000 в'язнів. Начальником будови каналу був Лазар Коган, а заступником — Берман. Крім них керували будівництвом ще такі видні чекісти: Рапопорт і Фірін.

Будівництво Біломорського каналу займає окреме місце в історії советських концтаборів і показує, як за допомогою терору, при жахливих кліматичних умовах, при голоді, без належного машинового устаткування, а виключно потом і кров'ю було створено гігантську споруду.

1931 року на місце Горбокіна посаду керівника головного управління концтаборів зайняв Матвій Берман.

За часів Ягоди було прийнято нову назву для советської розвідчої та терористичної орга-

нізації. Розпорядженням виконавчого комітету СРСР з 10. 6. 1934 р. ОГПУ було перейменовано на народній комісаріят внутрішніх справ (по-російському — «дел») — НКВД. До складу НКВД ввійшло головне управління державної безпеки (по-російському — «безопасности») — скорочено ГУГБЕЗ. Ягода посідав подвійну владу: до нього як народнього комісара внутрішніх справ належали справи державної безпеки. Уряд надав йому рангу комісара державної безпеки.

НКВД і ГУГБЕЗ були підпорядковані президії, до складу котрої, крім Ягоди, входили Ворошилов, Калінін, Кагановіч, Мехліс і Френкель. Зміна назви мала те саме значення, як і вже попередня перша зміна назви ЧК на ОГПУ. На місцях залишилися ті самі чекісти з тими самими методами праці.

За Ягоди були його визначними співпрацівниками Й. С. Арганов — заступник Ягоди, М. Й. Гай — керівник особного отдела (керівника ІНО Трилісера зліквідовано як прихильника Троцького), а керівником ІНО став А. А. Слуцький, А. М. Шанін — керівник транспортного відділу, К. Б. Паулер — керівник оперативного відділу, В. Й. Добродзіцькій — керівник спеціального відділу, Й. Й. Йоффе — керівник проти-релігійного відділу, Л. І. Вуль — керівник кримінального відділу, Л. М. Бельській — керівник міліції, С. Л. Шірвіндт — інспектор прикордон-

них військ. Начальним чекістом на Україні був В. Балицький та його помічники Карлсон та Кацнельсон.

«Главное Управление Государственной Безопасности» мало такі відділи:

1. Головний відділ контррозвідки і відділ розвідки. Відділ займався поборенням контрреволюції і шпигунства. Він мав своїх робітників по лінії контррозвідки за кордоном, незалежно від ІНО (іностраний отдел). Контррозвідка ще провадила слідження за чужинецькими посольствами, консулятами, делегаціями, туристами, провадила контроль пошт, шляхів, готелів, ресторанів.

2. ІНО поділявся на п'ять секцій:

I-ша секція утримує шпигунську мережу за кордоном, завданням котрої є здобування інформацій з військового та господарського відтинку, подавання звітів про положення в закордонній державі. Ці звіти після їх опрацювання, надсилалися в руки керівників національних груп при Комінтерні.

II-га секція має завданням викрадення важливих документів, фотографування документів, котрі потребує міністерство закордонних справ ССРСР чи Комінтерн.

Ця секція тісно співпрацювала з військовою розвідкою ССРСР.

III-тя секція тісно співпрацювала з Комінтерном, займалася провокаціями, творячи з тою метою різні організації й опікуючись ними.

IV-та секція провадила справи емігрантів. V-та секція берегла советських громадян закордоном.

3. Головний відділ ЧО (частний отдел). Цей відділ є чисто внутрішній відділ служби ГУГБЕЗ-а.

I-ша секція займається наглядом та збереженням таємниць від закордонних чинників.

II-га секція спеціалізується в розв'язуванні кодів і шифрів.

III-тя секція опрацьовує коди, котрі поступають для вжитку в советській інституції.

IV-та секція — охорона тюрем та концтаборів.

V-та секція транспортом людей та матеріалів до концтаборів. Концентраційні табори, що підлягали Главному Управленію Лагерьей (ГУЛАГ) складався з комплексів:

1. Воркута-Печора.

2. Колима.
3. Марінськ.
4. Острів Вайгач.
5. Карелія.
6. Мурманськ.
7. Сахалін.
8. Челюскін.
9. Камчатка.
10. Канал Волга-Дон.
11. Канал Волга-Кама.

В комплексі цих таборів перебувало близько 30.000.000 людей.

4. Головний відділ ЕКО (економічний отдел). Цей відділ являє собою господарський відділ чекістського апарату. Відділ поділявся на такі секції:

I-ша секція — боролася з господарським саботажем.

II-га секція — провадила контроль торгівлі й промислів та фінансів внутрі ССРСР.

III-тя секція контролювала виконання п'ятирічок.

IV-та секція — провадила боротьбу проти господарського шпигунства в ССРСР.

5. Головний відділ ІНФО (інформаційний відділ) поділявся на чотири секції:

I-ша секція — кримінальна й політична

опіка советськими громадянами і поворотцями-емігрантами, так само, як і чужинцями, перебуваючих на правах політичних емігрантів в ССРСР.

II-га секція — провадження арештів, обшуків.

III-тя секція — висвітлення настроїв та політичних тенденцій.

IV-та секція — контроль внутрішньої й закордонної пошти.

6. Головний відділ ОПО (оперативний отдел) займається оперативною роботою, опікою над усіма горожанами й організаціями.
7. Головний відділ ВО (восточний отдел) поділявся на секції: Китай, Японія, Австралія, Океанія, Азія, обидві Америки та Тихий океан.
8. Головний відділ ЖО (железнодорожний отдел) береже шляхи сполучення ССРСР, оберігає рух людности й багажу, бореться з шпигунством та саботажем на шляхах сполучення.
9. Головний відділ ПО (погранічний отдел) поділявся на три секції:
I-ша секція — охорона кордонів.
II-га секція — контролює советських урядовців на кордоні — прикордонників та митників.

III-тя секція — зв'язки з поодинокими прикордонними постами ССРСР.

10. Головний відділ АОО (адміністративно-організаційний отдел) турбується постачанням для ГУГБЕЗ-а, забезпечує господарськими та фінансовими ресурсами ГУГБЕЗ.
11. Головний відділ ОО (особий отдел) провадить політичний контроль над збройними силами ССРСР і тісно співпрацює з Головним політичним управлінням червоної армії.
12. Головний відділ СО (секретний отдел) контролює в першу чергу діяльність чекістів та чекістських установ. Поза тим СО мав нагляд над такими відділами ГУГБЕЗ-а:
 1. Вишкільні курси для зв'язкових та кур'єрів.
 2. Топографічний інститут, курси фальшування документів.
 3. Фотографічний і Графохемічний інститут.
 4. Іntenдантура.
 5. Кооперативи.
 6. Клуби.
 7. Академія спорту та фізкультури.
 8. Інститут медичних дослідів.

9. Хемічно-бактеріологічний інститут та його лябораторії.
10. Електро-інститут та радіолябораторії.
11. Агрономічний інститут.
12. Інститут балістики і зброезнавства.
13. Інститут для школення виняткових здібностей.
14. Академія наук (відділи мови, письма, релігії).
15. Інститут психології і фізіології.
16. Інститут для спеціальних здібностей (вломи, вбивства).
17. Інститут графології.
18. Інститут криміналістики.

До розбудови ГУГБЕЗ-у належить зачислити розбудову військових частин НКВД, що склалися з моторизованих частин, летунства, парашутистів.

Так розвинув апарат НКВД Ягода, який належав до найметкіших начальників тієї інституції, мав організаційні здібності й апарат був ним поширений. Цілий вищеподаний апарат НКВД безпосередньо підлягав Ягоді, котрий ревно працював для Сталіна. Одначе диктатор почав поступово підготовляти ліквідацію Ягоди. Тяжко сказати, які причини змусили Сталіна приготувати кінець Ягоді. Сталін, як відомо, не любив мати коло себе розумних людей, помина-

ючи те, що вони були йому вірними слугами. Зрештою, ця прикмета властива всім диктаторам.

Ягода, працюючи впродовж років керівником всесильного апарату, поширивши його й вдосконаливши, почував себе занадто певним і подекуди зарозумілим, що теж не подобалося Сталінові. Позатим Сталін готовився до остаточної ліквідації старих большевиків, а Ягода, виконавши свою роль ще при ліквідації Троцького та його прихильників, опинився теж на листі призначених на ліквідацію.

Сталін доручив своєму новому кандидатові на пост головного керівника НКВД Єжову таємно слідкувати за Ягодою. Маючи безпосереднього опікуна в особі Сталіна, Єжов почав старанно підбирати людей і творити свою паралельну мережу.

1. 12. 1934 року комуніст Ніколаєв виконав атентат на впливового старого большевика, секретаря Ленінградського обласного комітету большевицької партії С. Кірова. Сталін негайно прибув до Ленінграду спеціальним поїздом в супроводі Ворошилова, Єжова, Поскрьобишева та Агранова, не повідомивши про цю поїздку Ягоду. Останній, довідавшись про це, спеціальним паротягом прибув вслід за Сталіном до Ленінграду й хотів на станції говорити з диктатором. Але Сталін в присутності всіх достойників

грубо накричав на Ягоду й не захотів з ним говорити. Слідство в справі вбивства Кірова Сталін доручив провадити Єжову.

Слідство було дуже незрозуміле. Воно почалося від розстрілу начальника Ленінградського обласного управління НКВД Запорожця. Це було зроблено для того, щоб розстрілом Запорожця перервати нитку, котра могла б допровадити до вияснення справи, хто саме стояв за Запорожцем.

З самого початку слідства існувало припущення, що вбивство Кірова було організоване самим Сталіним. Поза особистою дружбою Кірова зі Сталіним, останній бачив у Кірові дуже сильного суперника. Кіров дуже часто в багатьох питаннях не погоджувався із Сталіном і рішучо протиставився диктаторові. Кіров, як секретар партійної організації Ленінградської області, користувався популярністю серед населення і дуже часто змінював на власну руку партійні напрями Сталіна. На XVII-ому з'їзді партії під час голосування за Сталіном Кіров отримав більше голосів ніж Сталін.⁷⁵

Сталін бачив, що його престіл в небезпеці. Він спочатку пропонував Кірову перейти на працю в московському Кремлі, на що Кіров не

⁷⁵ «Наше общее дело», Мюнхен, н. 17, стаття «Лік жертви».

погодився. Тоді Сталін запланував вбивство Кірова. До того плану він прилучив начальника Ленінградського обласного управління НКВД Запорожця, який знав, що Ніколаєв має з Кіровим особисті порахунки через жінку. Він вибрав на атентатника Ніколаєва.

Ніколаєв, крім того, був ще належно оброблений пропагандивно, що Ленінградське партійне керівництво стає бюрократичним, починає розкладатися. Вже перед вбивством Кірова, Ніколаєв при вході до приміщення Ленінградського обласного комітету партії (Смольний інститут), був затриманий вартовим, бо не мав перепустки. Під час перевірки Ніколаєва було знайдено заряджений револьвер, на котрий він не мав дозволу. Ніколаєва було затримано, але за годину за наказом Запорожця йому було повернено револьвер й звільнено, лише не було впущено до приміщення обкому.⁷⁶ Через десять днів, коли Ніколаєв знову входив до Смольного, в той час чомусь на місці не було вартового. Ніколаєв застрелив Кірова при вході до його кабінету.

Зараз же після вбивства Кірова Сталін наказав заарештувати і без суду розстріляти всіх ненадійних членів партії ленінградської органі-

⁷⁶ «Наше общее дело», Мюнхен, н. 13, стаття «Тайни сталінської власті».

зації. Деякі заслужені члени партії в Ленінграді почали протестувати проти пролиття крові в партії, а Єнукідзе зробив закид Сталінові, що вбивство Кірова, то є робота самого Сталіна. За це Сталін наказав розстріляти Єнукідзе та видатного члена ЦК ВКП(б), колишнього засновника комсомолу Львова.

Кілька днів пізніше Сталін наказав Ягоді й Єжову вибрати серед заарештованих 5.000 найактивніших опозиціонерів та розстріляти їх. Це був перший випадок в історії комуністичної партії, що розстрілювано комуністів без попереднього слідства і суду. До цього часу подібні екзекуції ЧК-ОГПУ-НКВД виконувало лише супроти широких безпартійних мас. Починаючи з моменту вбивства Кірова, Ягода лишився на своєму посту до 1936 року. Але протягом того часу щоразу з більшим значенням в апараті НКВД висувався Єжов. 1936 року Ягodu усунено з керівництва НКВД і ГУГБЕЗ-у. На короткий час його формально було призначено на міністра пошти. Незабаром Ягода був заарештований. Наступником Ягоди в керівництві НКВД став Ніколай Єжов, який за згодою Сталіна приступив до вже перед тим приготованої чистки партії і репресій широких кіл населення СРСР, що пізніше ввійшло в історію розвитку советської держави під назвою «Єжовщини».

Ніколай Івановіч Єжов, народжений 1895 р. в Петрограді, був за національністю рускій. 1927 року Єжов був членом ЦК КП(б)У. До приходу на працю в органах НКВД, Єжов займав визначні посади в партійному керівництві: він був на деякий час секретарем партії Західньо-Сибірського краю, а після того відповідальним працівником відділу кадрів партії при ЦК ВКП(б). Єжов вже перед приходом на працю в органах НКВД ввійшов в коло ТОС-у (таємно-оперативного совету).

Ця інституція була створена особисто Сталіним, для неї не існувало жадного законодавчого виправдання і вона була фактично найвищим вирішальним органом переведення в дійсність усіх рішень і бажань Сталіна, оминаючи всі партійні й советські інстанції, навіть Політбюро. Саме цей ТОС став пізніше тим, що почалося окреслювати особистим секретаріатом Сталіна та відділом безпеки ЦК ВКП(б). До речі, ні в яких советських джерелах немає згадки про існування ТОС-у та відділу безпеки ЦК ВКП(б), як так само й особистого секретаріату Сталіна, бо це була інституція, створена особисто диктатором, йому особисто підлягала й була керована його примхами. Ніякого законодавчого советського документу про створення повище згаданої інституції історія не знала. Саме через цю інституцію Сталінові й вдалося

переводити арешти й ліквідацію всіх своїх найближчих співробітників і комуністів, які йому особисто не подобалися, або тих, в котрих він вбачав конкурентів, так само й тих старих комуністів, що могли скомпромітувати Сталіна фактами того, що Сталін аж в ніякій мірі не був «найвірнішим і найпершим учнем Леніна», займав під час революції третьорядні посади.

Як відомо, Сталін виставляв себе другою людиною після Леніна, зовсім незаслужено приписуючи собі успіхи большевицької революції. Відомо так само, що коли Сталіна ще за життя Леніна було обрано до складу секретаріату ЦК ВКП(б), той секретаріат не мав такого значення в політичному житті країни, не був останньою вирішальною інституцією щодо законодавства і безмежної влади над країною (тоді більшу вагу в чисто державному житті відіграв ЦИК СРСР — Центральний ісполнительний (виконавчий комітет). Червоний московський цар Ленін, терплячи вхід Сталіна до секретаріату ЦК, все ж в ніякому разі не давав згоди на те, щоб Сталін зайняв посаду генерального секретаря — «генсека». Про це Ленін писав навіть у своєму заповіті. Після смерті Леніна в СРСР, завдяки старанням Сталіна, текст того заповіту при житті Сталіна ніколи не був офіційно опублікованим. Про існування ленінського заповіту, який говорив не на користь Сталіна, знали представ-

ники старої ленінської гвардії. Чутки ці, нарешті, дійшли до відома всього народу. Наприклад, коли 1925 року на партійному з'їзді, котрий проходив під гаслом «рік після смерти Леніна під керівництвом Сталіна», Сталін висунув свої претенсії на посаду генерального секретаря, опозиція фігурувала своїм найбільшим аргументом: вона заявила так, що, мовляв, ми (опозиція) нічого не маємо проти людини, котру з'їзд обере на посаду генерального секретаря партії. Але перед обранням ми вимагаємо прочитання ленінського заповіту. Сталін не рішився на опублікування того заповіту. Це був час, коли диктатура Сталіна не була ще остаточно закріплена й матеріяли виступів на з'їзді членів опозиції друкувалися в «Правді». Таким чином нарід знав про приховання Сталіним ленінського заповіту.

Народ, уважно слідкуючи за розвоєм подій, прийшов до переконання про абсолютну аморальність накиненої народові партійної диктатури, ствердивши, що навіть у партійних колах боротьба за владу була пов'язана з шахрайством і не мала нічого спільного з тими «ідеалами», які деклярувала компартія, намагаючись підкупити і поставити на свій бік симпатії всього народу. Ці моменти аморальної боротьби за владу в Кремлі скріплювали слухність і силу тих народів, що по розвалі царату єдино правиль-

ним шляхом свого розвитку вважали створення національних, самостійних і незалежних держав. Всі народи, самостійність котрих московський комуністичний уряд зліквідував силою, вже на ту пору побачили, що обіцянки соціального, національного і суспільного рівноправства закінчилися боротьбою серел партійного керівництва за владу над імперією, що замість білої стала червоною. Цим самим усі большевицькі гасла в розумінні народу виявилися абсолютно фальшивими. Більше того. Навіть ті особи, що свого часу захоплені большевицькими «ідеями справедливости», пішли на співпрацю з большевиками, фактично виступивши проти свого народу, розчарувалися, а не маючи повороту назад в лоно бажань свого народу, кінчали життя самогубством (до таких, наприклад, належали М. Скрипник, П. Любченко й низка інших). Інша частина розчарованих була зліквідована на наказ Москви, або зовсім відійшла від політичного й громадського життя.

В тій приватній інституції Сталіна (ТОС) головною довірливою людиною диктатора був Поскрьобишев, під керівництвом котрого на політичній арені зробили кар'єру Г. Маленков, І. Серов та інші.

Єжов, опинившись на посаді начальника НКВД (офіційно — наркома міністра) розпочав чистку в лавах самого НКВД в першу чергу,

пізніше — в червоній армії і серед апарату со-
ветських та партійних службовців у всій країні,
та заходився підготовою процесу над Ягодою.

Чистку апарату НКВД Єжов почав від ІНО,
відкликавши з закордону високопоставлених
чекістів. Протягом 1937 року Єжов стягнув з
закордону під різними претекстами понад со-

Єжов

рок відповідальних чекістів з генеральськими
рангами. Перший, хто відчув, що поворот до
Москви означає ліквідацію, був І. Рейс. В чер-
вні 1937 року І. Рейс післав советському пос-
лові в Парижі листа для ЦК ВКП(б), в котрому

він описував причини, що змушують його зірвати з сталінською «контрреволюцією». Сталін і Єжов зрозуміли, що чекіст Рейс, маючи рангу генерала НКВД й будучи відомим агентурі НКВД на Заході, як найвизначніший керівник на терені Франції і Швейцарії, зриває з централею і його крок може вплинути деморалізуюче на весь закордонний апарат НКВД, вирішили за всяку ціну зліквідувати Рейса фізично. За наказом Сталіна Єжов вислав спеціальну групу терористів, які через приятельку Рейса, швайцарську громадянку Гертруду Шільбах, викрили осідок Рейса і його застрелили.

Два місяці пізніше відмовився від повороту до Москви Вальтер Кривіцький, що мав свій осідок в советському посольстві в Голляндії в місті Гаазі й займав багатозначущу посаду керівника советської військової розвідки на всю Західню Европу. Кривіцький, що мав советську генеральську рангу, переїхав з Голляндії до Франції і віддався під опіку французькій поліції. Для ліквідації В. Кривіцького Єжов вислав за наказом Сталіна знову спеціально підготованих терористів, але французька поліція, яка терпіла публічні закиди через викрадення з території Франції російських білогвардійських генералів, з пункту своєї амбіції спеціально заопікувалася Кривіцьким і таким чином терористи Єжова не змогли перевести своїх плянів в дійсність. Піз-

ніше генерал НКВД Кривицкий видав у Голландії, в місті Амстердамі, німецькою мовою книжку під назвою «Я був на службі Сталіна» (видання 1940 р.), котра кинула дуже багато світла на діяльність НКВД закордоном.

Однак, ми зі своєї сторони звертаємо увагу, що видані книжки у виді особистих спогадів збоку видніших працівників НКВД, наприклад, Кривицкого, Агабекова, Орлова й інших, мають тенденційне насвітлення, стараються вину за злочин складати на своїх начальників і на Сталіна, при чому хочуть замаскувати те горе й море крові, що було пролито при їхній особистій діяльності в органах НКВД, в яких вони займали ключеві позиції в рангах старшин, а навіть генералів. Зі свого боку ми вважаємо, що спогади повище згаданих осіб мають велике значення для висвітлення справжньої діяльності НКВД, але в ніякому разі ті спогади не можна розцінювати як абсолютно об'єктивні, бо автори їх були змушені робити ці викриття наслідком загрози, що нависла над ними особисто й ніколи не наважилися б на те, коли б влада лишила їх на тих керівних становищах НКВД, котрі вони займали перед тим.

Наступним з видніших працівників НКВД закордоном відмовився повернутись до СРСР генерал-майор НКВД Олександр Орлов, котрий керував підпільною діяльністю НКВД в

Еспанії та Франції. Тут треба згадати, що на переломі 1926/27 року видатніший чекіст з ІНО Агабеков зірвав з працею ОГПУ й лишився закордоном.

1937 року Єжов зліквідував усіх ставлеників Ягоди, а саме: Криленка — комісара справедливості, Артузова — видатного керівника відділу контррозвідки, Прокоф'єва, начальників служби НКВД на Далекому Сході Дерибаса, Західного, Мартінелі, генерал НКВД Лешов утік до Японії, начальника ІНО НКВД Єжов зліквідував пізніше, бо Слуцький був Єжову потрібний для підготовки процесу над Ягодою. Крім того Слуцький, як керівник ІНО, мусів за дорученням Єжова викликати всіх працівників ІНО з закордону, як їхній безпосередній начальник. У той самий час Єжов зліквідував начальника віддлу зовнішніх (закордонних) стосунків генерального штабу червоної армії генерала Гекера, заступника начальника розвідчого відділу генерального штабу червоної армії генерала Лебедева й інших.

На початок 1938 року більшість старих енкаведистів повернулися з закордону до ССРСР. До них Єжов застосував таку тактику: всі вони зголошувалися в Слуцького, складали йому писемний детальний звіт і від нього отримували відпустку з призначенням до відпочинкової санаторії, призначеної спеціально для працівників.

НКВД. Після перебування там, вони зголошувалися знову ж в Слуцького, отримували від нього призначення на нелегальну роботу в закордонних державах, гроші, фальшиві документи й точний наказ, котрим потягом і в якому напрямі вони мають від'їхати. Вони приходили на залізничні станції з своїми приятелями і з великим вдоволенням прощалися, не знаючи, що це їхня остання подорож. По дорозі їх арештовували, знімали з потягу і без будь-якого переслухування розстрілювали.

Слуцького Єжов використав до останку. При кінці, коли Ягода вже був у тюрмі, Єжов надсилав Слуцького до камери з провокативними цілями. Коли Ягода був заарештований, Єжов спочатку боявся, що Ягода зійде з розуму і запланований Сталіним процес не вдасться. Замкнений у камері Ягода кілька днів не їв і не спав, а кидався від стіни до стіни ніби звір, що давало думку Єжову, що він може зійти з розуму. Першого разу Слуцький прийшов на відвідини до Ягоди нібито обговорити оборону для Ягоди. Тоді Ягода Слуцькому сказав, що він вболіває над тим, що апарат державної безпеки, котрий Ягода будував 16 років, Єжов завалить за кілька місяців. Коли Слуцький прийшов до Ягоди другий раз, тоді, мабуть, Ягода зрозумів правдиву ціль візити Слуцького. Ягода докладно знав свої методи, що їх застосову-

вав і заводив в чекістській роботі й бачив, що та метода Єжовим саме тепер застосована до нього. Ягода несподівано сказав Слуцькому: «Скажіть у Вашому докладі Єжову, що я сказав: „А Бог таки є’». Приголомшений Слуцький із здивованням сказав: «Я все був готовий від вас почути, але тільки не те, що ви сказали». Ягода продовжував далі: «Зовсім просто — від Сталіна я не заслужив нічого, крім подяки за мою вірну йому службу, від Бога я заслужив самої найтяжчої кари за те, що переступав його заповіді тисячі разів. Тепер подивіться на мене й скажіть, — крикнув Ягода, — є Бог, чи нема?»⁷⁷

Хочемо звернути увагу на мораль вищих керівників НКВД, цього терористичного апарату, в котрому служили Ягода і Слуцький. Останній бачив, що всі його приятелі й начальники підлягають ліквідації, що така сама доля чекає й на нього, а все ж таки до кінця виконував підлу роботу супроти свого колишнього зверхника.

Слуцький був зліквідований Єжовим коротко перед процесом над Ягодою.

1938 р. відбувся суд над Ягодою. Він був обвинувачений у змові проти влади, проти Ста-

⁷⁷ «Наше общее дело», американська газета російською мовою, ч. 13, стор. 4, стаття «Тайни сталінської власті», Мюнхен.

ліна, в намірах отруїти Єжова, в отруєнні Менжинського, Максима Горького й нібито Ягода плянував втечу закордон, складав гроші в американських банках. Водночас йому приписувалась співпраця з царською охранкою. Ягоду було засуджено на кару смерти й вирок виконано.

За Єжова Сталін зліквідував своїх противників Зінов'єва, Каменева, Бухаріна, Рикова й інших.

Зінов'єва і Каменева під час переслухувань слідчі й особисто Єжов не могли змусити давати ті зізнання, що були потрібні Сталінові. Тоді під час слідства Єжов заявив Зінов'єву і Каменеву, що Сталін дав слово честі, коли обидва підсудні ствердять на суді висунені супроти них зізнання — Сталін подарує їм життя.

Процес почався 19. 8. 1936 р. й закінчився смертним вирокком, котрий і було виконано. Крім Каменева і Зінов'єва процес проходили ще 12 інших підсудних. Всі були розстріляні.

В січні 1937 року Єжов за дорученням Сталіна влаштував другий процес над старим комуністом Георгієм П'ятаковим. П'ятаков належав до талановитих людей, ще за молодих років включився в політичне життя, під час арешту й слідства він ніяк не хотів себе визнати винним, так як це бажав Сталін. П'ятакову загрожували репресіями над його вагітною жінкою, над членами родини, але він не здавався. Тоді

Сталін проінструктував старого приятеля П'ятакова Серго Ордженікідзе. Той прийшов відвідати П'ятакова в камері, кинувся на шию П'ятакову, заявив, що він за нього бореться із Сталіним, щоб Сталін дарував йому життя. Під час других відвідин П'ятакова Ордженікідзе сказав, що Сталін уже йому обіцяв, що як тільки П'ятаков погодиться з обвинуваченням, тоді Сталін подарує йому життя.

30. 1. 1937 р. військова колегія Верховного суду СРСР засудила 13 осіб на кару смерти й в тому числі П'ятакова, котрого зразу ж було розстріляно в підвалі Лубянки.

П'ятаков був відомий на Україні як висланець Москви, котрий своїм російським шовінізмом провадив намагання русифікувати Україну.

За Єжова його найближчими співробітниками були: Агранов, Шанін, Естін, Паукер, Бельскій, Добродзінскій, Йоффе, Вуль, Шірвінг, заступник Єжова Берман, Л. Заковський.

Під час панування Єжова провадилася в Еспанії громадянська війна, в котрій основну роль відіграло НКВД, висилаючи ряд випробуваних чекістів та терористів. Терор, що був застосований збоку НКВД в Еспанії 1936-38 рр. досягнув 600.000 осіб. Головним режисером терору була ексекютива еспанського комінтерну, в котрій головний голос мало НКВД. Москва висилала до Еспанії вишколених чекістів, що

були підібрані так, що вони знали деякі західні мови, західні обставини і т. д.

На терені ССРСР війська НКВД 1938 р. на- числювали понад 250.000 чоловік, найкраще пе-

Плякат в час ежовщини

ревірених і озброєних. Взірцевою була панцерна дивізія імени Фелікса Дзержинського, котрою командував Марченков.

14. 6. 1937 року НКВД передало до вжитку другу велику споруду, вибудовану силами політичних в'язнів під насильством НКВД — канал Москва-Волга (йдеться про з'єднання каналом двох річок Москви й Волги). При виконванні цієї рабської праці загинули тисячі людей, а чекісти, як керівник будови Берман — заступник Єжова, Коган, Серензон, Лускін, Перлін, Всегровській отримали державні ордени.

Сталін мав під своєю рукою послухний апарат НКВД. В колах партії він знищив також усіх своїх противників. Лише в червоній армії серед вищого командного складу було досить багато людей, що знали діяльність Сталіна під час боїв за захоплення влади, знали Сталіна як зовсім не видатну людину в розбудові червоної армії, котра не мала жадного впливу й жадного авторитету в армії. Ці командні кадри знали Сталіна з часів війни, як політичного комісара однієї з багатьох армій. Тоді, як наприклад, Тухачевський був командувачем ударної армії й належав до тих, хто завоював на фронтах війни большевикам владу, а пізніше розбудував червону армію, — то Сталін не мав в армії ніякого авторитету. Тухачевський був професійним вояком із здібностями, котрі вияви-

лися в дальшому розвиненні червоної армії. Сталінові було докладно відомо, що маршал Тухачевський і низка вищих професійних вояків не любили Сталіна, не терпіли його тоді, коли він втручався у військові справи. Через партійні клітини й ОО (таємну агентуру НКВД, вбудовану в лави червоної армії) Сталін, ліквідуючи всіх своїх ворогів чи противників, завжди старався надати акції такого змісту, щоб замаскувати правдиві причини їхньої ліквідації, а витворити враження, що він ліквідує «ворогів народу» і «змовників».

Вся ця Сталінова інсценізація була настільки грубою і примітивною, що справжній стан речей був зрозумілий для всієї опінії на території СРСР і поза її межами. Плянуючи ліквідацію Тухачевського й інших видатних генералів советської армії, довгий час підбирав різні інформації з діяльності вищезгаданих військовиків і, перекручуючи їх, інспірував обвинувачення в їхній зраді советського режиму. Ліквідування тисячів людей, приналежних до кадрового старшинського складу червоної армії, було виставлено Єжовим як ліквідація змовництва супроти існуючого режиму і, хоч це звучить парадоксально, «змовою проти народу».

Однак з найбільш поширених легенд про причини ліквідації, що до цілої чистки приклядало руки гітлерівське гестапо. На підставі цієї

легенди було написано низку романів, накручено фільми і надруковано «дослідження». Ця легенда говорить, що після приходу Гітлера до влади в Німеччині, його погляди для поширення своєї імперії були звернені на схід. Це відповідає правді щодо плянів Гітлера. Він вважав за перешкоду для здійснення своїх плянів сталу розбудову могутності червоної армії. Ні для кого не було таємницею, що, власне, маршал Тухачевський був саме тим, котрий розбудовував та скріплював міць червоної армії. Найближчий приятель і дорадник Гітлера — начальник Служби безпеки Гайдріх був докладно поінформований про наставлення Тухачевського супроти Сталіна. В Гітлера і Гайдріха зродилася думка, що коли Сталінові підсунути докази, що Тухачевський плянує усунення Сталіна, тоді Сталін партійним апаратом знищить Тухачевського і його прихильників, які займають керівні становища в червоній армії. Гайдріх підробив низку провокативних документів з підробленими підписами Тухачевського, котрі мали бути доказом того, що маршал перебував у таємному зв'язку з командуванням німецького Вермахту, при помочі котрого плянує завершити переворот, усунути Сталіна і виплатити німцям свої зобов'язання. Гестапо тонким шляхом випустило на міжнародній розвідочний базар різні наклепи, що крутилися довкола пляну,

сфабрикованого в лябораторіях Гітлера й Гайд-ріха. Ці інформації були підсунені чеській розвідці, яка зробила доклад президентові Бенешу, а той по-приятельському сповістив Сталіна. Фотокопії тих сфабрикованих документів попали до рук Сталіна. Сталін, знаючи правдиву і фактичну сторону справи, використав її для усунення і ліквідації верхівки червоної армії, котра була йому невігідна і в його розумінні вважалася за потенціально вороже наставленого супроти нього елементом.

Ежов почав арешти серед керівництва червоної армії. Керівник головного політичного управління червоної армії Янкель Гамарник покінчив самогубством. Було заарештовано маршала Тухачевського і сімох командирів, що мали ранги генералів армії. 11. 6. 1937 року советська агенція ТАСС подала повідомлення Верховної прокуратури ССРСР, що справа заарештованих органами НКВД Тухачевського, І. Є. Якіра, І. Б. Уборевича, І. А. Корка, Р. П. Ейдемана, М. Б. Фельдмана, В. М. Примакова, В. К. Путна розслідуванням закінчена і передана до компетенції надзвичайного військового суду. Вищезгадані арештовані обвинувачувалися в «зраді батьківщини, зраді червоної армії, і в порушенні присяги». Всіх оскаржених того самого дня засуджено до кари смерти. Вироки негайно виконано. Суд складався з війсь-

кових маршалів Ворошилова, Будьонного, Блюхера, генералів Алксіса, Шапошнікова, Дибенка, Горячьова, обвинувачем виступав генеральний прокурор ССРСР Вишинський.

Дальші жертви чистки в червоній армії досягли 379 генералів та близько 35.000 офіцерів. Перед ліквідацією маршала Тухачевського в червоній армії були національні з'єднання та військово-учбові заклади, як, наприклад, Азербайджанська піхотна школа в Баку, Татаро-Башкірська військова школа в Казані, школи українських червоних старшин в Києві, Харкові, Одесі, Полтаві, Чернігові. В усіх тих школах навчання провадилося на рідних мовах даних народів. Після ліквідації Тухачевського всі національні військові школи та з'єднання було зліквідовано.

Після переведення Єжовим чистки в апараті НКВД лишилися такі відомі чекісти: Берман — заступник Єжова, Бельській, Дагін, Рошаль. В Києві: М. Д. Жаров, І. Й. Бабич, Й. А. Поясов. В Дніпропетрівському: Юровський, Фляйшман, Турбоцький, М. Б. Кореев. В Чернігові: Райхман, в Краснодарі — Й. П. Малкін. В закордонній службі НКВД за Єжова визначилися наступні терористичні акти:

12. 10. 1934 р. замордовано в Ризі православного єпископа Помера.

25. 1. 1937 р. в Парижі застрелено представника советського торговельного представництва, що відмовився повернутись до ССРСР, Дмитра Новішина.

22. 9. 1937 р. викрадено з Парижу і відтранспортовано до Москви білогвардійського генерала Мілера.

3. 2. 1938 р. знищено антисоветську письменницю Тамару Соломонович.

24. 5. 1938 р. пекельною машиною забито полковника Євгена Коновальця, творця і провідника ОУН.

16. 2. 1938 р. отруєно в Парижі сина Троцького Седова.

Чистка, запроваджена Єжовим, винищувала відкритих і явних ворогів Сталіна та потенційних, тобто тих, що, на думку диктатора, за певних обставин могли б стати його ворогами. Число жертв Єжовщини на Україні точно не встановлено: але воно вимірюється сотнями тисяч розстріляних і засланих. По переведених чистках Сталін прийшов до переконання, що Єжов йому вже більше не потрібний. В кінці 1938 року Сталін звільнив Єжова й призначив на начальника НКВД Лаврентія Павловича Берію. Єжова було призначено на наркома водних шляхів. Він став алькоголіком, збожеволів і помер в будинку божевільних. 1939 р. були версії

про розстріл Єжова, але ніякі джерела того не стверджують.

Новий начальник НКВД Берія народився 1899 р. в Абхазії на Кавказі. Берія вступив в большевицьку партію 1921 р. і працював в ЧК в Тбілісі (Тифліс). Пізніше був начальником НКВД Грузії і всього Закавказзя. 1931 р. став секретарем комуністичної партії Грузії, а від 1934 р. він уже член ЦК ВКП(б). Від 1938 р. Берія є наркомом НКВД, а від 31. 1. 1941 р. — генеральним комісаром державної безпеки. Його заступником стає давніший його довірений Меркулов. Декретом з 3. 2. 1941 р. НКВД розділено на НКВД і НКГБ (Народний Комісаріят Внутренніх Дел і Народний Комісаріят Государственной Безопасности). Започатковану реформу НКВД не вдалося вповні здійснити через вибух німецько-советської війни.

1939-1941 рр. ССРСР загарбує нові території — Західню Україну, Білорусь, Бесарабію, Естонію, Литву, Латвію. Наслідком загарбницької війни проти Фінляндії взимку 1939-40 рр. ССРСР прилучує до себе частину фінської території. На новоприєднаних до ССРСР територіях НКВД розгортає широкими масштабами свою діяльність. Після закінчення фінської кампанії НКВД піддає жорстоким репресіям тих советських військовиків, що перебували в фінському полоні. Кожний такий військовик проходив дов-

ге й докладне слідство в органах НКВД, яке вбачало в кожному колишньому полоненому не тільки «ворога народу», але й робило їм закиди, що, мовляв, фіни зробили із советських полонених агентів своєї розвідки.

Берія

Великих масштабів розстріли й висилку населення НКВД провело в прибалтійських державах — Естонії, Литві й Латвії. Тими акціями провадив за вказівками Сталіна чекіст І. Серов, з відділу безпеки в особистому секретаріаті Сталіна.

Чекіст Серов належав до найвидатніших працівників советської терористичної організації, на сумлінні котрого тисячі жертв, в першу чергу збоку неросійських народів. Свою найбільш злочинну діяльність Серов провадив свого часу на Українських землях.

Іван Олександрович Серов народився 1905 р. у Вологодській області. Від 18 року життя він почав цікавитись політичною працею і заактивізувався на роботі в советській адміністрації. 1926 р. Серов став членом компартії і вступає на службу до червоної армії, починає робити тут свою кар'єру. Після закінчення Ленінградського воєнного училища Серов займав низку посад, починаючи від командира взводу (чоти) і закінчуючи посадою начальника штабу полку. В той час він вже співпрацює з «Особими відділами» в армії — інституцією НКВД. Під час провадження чистки в червоній армії («змова» Тухачевського) Серов відіграє одну з важливих ролей і на його діяльність звертає увагу оточення Сталіна та сам Сталін. На ту пору Серов уже мав за собою «заслуги» перед партією наслідком безжалісної ліквідації спротиву чеченців та кубанських козаків 1932 року. Сталін притіг Серова до праці в ТОС-і, тобто в своєму особистому секретаріаті.

Найбільш довіреною особою в секретаріаті Сталіна був Поскрюбишев, а його правою ру-

кою Г. Маленков. За дорученням Сталіна Серов реорганізує діяльність НКВД в армії, при чому Сталін дає Серову вільну руку діяти так, як той вважав доцільним. Він обсаджує особливі відділи в армії вже молодими чекістськими кадрами і, починаючи з цього часу, Сталін, наслідком діяльності Серова, має повний контроль над збройними силами країни. Серов вважався неофіційним творцем рафінованої діяльності НКВД в армії. В той час Серов поруч своєї енкаведистської діяльності закінчує привілейовану військову академію ім. М. Фрунзе.

Для виконання спеціальних доручень Сталін і Поскрєбишев, оминаючи республіканські НКВД, висилали Серова до різних советських республік та областей, що також допомагало Серову бути в курсі місцевих справ.

1939 року Серов офіційно стає наркомом НКВД України, формально, ніби, підлягаючи Берії, а фактично діє за прямими вказівками Сталіна. Берія, знаючи про те, яку вагу має Серов у Сталіна, лявірував і поведився з Серовим так, щоб не накликати на себе невдоволення диктатора.

★

1941 р. НКВД було розділено на НКВД і НКГБ. ОО — особие отдели НКВД в армії в зв'язку з цим поділом були названі Третім від-

ділом штабів в армії і передані під юрисдикцію НКО — народного комісаріату оборони. В липні 1941 було введено старий стан, це був час війни.

10. 4. 1943 р. ОО НКВД перейменовано на контррозвідчий отдел — КРО — (що мав ще відому назву «СМЕРШ» — від «смерть шпигунам»). Цей відділ перейшов від НКВД і підпорядкувався НКО. Начальником КРО — «Смерш» став генерал Віктор Семенович Абакумов, котрий підлягав безпосередньо народному комісарові оборони, тобто Сталінові. Заступником Абакумова був генерал Іван Олександрович Серов. «Смерш» провадив контррозвідку не тільки в лавах червоної армії, але й у заплілі та в прифронтовій смузі. «Смерш» провадив жорстокі розправи над населенням територій, що тимчасово перебували під німецькою окупацією. Розстрілювано навіть жінок, що прали білизну німецьким воякам. «Смерш» дуже тісно співпрацював з органами НКВД, бо фактично офіцери «Смершу» в минулому були офіцерами НКВД.

В травні 1943 р. НКВД було знову розділено на НКВД і на НКГБ. НКГБ (народний комісаріят державної безпеки) перебрав на себе всі справи невійськової таємної советської розвідчої та контррозвідчої служби на території ССРСР та поза його кордонами. НКВД співпрацювало

з НКГБ як з владою, що відповідала за внутрішню безпеку. НКВД провадило розслідування справ так званих державних злочинів, виявлених органами НКГБ, прикордонною сторожею та міліцією. Компетенції НКВД підлягали всі місця ув'язнення — концтабори, тюрми і т. д. НКВД і НКГБ, як народні комісаріати, підлягали советському урядові, тобто раді народних комісарів. Начальником НКГБ став генерал Меркулов, котрий перед розділом комісаріатів був заступником комісара НКВД Л. Берії.

НКГБ мав такі управління:

I. Управління. Воно несло відповідальність за безпеку високих советських та партійних достойників, охороняло урядові будинки, охороняло чужинецьких дипломатів. Управління ділилося на низку відділів, відповідно до характеру праці. В керівництво I-го управління входило також ІНУ («іностранное управление» — закордонне управління). Завданням ІНУ було:

1. Нагляд за всіма чужинцями, що перебували на території ССРСР та нагляд за закордонними дипломатичними представництвами в ССРСР.
2. Політична, економічна розвідка, саботаж позам ежами ССРСР.
3. Нагляд над еміграцією, її розклад, терористичні акти проти її провідних осіб.

ІНУ тісно співпрацювало з народним комісаріатом закордонних справ та з організаціями Комінтерну, котрий офіційно був розформований 1943 року.

В порозумінні з народним комісаріатом закордонних справ ІНУ розміщувало в советських закордонних дипломатичних представництвах свою агентуру позатим, що кожний член советського дипломатичного закордонного представництва обов'язковим порядком перебував на службі НКВД, пізніше НКГБ. Крім членів дипломатичних представництв, члени всіх советських закордонних делегацій та місій (торговельних, технічних, політичних і т. п.) перед виїздом закордон переходили певний вишкіл і завербовувано на службу в советських органах безпеки, котру вони виконували поруч із своїми офіційними завданнями.

Наслідком воєнних дій праця НКГБ проходила часто хаотично, без належної організації, часто була проникнена різними неплянованими імпровізаціями, тому немає сьогодні точної й докладної схеми діяльності НКГБ під час війни. Зокрема І. Управління НКГБ, в працю котрого часто включався сам нарком Меркулов, бо воно акумулювало внутрішні і зовнішні відтинки, не мало чіткості в роботі й певних чітко окреслених розмежувань, певних напрямків діяльності.

II. Управління мало назву секретно-політичне управління — СПУ. Головним завданням його була боротьба проти антисоветської діяльності — контрреволюції. Управління розділювалося на чотири відділи:

I-ий відділ — нелегальні політичні партії (на першому місці в цьому відношенні стояли ОУН і УПА),

II-ий відділ — національні меншини,

III-ій відділ — церква і релігійні секти

IV-ий відділ — культурні установи, педагогічно-виховні інститути і цензура.

Після повернення червоної армії на території, що перед тим були окуповані німцями, НКГБ змушений був наново розбудовувати на цих територіях свою таємну мережу, котра під час відступу німецької окупації частково була розгромлена, частково самоліквідувалася.

III. Управління — КРУ — контррозвідчне управління. Завдання надзвичайно зросли на всій території ССРСР і охоплювали всі галузі життя. Завданнями управління були:

1. Оборона перед ворожою розвідкою, саботажем та актами терору серед цивільного населення на об'єктах, що не належали до компетенції війська.
2. Нагляд над агентами інших відділів советської таємної служби, закордонними

працівниками ІНУ, перевірка їхньої надійности закордоном.

IV. Управління було відоме під назвою четверте управління НКГБ. Воно почало свою історію від серпня 1942, коли було створено ГУГБ (Главное управление государственной безопасности). Це управління, спільно з керівними органами КПСС, організувало підпільну комуністичну мережу на окупованих німцями територіях. Через IV. управління НКГБ провадило свою діяльність на окупованих німцями територіях. Управління здобувало для Москви розвідчий матеріал і провадило на доручення Москви терористичні акції. В управлінні була низка відділів, з котрих нам найбільше відомі I-ий і II-ий відділи:

I-ий відділ займався підтримкою партизанського руху, мав тісний зв'язок з ЦК КП(б)У і його керівництвом — Хрущовим, Коротченком та іншими, перед відступом советського війська відділ готував чекістів для праці в заплілі ворога.

II-ий відділ вербував і готував агентів, перекидав їх після вишколу на територію України, Білорусі, Кубані і ін. Під опікою цього відділу перебували школи певних напрямків діяльності, як, наприклад, пропаганда на окупованих німцями територіях, боротьба з націоналістич-

ними рухами, розвідка, саботаж, терор, радисти, парашутисти, чужі мови. II-ий відділ IV-го управління збирав пропагандивний матеріал, що вживали гітлерівці на окупованих ними територіях, різні німецькі документи і т. п.

★

В березні 1946 р. НКВД і НКГБ перейменовано на міністерства внутрішніх справ та державної безпеки. МВД очолив маршал Лаврентій Берія, а МГБ — генерал-полковник державної безпеки Віктор Абакумов. А генерал армії Всеволод Меркулов очолив міністерство державного контролю.

Від перших днів поновної окупації Галичини НКГБ спеціальну увагу звернуло на Католицьку Церкву. В той час, як дозволена Сталіном в СРСР Церква була керована перевербованими на советську службу патріярхами та єпископами, справа з Греко-Католицькою Церквою виглядала інакше. Спочатку свою діяльність, спрямовану проти Греко-Католицької Церкви, НКГБ обмежило вивченням її очолювачів та рядового священства. 1. 11. 1944 р. помер Митрополит Андрій Шептицький. Під час величавого похорону Митрополита большевицька міліція навіть забезпечувала порядок. Наступником померлого Митрополита став Архиепископ Йо-

сиф Сліпий. НКГБ створило в цей час надзвичайну державну комісію по викриттю гітлерівських злочинів. Комісія під час своєї діяльності намагалася приписати до гітлерівських співпрацівників усіх духовних достойників Греко-Католицької Церкви. Спочатку комісія пропонувала всім достойникам Греко-Католицької Церкви прийняти сталінське православ'я і зірвати з Римом. Священство не пішло на такі пропозиції НКГБ. Тоді було вирішено переарештувати всіх достойників Греко-Католицької Церкви. Видавана комуністична газета у Львові «Вільна Україна» 16. 3. 1946 р. повідомила:

«Від Прокурора УРСР.

За активну зрадницьку і підсобницьку діяльність на користь німецьких окупантів слідчими органами арештовано: Сліпий Й. А. — митрополит греко-католицької (уніятської) церкви, Чарнецький М. А. Будка М. М., Хомишин Г. Л., Латишевський І. Ю. — єпископи уніятської церкви.

При арешті у названих осіб знайдено документи, які викривають їх у злочинних зв'язках з німецько-фашистськими окупантами, зокрема з Гестапо та іншими німецькими каральними та розвідувальними органами».⁷⁸

⁷⁸ Б. Беляєв, М. Рудницький «Під чужими прапорами», Київ, 1956, стор. 171.

Відділи НКВД та НКГБ оточили митрополичу палату і консисторські будинки, де пограбували все майно. Всіх студентів великої семінарії було розділено на дві категорії: молодших відпустили додому, а ті, що за віком були військово зобов'язаними, були мобілізовані на військову службу. НКГБ почало арешти священиків.

27. 6. 1946 р. польські комуністи заарештували старенького єпископа Йосипа Коциловського в Перемишлі і розграбували все єпископське майно. При тій акції польських комуністів були присутніми старшини НКГБ. Тоді ж було заарештовано помічника єпископа Лакоту, о. ректора Кузича і о. кан. Решетила. 1947 року советськими автами внутрішніх військ НКВД переїхано підводу, на котрій їхав греко-католицький єпископ Закарпатської України Теодор Ромжа. Місцеве населення, як очевидці події, хотіли допомогти пораненому єпископові, але чекісти їм не дозволили цього зробити. Так підступом, провокаціями, терором комуністична Москва руками чекістів знищила церковних достойників Греко-Католицької Церкви, сотні священиків опинилися на засланні.

★

В перших повоєнних роках була помітна конкуренція між поодинокими советськими роз-

відочними апаратами. Величезне значення в со-
ветській таємній службі на закордонному від-
тинку мав апарат Комінтерну.

Комінтерн, котрий формально 1943 р. було
зліквідовано, фактично продовжував і далі дія-
ти через кадри різнонаціональних комуністів
закордоном, що їх фінансувала Москва. Коли
між ССРСР та його західними союзниками почали
погіршуватися взаємини, саме в цей час апарат
Комінтерну почав набирати більшого значення.

В кінці 1951 р. було усунуто з посади міні-
стра ГБ генерала Абакумова. Це свідчило про
посилення конфлікту між Сталіним та Берією.
Також в сателітних країнах прийшло до зміни
на верхах і до судів над ставлениками Берії. В
Чехії суджено Сланського, котрий був довіре-
ною людиною Берії. На місце Абакумова при-
значено на керівника МГБ працівника секрета-
ріату ЦК Ігнат'єва. Цей випадок свідчить про
те, що секретаріат ЦК поставив Ігнат'єва на
доручення особистого секретаріату Сталіна, кот-
рим керував Поскр'обишев і до котрого нале-
жав Маленков. В лютому МГБ провело арешти
лікарів-жидів і інсценізувало над ними судовий
процес в Москві, відомий як «заговор врачей».
Смерть Сталіна припинила цей процес.

Після смерті Сталіна Берія вважав себе за
центральною фігуру в ЦК ВКП(б). Він усунув
з міністра МГБ Ігнат'єва і підпорядкував це

міністерство знову собі. Берія звільнив і регабілізував лікарів. В червні 1953 р. Маленков і Хрущов у змові з іншими зліквідували маршала Берію і приступили до розправи над усіма його ставлениками та прихильниками. Розпочалася велика чистка в міністерствах МВД і МГБ. Керівником МГБ було призначено генерала державної безпеки Никифора Сергійовича Круглова. Він належав до старих чекістів, мав попертя в Маленкова, деякий час відав охороною Сталіна. 1945 р. на Потсдамській конференції Круглов відповідав за її безпеку, за що від англійського уряду отримав високий орден, що надавав йому аристократичний титул.

17. 12 1953 р. московське радіо та советська преса передали повідомлення Верховної прокуратури СРСР про те, що вироблено акт обвинувачення проти колишнього заступника голови ради міністрів та міністра внутрішніх справ Лаврентія Берії. В повідомленні говорилося, що разом з Берією стануть перед судом шість його найближчих співробітників та високих партійно-советських функціонерів, а саме: колишній міністер безпеки і керівник міністерства державного контролю В. Н. Меркулов, колишній керівник відділу НКВД і міністер внутрішніх справ Грузії Деканосов, колишній заступник міністра державної безпеки генерал-полковник Кобулов, бувший керівник одного з відділів

НКВД Гоглідзе, колишній керівник відділу при НКВД і пізніший міністер внутрішніх справ України Мешнік, колишній керівник слідчого відділу в міністерстві внутрішніх справ Володзімірській.

Берію обвинувачувалося за старим большевицьким способом в таких провинах, як колись обвинувачено Ягоду та інших. Один із пунктів оскарження говорив, що Берія вже 1919 р. повнив службу контрреволюційного агента, мав зв'язок з британською розвідкою.

Всім оскарженим закидалося саботування рішень партії і намагання захопити владу в свої руки. Всіх підсудних було засуджено на кару смерти. Після розправи послідував арешт бувшого начальника «Смершу» і бувшого міністра МГБ генерала Абакумова та низки високопоставлених чекістів, як А. Леонова, В. Комарова, М. Ліхачова, І. Чернова. Цій групі, крім її зв'язків з групою Берії, закидалися злочини, ніби виконані проти партійних працівників у Ленінграді. Їх судив військовий трибунал Ленінградської округи, в котрому в ролі державного обвинувача виступав верховний прокурор СРСР Р. Руденко. Абакумов, Леонов та Ліхачов були засуджені на кару смерти, інші — на довголітнє ув'язнення.

Після ліквідації груп Берії та Абакумова ЦК партії проголосив офіційну політику колектив-

ного керівництва. Але всередині ЦК розгорталася боротьба за персональну владу. Найбільшими конкурентами в цій боротьбі були Маленков та Хрущов. Ленінградський процес захитав позицію Маленкова, бо засудженим чекістам закидалося фактично винищення партійної групи Жданова — супротивника Маленкова. Хрущов мав у своєму активі приятельські стосунки з советськими генералами ще з часів війни. Найбільш важучими такими зв'язками Хрущова були його добрі стосунки з популярним маршалом Жуковим. В боротьбі за персональну владу Хрущов хитро використав авторитет генералів і особисто маршала Жукова та досяг, завдяки цьому, перемоги над Маленковим, Молотовим, Кагановічем та іншими старими комуністами, що претендували на перебрання влади до своїх рук. Після того, як Хрущов досяг влади, він усунув тих, за рахунок котрих вийшов нагору, як, наприклад, маршала Жукова.

Після ліквідації Берії в грудні 1953 року апарат МВД очолив С. Круглов. В цей час апарат очищувався від усіх ставлеників Берії. Чистка чекістських закордонних кадрів була невдалою провадилася також серед советських працівників таємної закордонної служби. Однак чистка і принесла багато провалів в закордонній діяльності советської розвідки. Керівники цієї розвідки, наперед знаючи свою долю, відмовилися

повернутися на виклик до Москви, поперебігали на західній бік і зрадили всю систему й практику діяльності советської розвідки закордоном. До таких перебіжчиків на Захід можна віднести визначних чекістів, як, наприклад, Юрія Растворова, котрий очолював советську розвідку на Далекому Сході, полковника державної безпеки Петрова, що керував такою ж діяльністю в Австралії. Справа останнього набрала такої вагомості, що через неї советський уряд зірвав дипломатичні зв'язки з Австралією.

Чистка серед командного складу МГБ призвела внутрі ССРСР втрату авторитету органів безпеки, а закордоном частково спаралізувала розвідувальну роботу.

13. 3. 1954 р. Президією верховного совета ССРСР було затверджено створення нового державного органу, що перебирав на себе обов'язки, виконувані МГБ — Комітету державної безпеки (по-російському: Комітет Государственной Безопасности — КГБ). Новопосталий КГБ очолив генерал-полковник державної безпеки Іван Серов. Він на цю пору був самотнім з заслужених професіональних чекістів, що пережив цілу низку чисток, котрі не захитали його положення. Серов врятувався від усіх чисток і від усунення з посад збоку Хрущова тільки тому, що за своїм характером він був людиною, котра ніколи не претендувала на головне керівне

становище, а завжди задовольнявся ролею помічника.

За допомогою Серова Хрущов міцніше закріпив свою персональну владу в уряді та партії.

1. 2. 1956 р. московське радіо подало до відома, що Президія верховної ради СРСР призначила на міністра внутрішніх справ Советського Союзу Николая Павловича Дудорова і звільнила від цих обов'язків Круглова. Серова було підвищено до ранги генерала армії, призначено на голову КГБ з правами міністра, члена уряду. Дудоров, що зайняв місце Круглова, походив не з чекістського апарату, а належав у минулому до групи партійно-адміністративних працівників. Він був довголітнім працівником московської міської ради (Моссовета), а Хрущов — довголітнім керівником московської партійної організації. Від цього часу почалося між обома ділове знайомство. За протекцією Хрущова Дудоров

Серов

став на XX з'їзді членом ЦК КПСС, котрий вже складався з прихильників тільки Хрущова.

За винятком голови, склад КГБ — Комітету державної безпеки — затримано в таємниці. Але можна безпомилково вважати, що членами комітету являються представники Президії ЦК КПСС.

КГБ керує роботою всіх таємних советських служб як на території ССРСР так і поза нею. Таким чином КГБ урегулював конкуренцію поодиноких советських таємних служб, котра часто приводила до великих конфліктів. Усі управління КГБ законспіровані, але за скупими зібраними даними відомо такі Управління КГБ:

- а) Перше головне управління, яке проводить усю розвідочну діяльність за кордонами ССРСР, за винятком військової розвідки. Управління має ряд відділів: науково-технічний, пляновий, аналітичний, інформативний, контррозвідочний, дезінформації.
- б) Друге головне управління відповідає за безпеку і має під своїм контролем населення та всіх чужинців, що перебувають на терені ССРСР. Управління має дванадцять відділів, які керують усією діяльністю і перевіряють підлеглі станиці КГБ.
- в) П'яте головне управління має подібні завдання до другого. Йому підлягають від-

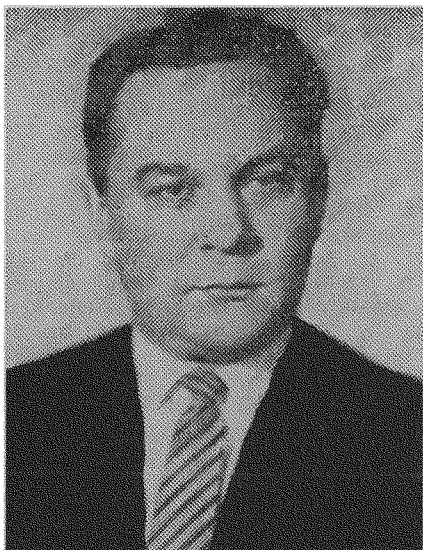
діли: релігійний, національний, контроль громадян, що мають рідних за межами СРСР.

- г) Управління сьоме — оперативне.
- г) Управління восьме — зв'язку.
- д) Управління дев'яте ;охороняє партійних і державних вождів.
- е) Головне управління пограничних військ (управління без чисел).
- е) Управління технічне.
- ж) Управління адміністративне.
- з) Управління кадрами КГБ.
- і) Відділи: слідчий, фінансовий, архівний.

Всі ці управління розподіляються на низку відділів та підвідділів. Як бачимо, КГБ має контроль над усім населенням та науково-дослідчою працею термонуклеарної зброї. Рівночасно агентура КГБ викрадає в інших державах пляни праць в цій галузі і постачає цим матеріалом своїх науковців. Апарат КГБ став не тільки фаховим апаратом розвідки й контррозвідки, але він виконує також політичні завдання, як організатор п'ятих колон у цілому світі.

9. 12. 1958 року генерала Серова, за твердженням советської преси, було переведено на «іншу роботу», а на голову КГБ при раді міністрів СРСР було призначено А. Шелепіна.

Серова призначено на начальника головного розвідного управління — ГРУ, військова розвідка. В кінці 1962 заарештовано полк. О. Пенковського за співпрацю з англійцями й американцями, який для Заходу працював два роки.

Шелєпін

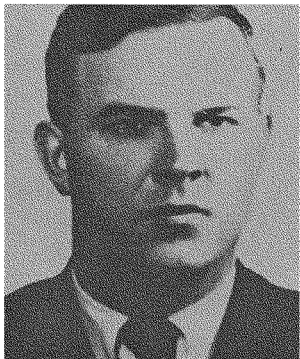
Справа полк. Пенковського була для Москви дуже неприємною. Пенковській належав до співробітників Серова. Через цю аферу генерала Серова усунено з начальника ГРУ.

Новий голова КГБ А. Шелепін народився 1918 року в Вороніжі, в родині службовця. Він надбав у Москві вищу освіту, закінчивши Інститут історичних наук. Шелепін воював на фінському фронті взимку 1939-40 рр. Він вступив до партії лише 1940 р. Від 1940 до 1943 працював в Москві в відділі пропаганди, від 1943 р. став першим секретарем ЦК ВЛКСМ. На XIX і на XX з'їздах КПСС він увійшов до складу ЦК КПСС. Поза тим він належав до Світової спілки демократичної молоді, будучи депутатом Верховної ради ССРСР, був членом її закордонної комісії.

А. Шелепін на голову КГБ був поставлений Н. Хрущовим та за панування Хрущова він почав робити політичну кар'єру. Пізніше Шелепін підготував на голову КГБ свого співробітника з комсомольської діяльності Владіміра Семічасного, а сам став за допомогою Хрущова заступником голови Верховної ради ССРСР. За Шелепіна КГБ на доручення ЦК КПСС виконало атентат на Провідника революційної ОУН Степана Бандеру.

Владімір Семічасний, народжений 1924 р., студіював в Камерово в хемічно-технічному інституті. Від 1942 р. — член комсомолу. Від 1947 до 1950 був першим секретарем комсомолу на Україні. Потім працював на різних партійних посадах.

Від березня до серпня 1959 р. був функціонером в апараті ЦК, відтак другим секретарем ЦК Азербайджану. Семічасний належав до групи молодих партійних функціонерів, що ро-

Семічасний

Андропов

били свою кар'єру завдяки першому секретареві КПСС Н. Хрущову. В 1960 р. Семічасний став головою КГБ.

Після усунення з влади Хрущова, Леонід Брежньов поволі, але послідовно зі всіх високих посад зсував ставлеників Хрущова і призначав своїх довірених.

У травні 1967 р. з голови КГБ усунено В. Семічасного, а на його місце поставлено Юрія Андропова.

Юрій Андропов, народжений 1914 р., по національності рускій, належав до партійних функціонерів. Він був головним відповідальним за ліквідацію угорського повстання 1956 року, де він був у цей час послом СРСР в Будапешті. В 1976 році Ю. Андропова іменовано генералом армії. Андропов — не військовий чоловік. В липні 1978 р. Верховна рада СРСР винесла постанову такого змісту: «Переіменувати Комітет державної безпеки при Раді міністрів СРСР в Комітет державної безпеки СРСР». Андропов є членом Політбюра і підлягає безпосередньо першому секретареві ЦК КПСС — Брежньову. КГБ тепер є апаратом з великими правами. За влади Брежньова і голови КГБ Андропова посилювався моральний та фізичний терор і тиск русифікації на Україні.

В 1974 р. в Берліні на захід втік капітан КГБ Алексей Мяков. В 1977 р. Видавництво в Штуттгардті «Зеевальд-Ферлаг» видало книгу А. Мякова під назвою «КГБ-ІНТЕРН».

В цій книзі Алексей Мяков описує про своє навчання в школі КГБ у місті Новосибірську. Число школи відзначене 311. На стор. 36-й цієї книги Мяков пише «Суворо таємною є книга для вишколу працівників КГБ», «Статут органів КГБ — СРСР», автором якої є некий Лунев. В

цьому статуті говориться, що КГБ є політично виконною організацією КПСС, виконує всі напрямні КПСС. Важливі питання для КГБ вирішує ЦК КПСС, а КГБ їх виконує на наказ згідно з інструкцією.

На стор. 70 до 74 Мяков подає, що курсанти школи КГБ з фотокопій вивчають архівні матеріали царської оприччини. Мяков, як бувший капітан КГБ, на стор. 74 пише, що КГБ від оприччини перебрало: структуру, методи і досвід.

Імперська політика білих царів сьогодні продовжується червоними москалями і дух московського імперіялізму незмінний.

«ТРЕСТ»

Під такою назвою зпочатку двадцятих років була відома організація, яка, нібито, діяла на території ССРСР як законспіроване монархістичне об'єднання. Вперше я чув про цю провокативну організацію на одній лекції в підпіллі в сороковому році. Підпільний лектор ОУН старався на прикладах показати молодим слухачам як з «Тресту» діяло ГПУ, щоб підготувати нас, підпільників, до боротьби з агентурою НКВД. В 1942 р. один із членів революційної ОУН в Києві нав'язав зв'язок з бувшим білогвардійським офіцером, що приїхав до Києва як співробітник гітлерівського гестапо.⁷⁹ Цей колишній офіцер білої армії мав певне відношення до «Тресту» й оповідав багато про це. Член ОУН зробив з тих оповідань записки, з яких потім користали члени СБ. Після другої світової війни на тему «Тресту» писалося в журналах і газетах московської еміграції в рр. 1950/51. Багато писав журнал «Возрождение», що виходив у Парижі (Франція). На підставі

⁷⁹ Див.: У боротьбі проти «Московської агентури», Мюнхен 1980, стор. 72.

вищезгаданих джерел представляю в скороченій формі читачам провокативну організацію, яка була створена і роками проваджена — ГПУ.

Після перебрання влади червоними москалями-більшевиками на еміграції опинилося близько півтора мільйона біломоскалів. Серед них знаходилися десятки тисяч регулярної армії, голова уряду А. Керенський, члени царської родини та московські діячі з усіх галузей, які мали добрі зв'язки в ряді держав. Вони всі вірили в скорий розпад большевицької влади та поворот додому. Західні держави до уряду большевиків поставилися стримано й неприхильно. Розвідчі служби всіх західних держав наполегливо збирали інформації про положення в СРСР. Білі емігранти через розвідчі зв'язки шукали корисних шляхів для своєї діяльності.

В 1921 р. до столиці Естонії Талін приїхав з Москви Александр Александровіч Якушев. Він був працівником советської закордонної торгівлі і службово їхав до Норвегії, але в Таліні він хотів полагодити одну особисту справу. В Таліні жив білоемігрант, офіцер царської армії, монархіст щодо політичних переконань. Його жінка не хотіла залишати Москви, а, живучи в Москві без чоловіка, подружилася з А. А. Якушевим. Як згадана пані, так і Якушев не хотіли користатися з большевицьких урядових розводів і хотіли цю особисту справу полаго-

дити за згодою чоловіка. Це було й причиною, чому А. А. Якушев зупинився в Таліні.

Знаючи адресу, де живе емігрант, Якушев зайшов до нього і досить скоро з ним домовився до того, що той був згідний розвестися з своєю жінкою. Відтак між ними почалася щира розмова, в якій Якушев признався, що, хоча він і пішов на службу большевиків, він у душі далі є монархістом і таких як він у Москві є багато. Якушев оповів емігрантові багато цікавих справ з урядових установ, в яких він працював. Вдоволений Якушев поїхав далі до Норвегії, а емігрант-монархіст, що вже належав до монархістичної еміграційної організації, зробив з цієї розмови докладний звіт і переслав його поштою до Берліну, де знаходився провід цієї організації. Правда, що емігрант у цьому інформативному звіті не подав прізвища Якушева, але докладний опис інформацій і посади у зовнішній торігвлі ССРСР не задавало великих труднощів встановити особу, що їхала до Норвегії і відвідала емігранта в Таліні.

Як Якушев повернувся з службової поїздки до Москви, його зразу заарештувало ГПУ. Якушева допитував чекіст на прізвище Стецкевіч, у роботі ГПУ він виступав під прізвищем Кіаковський. Чекіст прочитав Якушеву докладно записану його розмову з емігрантом у Таліні, так що Якушев не міг нічого заперечити. Че-

кіст обвинувачував Якушева, крім в зраді державних таємниць, також в приналежності до антисоветської монархістичної організації. Якушев до організації не признавався і ГПУ замкнуло його до тюрми з жінкою, з якою він жив і хотів одружитися. Жінка під час допитів запевняла, що Якушев не належить до організації і говорила, що напише до бувшого чоловіка листа. Нехай хтось з ГПУ поїде з тим листом до Таліну і перевірить, що Якушев не належить до монархістичної антисоветської організації. Чекістам сподобалася пропозиція жінки і вони уложили свій плян.

З листом до Таліну поїхав сам чекіст Стецкевіч-Кіяковський під прізвисьмом Колесніков. Треба згадати, що чекіст Кіяковський в ГПУ був помічником начальника контррозвідки. Приїхавши до Таліну, чекіст Кіяковський-Колесніков передав білоемігрантові лист від його бувшої дружини. Він скоро увійшов у довір'я еміграційних монархістів, подаючи себе за офіцера монархіста. Він також ствердив, що Якушев дійсно не вступив до організації.

В цей час Якушева засудили за зраду державних таємниць на кару смерти і замкнули в одній камері з чоловіком, що належав до протисоветської організації, якою керував з Варшави бувший міністер і відомий революціонер Борис Савінков. Він Якушеву докладно розпо-

відав про нелегальні переходи з СРСР до Варшави і оформлював все так, що, мовляв, чекісти є розумні і винахідливі, що їх не можна обдурити. На ділі цей в'язень був чекіст, відомий під прізвиськом Опперпут. Він обробляв Якушева психічно.

Коли чекіст Кіяковський покликав вдруге на допит Якушева, то Якушев вже був готовий на все, щоб врятувати своє життя, а до емігранта-монархіста і всіх приналежних до монархістичної організації був уже мстиво-вороже наставлений. Чекіст Кіяковський зробив Якушеву виклад, в якому говорив, що до большевиків можна відноситися неприхильно, а навіть внутрі СРСР з большевиками боротися, але невільно до цієї боротьби притягати чужих держав і брати від них допомогу, як це роблять емігранти, бо, не зважаючи на те, що сьогодні Росія є червоною, вона має залишитися Росією і чужинці не сміють її пограбувати. Емігранти по-рабському служать чужим державам. Чекіст сказав Якушеву, що, наколи він погодиться на те, щоб боротися проти цього емігрантського запродавства спільно з ГПУ, то все буде йому подароване, бо ж він попав у неприємність через діяльність емігрантів.

А. А. Якушев погодився виконати все, що йому доручить ГПУ. Тоді чекіст склав йому плян, що на терені Росії буде створена монар-

хістична організація під назвою «Монархістичне об'єднання Росії», в скороченні МОР. Цю організацію очолюватимуть відослані до цієї праці чекісти.

ГПУ створило штаб чекістів для ведення провокативної організації МОР, яку пізніше називали «Трест». Провідником цього провокативного твору став чекіст Артузов, один з заступників шефа ОГПУ. Поза тим до проводу цієї організації входили ще слідувачі чекісти: В. А. Стирне, В. С. Кіяковський (цей самий, який почав справу з Якушевим), А. А. Ланговой, який в «Тресті» виступав під прізвисьмом Денисов, І. Добржинський та вже згаданий Опперпут, який тим разом виступав під прізвисьмом Косаткін, та бувший прокурор Дорожинський. До диспозиції мали чекісти увесь партійний і чекістський апарат.

Якушева звільнили з тюрми і почали приготувляти для виконання головної ролі в цій провокації. Якушев готовився до виїзду за кордон, як представник «Монархістичного об'єднання Росії» — МОР для налагодження зв'язків з монархістичними організаціями в різних країнах, які були створені емігрантами. На співпрацю з ГПУ погодився під шантажем генерал царської армії А. М. Зайончковский, який під ім'ям Верховський очолює МОР. Ім'я цього ге-

нерала було відоме військовим діячам на еміграції.

ГПУ накреслило для Якушева напрямні, які він мав виложити еміграційним монархістам:⁸⁰ Росія відроджується після страшних днів революції, народжуються могутні антибольшевицькі сили, які готовляться до перевороту. МОР має своїх людей в большевицькому апараті в усіх ділянках життя на видних постах, також в армії та ГПУ. Антибольшевицькі сили наростають з низів, постійно розбудовуються і поширюють свої впливи. Большевики тепер також уже не ті, що були кілька років тому. Комунізм і соціалізм в Росії збанкрутував і тепер проходить процес занепаду й еволюції. Було б катастрофою, якщо б цього еміграція не зрозуміла. Великою помилкою було б, якби еміграція робила ставку на інтервенцію чужих сил. Російський нарід ненавидить інтервентів і піде тоді об'єднано з большевиками. Еміграція мусить зректися терору і не посилати з еміграції терористів до Росії. Еміграція мусить почати працю на поданих напрямках з МОР та вести в такому дусі інформативну акцію в західніх державах.

В кінці 1922 р. Якушев виїхав закордон. ГПУ не сподівалося такого величезного успіху Якушева, який себе виявив незвичайно здібним у

⁸⁰ Возроджение: 1-2, 1950, зошит 7, стор. 124.

своїй ролі. Якушев відвідав усі країни, де знаходилися москалі-емігранти та нав'язав зв'язки з усіма монархістичними організаціями. Він вміло переконав діячів еміграції про потребу співпраці з МОР і конечність стати на такі позиції, які він їм представив. В третій своїй поїзді закордон він вже був знайомий з провідними монархістами і його прийняв на розмову великий князь Ніколай Ніколаєвіч. Діюча агентура ГПУ серед еміграції отримала доручення Якушеву підготовляти всюди ґрунт і допомагати йому.

Як показалося пізніше, ГПУ в рядах московської еміграції на поважних постах мало свою агентуру. В штабі генерала Врангеля керівником діяльності на терені Росії був ген. Монкевіц, який рівночасно був агентом ГПУ. Якушев привозив з Росії, крім напрямних для монархістів, також привіти від генерала Зайончковського та інших монархістів. Разом з Якушевим приїздив також ген. Н. М. Потапов, який виступав під прізвиськом Медведєв. Якушев переконав еміграційних монархістів, що МОР-«Трест» — це велика сила, що в короткому часі перебере владу й емігранти повернуться додому.

За дуже короткий час Якушев опанував усю монархістичну еміграцію. Часто було чути сумнівні й критичні голоси відносно особи Яку-

шева і «Тресту», але про це боялися відкрито говорити. Генерали Денікін і Врангель ставилися здержано до Якушева. Врангель не хотів прийняти Якушева на розмову, але його співробітники ген. Кутепов, ген. Климович і ген. Монкевіц вірили Якушеву, а ген. Монкевіц допомагав йому чим тільки міг. Після розкриття «Тресту», як провокативної організації, розкрито, що ген. Монкевіц був агентом ГПУ. Він втік до Москви і там працював в ГПУ. Генерал Климович, колишній шеф департаменту поліції, а в час приїзду Якушева, — начальник контррозвідки, також допустився грубої професійної помилки, обдаровуючи його довір'ям. За це потім сотні людей заплатили життям, а монархістичний рух морально був викінчений.

ГПУ через «Трест» не тільки що опанувало монархістичні організації, але при допомозі еміграційних діячів Якушев познайомився з усіма розвідками європейських країн та військовими й політичними діячами: Естонії, Фінляндії, Польщі, Румунії, Франції, Англії. В розвідках тих країн, з якими співпрацювали вже еміграційні москалі, Якушев приділив уповноважених «Тресту». Розвідки тих країн виявили своє заінтересування до ряду ділянок життя в СССР і хотіли мати інформації. «Трест» — МОР лагодила ці замовлення в Росії, а дипломатичні кур'єри привозили ці звіти дипломатичною

поштою. Представники «Тресту», які були при штабах розвідки, в усіх країнах мали змогу перевіряти ряд справ, потрібних для ГПУ і знати людей, які працюють проти большевиків. Рівночасно представники «Тресту» вміло робили інтриги та розсварювали розвідки згаданих держав і витворювали антагонізми.

«Трест» виріс у таку силу, що 1. ГПУ всередині СРСР вербувало до МОР-«Тресту» антибольшевицькі елементи й їх ліквідувало; 2. «Трест» опанував монархістичні організації емігрантів, інфільтрував цілу еміграцію, підсунув еміграції свою плятформу і довів її до інтриг та морального розкладу; 3. «Трест» проникнув при допомозі еміграційних монархістів до чужинецьких військових штабів і розвідок та виявляв їхні наміри. На такий успіх не розраховували, мабуть, і чекісти, коли розпочали свою провокативну діяльність.

Москалі-науковці створили на еміграції наукову організацію, яку назвали Евразія. Ця організація, ніби з науковими заінтересуваннями, почала опрацьовувати теорію, яка виправдовувала московський імперіялізм в минулому та опрацьовувала імперіялістичні пляни на майбутнє. Вони доказували, що Росія, як держава, не є європейською країною, ані азійською, тільки євразійською. До згаданої організації належали

князь Трубецкой, професори Алексеев, Савіцький та інші.

ГПУ ознайомилося з діяльністю евразійців і прислало до тих професорів, ніби з «Тресту», свого представника, який заявив, що в Росії знають про працю евразійців і що ця ідея в Росії має дуже багато прихильників. Евразійцями зайнявся чекіст Ланговой-Денісов і розпочав з ними свою гру. Він підсував евразійцям-професорам ідеї, які були корисні большевикам. Ланговой-Денісов зібрав усі писання-думки евразійців, ознайомив з ними чекістів, їх відповідно вирежисировав і заплянував під Москвою підпільний науковий з'їзд евразійців, на який запросив еміграційних професорів. Такий з'їзд відбувся біля Москви 1926 р., а делегатом від еміграційних евразійців був професор Савіцький. Чекісти на цьому з'їзді так добре грали свої ролі, що проф. Савіцький навіть не спостеріг, що на цьому з'їзді лише він один був науковцем. Савіцького на з'їзді і поворотом «нелегально» перевозили члени «Тресту». Другий з'їзд евразійців відбувся на еміграції в Празі, на Чехії. Представник евразійців на Росію був чекіст Ланговой. Коли «Трест» був розкритий як прокативна організація і стало відомо, що евразійці виконували пляни ГПУ, тоді ця організація припинила своє існування.

Навколо діяльності й сили «Тресту» в ССРСР поширилася в Європі інформація, яка шокувала не тільки еміграційних москалів, але й всі європейські розвідки. В англійському Інтелідженс Сервіс працював на протимосковському відтинку капітан Рейлі. Він був здібний і одчайдушний чоловік, який не раз виконував ризикові завдання. Рейлі довгий час провадив розмови з представниками «Тресту» і вирішив продістатися самому до людей «Тресту» на терені Росії. В 1925 р. Сідней Рейлі вибрався в дорогу до ССРСР, щоб перевірити силу і зв'язки «Тресту». Кілька місяців пізніше советський уряд подав комунікат, що советські пограничники на фінсько-советській границі застрелили кілька осіб, серед яких розпізнано капітана англійської тайної служби — Сідней Рейлі. По деякому часі стало відомо, що капітан Рейлі дістався до Ленінграду, а потім до Москви та відбув ряд розмов з людьми «Тресту» і цікавився їхньою працею. ГПУ побачило, що Рейлі зорієнтувався в цьому чекістському театрі і не хотіли такого свідка випустити живим назад через кордон. Були також вістки, що Рейлі сидів довгий час в московській тюрмі і там загинув. Навколо випадку Рейлі написано багато легенд.

На еміграції жив відомий монархістичний діяч В. В. Щульгін, який був перед війною го-

ловним редактором газети «Києвлянін». Щульгін належав до ідеологів монархістичного руху. Він захопився діяльністю МОР — «Тресту» і нав'язав близькі взаємини з Якушевим і іншими людьми з «Тресту». По деякому часі В. В. Щульгін рішив зв'язками «Тресту» нелегально відвідати Росію. В 1926 р. Щульгін вибрався з людьми «Тресту» до Росії. Він відвідав Київ, Москву, Ленінград та кілька менших міст. Він їздив поїздом, проводив з людьми розмови та дискусії з керівниками МОР — «Тресту». Чекисти там вдало розіграли приготований спектакль, що Щульгін все подивляв і не підозрівав, що він увесь час розмовляє з високопоставленими чекистами. Після повороту назад Щульгін вирішив написати книжку про відродження Росії і світлі голови, які створили монархістичний рух МОР — «Трест». Написану книгу Щульгін передав людям «Тресту», щоб перевірити, чи він не написав чогось такого, що могло б пошкодити. Переданий до друку матеріал корегував заступник шефа ОГПУ Артузов, що був відповідальний за діяльність «Тресту». В 1927 році була видрукована ця книжка Щульгіна в Берліні під назвою «Три столиці».

Москалі на еміграції за кілька років діяльності «Тресту» втратили на бойовості, щоб боротися з більшовиками і вірили в лібералізацію

большевизму. В 1927 р. великий князь Кіріл Владімірович, який був претендентом на майбутнього царя імперії, писав, що советська конституція «совсем не плоха, надо только устранить головку».

В квітні 1927 нелегально перейшов границю до Фінляндії Опперпут-Касаткін з Марією Захарченко-Шульц. Захарченко-Шульц була ідейна монархістка і родичка генерала Кутепова. Вона нерозлучно зв'язана з «Тресту» до Росії і ніколи не допускала, щоб нею грає ГПУ. Опперпут у Фінляндії перед офіцерами фінляндської розвідки і представниками московської еміграції зложив заяву: «МОР є організація, створена ГПУ і знаходиться весь час під керівництвом ГПУ з метою паралізування еміграції та впровадження в блуд розвідок чужих держав та ширення дезінформації. Всі керівники МОР разом з Якушевим є виконавцями інструкцій ГПУ». Опперпут заявив, що він працював до цього часу також для ГПУ, оповів як він сидів в одній камері з Якушевим і підготував його психічно для ГПУ. Опперпут сказав, що він не міг довше видержати і рішив остерегти Марію Шульц-Захарченко і всіх ідейних монархістів про правдиву роль «Тресту», а цю правду повинна знати також вся еміграція. Опперпут твердив, що цій провокативній органі-

зації дали велику допомогу агенти ГПУ на еміграції, які також діють серед еміграції.

Опперпут далі твердив, що з большевиками треба боротися, треба відновити терористичну діяльність, до якої він тепер сам зголошується. Заява, зложена Опперпутом, була громом для москалів на еміграції, сенсацією для преси і клопотом для всіх розвідок, що будували свої інформації на звідомленнях людей з МОР — «Тресту».

З Парижу до Фінляндії приїхав генерал Кутепов, якого Марія Захарченко-Шульц переконала, що Опперпут є порядний чоловік-патріот. Йому треба дати змогу реабілітуватися. Тут знову зроблено непростиму помилку. Опперпута покликано до опрацювання терористичного пляну, в якому мало брати участь три трійки. Терористичні групи мали виконати акти терору в Ленінграді й Москві. В одній групі на терористичну акцію йшов сам Опперпут разом з М. Захарченко-Шульц і Воскресенським. Лише одна група, до якої входили: Ларіонов, Мономахов і Соловьев 6 липня 1927 р. кинули три бомби до центрального комуністичного клубу. Це їм вдалося тільки тому, що вони не додержалися пляну, в якому брав участь Опперпут. Марія Захарченко й інші мали виконати акції в Москві, де всі загинули.

Опперпут, як чекіст-провокатор, представляючи плян терористичних акцій, робив це на доручення ГПУ. МОР — «Трест», створений ГПУ, виконав своє завдання і перестав існувати. Еміграційні москалі були морально заломлені. Розбиті між собою вони сварилися, так що створилося понад 100 партій і груп, що себе поборювали і були нездібні провадити організовану боротьбу з большевизмом і його агентурою. Чекіст-провокатор Опперпут за німецької окупації появився в Києві. Його заарештувало й застрелило гестапо.

БОРИС ВІКТОРОВИЧ САВІНКОВ

Савінков — це широко відомий політичний діяч ще перед першою світовою війною. Він належав до керівників терористичних акцій проти царського самодержав'я і був провідною особистістю в російських соціал-революціонерів. Він був довго в підпіллі, втік з тюрми, нелегально переходив російські кордони. В тимчасовім уряді Керенського був міністром військових справ. Савінков належав до легендарних постатей російського політичного світу. З його авторитетом числилися всі, включно з Леніним. Савінков рішуче не годився з політикою Леніна і після перебрання влади більшовиками опинився на еміграції, де почав протибільшевицьку діяльність. Савінков зрозумів, що народам, яких гнобив царат і Ленін ошукав, поневолюючи їх наново, належить національна і державна незалежність. Він нав'язав зв'язки до уряду УНР на еміграції і почав спільно, як рівний з рівними, опрацьовувати спільну плятформу боротьби.

Б. Савінков визнавав самостійність України.

В час війни з більшовиками Борис В. Савінков не годився з політикою Денікіна і інших білих генералів по відношенню України. Гене-

рал Перемикін з доручення Б. Савінкова підписав умову з Армією УНР та воював разом з нею проти червоних як союзник.

Діяльність Савінкова стала небезпечною для Леніна і Дзержинського. Про позитивну поставу Б. Савінкова до УНР промовчують сьогодні червоні і білі імперіялісти. ГПУ докладно опрацювало плян як знищити досвідченого Савінкова. Чекісти мали докази, що Савінков з еміграції почав висилати своїх довірених людей, які на-в'язували в Москві й інших містах зв'язки з політичними діячами, що не годилися з червоним режимом.

До Парижу,⁸¹ де жив тоді Борис Савінков, приїхав з ССРСР чоловік, який називав себе Федоров і представився як представник антисоветської організації, яка складається переважно з інтелігенції і має своїх членів в ряді міст в ССРСР та має свою назву: «Ліберальні демократи» (ЛД). Федоров грав ролю антикомуніста, та ввійшов у зв'язок з Б. Савінковим. По довгих розмовах з Савінковим він увійшов в його довір'я та подав ряд адрес людей в ССРСР, зокрема в Москві, що належали до «ліберал демократів» та вели організовано працю проти большевиків. Савінков на ці адреси вислав своїх довірених людей, які після повороту з ССРСР під-

⁸¹ Газета «Новое Русское Слово», 6 декабря 1969.

твердили існування такої організації. Тоді довір'я до Федорова зміцнилося. Почалася активніша діяльність. З еміграції довірені Савінкова частіше їздили до Москви і переконувалися про активність та чисельність антикомуністичної організації.

ГПУ все так розумно ставило, що Савінкові співробітники не могли мати підозри, що Федоров і ціла антисоветська організація є спеціально організовані для заманення Савінкова на територію ССРСР. Федоров, провідний чекіст, у Парижі свою роллю антикомуніста грав взірцево. Люди Савінкова почали привозити з Москви звіти, що ситуація в ССРСР загострюється, що назріває конфлікт з советською владою і всі думають, що Савінков повинен сам у цей час бути в Москві та керувати всією антисоветською діяльністю. Дійшло до того, що в Савінкова і його співробітників не тільки що не було сумніву до сили «ліберальних демократів», але й повірили в наростаючий конфлікт.

Тут треба підкреслити, що ГПУ докладно знало ліберально-демократичні погляди Б. Савінкова і тому придумано назву організації, яка ідеологічно пасувала настанові Савінкова. Борис Савінков рішився піти на територію ССРСР і самому перебрати керівництво ліберальних демократів, які вже до того часу заявляли, що

вони Савінкова вважають за свого керівника та виконують ряд завдань по його вказівках.

Савінков і його найближчий співробітник Олександр Деренталь з своєю дружиною Любою Юхимівною вибралися в дорогу. В місті Вільно вони зробили потрібні закупи і з членами «ліберальних демократів», присланих для переводу через границю, опрацювали плян переходу границі. Один з тих осіб, який себе подавав за Андрея Павловича, виїхав скорше. Він мав перейти кордон та приготувати дальшу дорогу і відтак за кордоном чекати на Савінкова на умовленому місці, в усталений час. З Вільна на польсько-советську границю Савінков і подружжя Деренталь вибралися в товаристві зв'язкового, який звався Фомічев.

Приїхавши на кордон, польська погранична сторожа була повідомлена, що має Савінкова перепустити через кордон. Всі четверо перейшли кордон і задержалися в кущах, а зв'язковий Фомічев пішов далі, де мав чекати Андрей Павлович. По короткому часі Фомічев прийшов з Андреем Павловичем і всі разом пішли далі вже советською територією. Це була північ 15 серпня 1924 р. Всі обов'язки виконували чекісти за опрацьованим пляном. Андрей Павлович сказав Савінкову, що вони незадовго зустрінуть члена їхньої організації, що служить команди-

ром в червоній армії, який вже підготував дальшу дорогу. По деякому часі всі п'ятеро прийшли до дерева, де на них чекав військовий. Савінкову він представився як Іван Петрович. Він був поставний і робив враження професійного військовика. Разом з ним був ще один, який за словами Івана Петровича мав привезти Савінкова до Москви. Всі рушили мовчазно вперед. Десь після години ходу на них чекала фірманка. Всі сіли на фірманку і поїхали до Мінська, до якого було 35 км. По дорозі щось зламалося в фірманці, але Андрей Павлович все скоро справив. Їхали через села. Всюди спокійно.

Тільки почало видніти, як вони приїхали до Мінська. В місто їдуть разом. Пішком розділились на групи. Провадив Іван Петрович. В місті зустрічали червоноармійських кавалеристів. Зайшли до одного дому на вулиці Советській. Тут, згідно з пляном, перебудуть день, відпочнуть, а вечором поїдуть далі до Москви. Зайшли до хати, де був молодий самітній мужчина, що почав готувати снідання. Прийшов ще один військовий. Іван Петрович говорить Савінкову, що приїхав адютант Савінкова, який уже має куплені залізничні білети до Москви і вечором разом з ними поїде до Москви. Відчинили двері й увійшло кількох людей, які вийняли пістолі і скерували їх проти Савінкова та

подружжя Деренталь і заявили, що вони заарештовані органами ГПУ. Після хвилини мовчанки Борис Савінков вимовив: «Чиста робота». Один із чекістів, що його кликали Александром Аркадієвичем, повторив — «чиста робота» та додав — над нею ми півтора року працювали». Савінков питав ще, чому його в Мінську заарештували, а не зачекали вже на його приїзд до Москви. Чекіст відповів, що «Ви небезпечні і треба Вас вже тут заарештувати». Виходить, що чекісти спостерігали поведення Савінкова і допускали, що він зможе зорієнтуватися в тому, що це все тільки гра.

Савінкова привезли до Москви вже як в'язня. Його переслухував сам шеф Фелікс Дзержинський і намагався зламати Савінкова та заставити його до співпраці з ГПУ. Савінков усвідомив собі своє положення і, рятуючи своє минуле й своє ім'я, вискочив з п'ятого поверху будинку, поповнив самогубство.

Таким провокативним шляхом ГПУ позбулося свого противника. В кінці шістдесятих років вийшла у Москві книжка під назвою «Возмездие», в якій письменник чекіст Василь Ардамадській на документах ГПУ докладно і детально описав провокацію, яку ГПУ влаштувало проти Савінкова. Він в цій документальній повісті помістив також «Опис переходу грани-

ці», написаний Б. В. Савінковим під іменем Люби Є. Деренталь: ГПУ дало змогу Савінкову в тюрмі ще писати. Тільки версія про самогубство за вказівками КГБ говорить, що Савінков писав листа до Дзержинського і просив його, щоб він йому повірив і дав працю. Коли Дзержинський не дав відповіді, тоді Савінков вискочив з п'ятого поверху.

ДІЯЛЬНІСТЬ ГПУ ПРОТИ УНР

Большевицька Москва 20. квітня 1920 року підписала в Ризі договір з Польщею. На підставі цього договору Польща визнала московську окупацію України й її «радянськість». Спільна діяльність Польщі з урядом УНР була припинена. І згідно того договору Армію УНР інтерновано. Генеральний штаб з тилловими частинами інтерновано в Ченстохові.⁸² А найбільша частина Армії УНР була інтернована в Каліші, Щепіорно, Стрілково та в Вадовіце. Інтерновані вояки Армії УНР перебували в тих самих таборах, в яких перед тим німці тримали полонених російської армії. Уряд УНР з Головним Отаманом Симоном Петлюрою залишився в Тарнові в готелі «Брістоль». У 1921 році С. Петлюра та члени уряду УНР переїхали з Тарнова до Варшави. До Варшави прибула також дипломатична місія «Радянської України», а з нею і репатріаційна комісія. Військову місію УНР, яку очолював ген. Зелінський разом із полк. Данильчуком, розв'язано. Натомість польська влада дозволила советській репатріаційній

⁸² Записано зі слів ген. Андрія Вовка.

комісії відвідувати табори інтернованих вояків УНР.

Большевицький уряд вимагав від поляків видачі Головного Отамана С. Петлюри. Тому Петлюра мусів бути обережним, міняв кожного дня місце свого перебування. Агенти ГПУ намагалися безугодно за ним стежити.

Прем'єр уряду УНР Андрій Лівичський у той час замешкував у будинку на алеї Руж. Він провадив свою діяльність так, щоб большевицьке око не могло того спостерігати. Відбувалися наради, на яких часто бували усі члени уряду, в тому числі й С. Петлюра. На всіх тих нарадах секретарював проф. Павло Зайців. Дружина проф. П. Зайціва залишилася на Україні під окупацією большевиків. Агентура ГПУ довідалася, яку саме працю виконує проф. Зайців при уряді УНР. Не тяжко було довідатися агентурі, що проф. П. Зайців переживає розлуку з дружиною, тужить за дружиною. Чекісти розшукали дружину проф. П. Зайціва в Україні. Один із чекістів грав ролю закоханого. Він створив для неї кращі умови життя і деякий час жив разом з нею. Потім її підготували до агентурної роботи та вміло допомогли прибути до чоловіка у Варшаву. Для Валентини Зайців почалося як нормальне життя зі своїм чоловіком, проф. Павлом Зайцевим у Варшаві. Тепер вона мала змо-

гу слухати, про що розмовляли провідні діячі УНР, спостерігати працю їхню, мала певний доступ до протоколів нарад членів уряду УНР, і звітувала про все большевикам. У советському представництві у Варшаві сидів зі спеціальними завданнями чекіст, який тримав контакт із Валентиною Зайців.

По деякому часі В. Зайцеву розкрито як большевицьку агентку й її заарештувала польська поліція. При тому в Зайцевої знайдено звіт, в якому йшла мова про отруту. З того виходило, що В. Зайцева мала завдання отруїти Головного Отамана С. Петлюру.

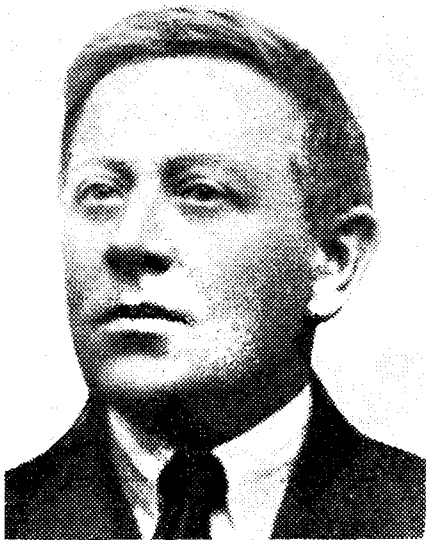
Приблизно в той саме час, без відома Головного Отамана С. Петлюри ген. О. Удовиченко, що був тоді інспектором Армії УНР, розпочав розмови з большевиками у репатріаційних справах. Довідавшись про такі заходи ген. О. Удовиченка, Петлюра негайно звільнив його від усіх обов'язків в Армії УНР.

На прикладі Валентини Зайцевої С. Петлюра бачив, що ГПУ не дасть йому можливості працювати у Варшаві. Він у супроводі Прокоповича через Будапешт, а потім — Прагу, переїхав з Варшави до Парижу (31. грудня 1923 року).

В Парижі перебував князь Токаржевський, який на той час був міністром закордонних

справ уряду УНР. Петлюра почав робити заходи, щоб перевезти вояків Армії УНР із Польщі до Франції.

Симон Петлюра скромно мешкав у Парижі на вулиці Тенар. Він оминав широке товариство,

С. Петлюра

багато працював, писав статті до журналу «Тризуб», який виходив у Парижі. Нещастям було те, що Симон Петлюра не мав біля себе охорони, не мав до розпорядимости адміністра-

тивного апарату, який він конче повинен би мати хоча б при мінімальному складі. Петлюра був сам.

З огляду на чисельну російську еміграцію, агентура ГПУ в Парижі була активною, склад її був великий. 14.-15. квітня 1926 р. Петлюра в одній каварні в Парижі мав розмови з проф. В. Ковалем і Андрієм М. Лівіцьким, — прем'єром уряду УНР, який жив в Польщі. Тоді вони всі, втрьох впевнилися, що за ними стежили — два чоловіки й одна жінка. Сідаючи в трамвай, проф. Коваль і А. Лівіцький чули, як усі троє, що стежили за ними, розмовляли між собою російською мовою. Під час слідства проф. Коваль на очній ставці пізнав Шварцбардта, як одного з тих, які у вищезгадані дні стежили за Петлюрою, Лівіцьким і ним (Ковалем). Також стверджено, що за С. Петлюрою стежив Михайло Володін. Перед прибуттям до Парижу Володін працював для ГПУ в Берліні. До Парижу він приїхав у серпні 1925 року, познайомився з Шварцбардтом і обидва постійно стежили за С. Петлюрою. 25. травня 1926 р. о годині 14-й Шварцбардт dokonав вбивство Петлюри. Адвокатом Шварцбардта був комуніст Торез, який пізніше довгі роки очолював комуністичну партію Франції.

Генерал Юрко Тютюнник

Уряд УНР, як і Армія, вірили, що їхнє перебування на чужині тимчасове, що большевицька влада на Україні, як і в Росії, довго не втримається. Відомо, що тоді на Україні широко провадилася повстанська боротьба. Уряд УНР доручив ген. Юркові Тютюнникові втримувати зв'язки з повстанськими відділами в Україні. За тихою згодою польської влади та під наглядом польської розвідки ген. Ю. Тютюнник сформував штаб для повстанських дій. Цей штаб свій осідок мав у Львові.

Юрко Тютюнник родом походив з Київщини, за професією — був учителем. Для боротьби з большевиками організував повстанський відділ. У кінці 1919 року з групою повстанців, близько 500 вояків, прийшов до Армії УНР. В Армії його призначили помічником командира Четвертої Київської дивізії, якою командував ген. Андрій Вовк. Пізніше Ю. Тютюнника підвищено до ранги генерала.

Полковник Армії УНР Микола Чеботарів ген. Юрка Тютюнника описував як дуже амбітну, честолюбну, в собі закохану людину. Чеботарів твердив, що Ю. Тютюнник часто створював труднощі Головному Отаманові С. Петлюрі. В архівах можна знайти з-під пера ген. Ю. Тютюнника «Політичний огляд — Зимовий По-

хід». В цій праці Ю. Тютюнника підтверджуються думки Чеботаріва. Також ген. А. Вовк окреслював Ю. Тютюнника подібно до Чеботаревої оцінки. До того ж ген. А. Вовк додавав, що Юрко Тютюнник мав нахил до авантюр.

Тютюнник створив штаб, який сам очолював, а його найближчими співробітниками були: полк. Ю. Отмарштайн, полк. О. Кузьминський (начальник розвідки) і Добротворський. Генерал Ю. Тютюнник зі своїм штабом наполегливо працював, щоб якнайскорше налагодити зв'язки з поодинокими повстанськими групами в Україні. Він з інтернованих вояків Армії УНР набирав охотників, які йшли на Україну як посланці Повстанського штабу у Львові.

ГПУ дуже скоро довідалося про діяльність штабу Тютюнника й почало підготовляти своїх агентів у ролі зв'язкових до Повстанського штабу. Деяких зв'язкових, яких вислав Тютюнник, ГПУ вдалося заарештувати. З серед заарештованих знайшлися такі, які далися завербуватися в агентуру ГПУ. При допомозі отих перебіжчиків і підісланих до штабу Тютюнника агентів-провокаторів ГПУ інфільтрувало повстанські загони й підробленими матеріялами та документами інформувало штаб Тютюнника.

Ген. Ю. Тютюнник мав плян нав'язати контакти з усіма повстанськими групами в Україні, поширити їхню антибільшевицьку діяль-

ність та об'єднати всі повстанські відділи під своєю командою. З групою добровольців Тютюнник перейшов кордон з Польщі в Україну й дав наказ до загального повстання проти московського окупанта. Таким чином, було наказано нищити московські частини червоної армії на Україні, винищувати ненависні чекістські відділи. Отже влада в Україні потім мала б зосереджуватись в руках ген. Ю. Тютюнника.

При допомозі своєї агентури, ГПУ виробило собі плян контра штабові Тютюнника, бо знало, яку ціль прагне осягнути Юрко Тютюнник. ГПУ і його агентура працювали над тим, щоб якнайшвидше перешкодити повстанській діяльності.

Між ген. Ю. Тютюнником і полк. О. Кузьминським, який очолював розвідувальний відділ, створилося напруження,⁸³ бо старанно зібрані розвідувальні дані вказували на суперечність у звідомленнях, які приносили зв'язкові до штабу ген. Тютюнника. Сам же Тютюнник думки інших не завжди брав під пильну увагу. В багатьох випадках він вірив у свою правоту, сам собі уявно будував майбутню дію і в те непохитно вірив. Кузьминський вимагав робити похід з Польщі в Україну літом, коли все зелене й тепло. Тютюнник же вирішив починати

⁸³ Занотовано зі слів ген. А. Вовка.

похід у листопаді 1921 року. І ніхто його не міг переконати у несприятливості цієї дати. Розвідувальний відділ штабу мав докази про концентрацію кавалерійських частин червоної армії в прикордонних районах з Польщею. ГПУ знало про пляни Тютюнника і тим плянам поробило протизаходи. Похід Тютюнника закінчився трагедією під Міньками та розстрілом повстанців героїв в кількості 359 під Базаром.

Відомо, що перед розстрілом комісар ЧК обіцяв помилування кожному з приречених, якщо хто з них погодиться служити большевикам. Козак Щербак з 6-ї дивізії з погордою відкинув пропозицію комісара. Всі 359 пішли на смерть, залишившись вірними ідеї, за яку воювала Армія Української Народньої Республіки.

Коли Тютюнник збирався в похід на Україну за тихою згодою польської влади, розвідка Польщі запропонувала ген. Ю. Тютюнникові взяти в свій Повстанський штаб її офіцера під прізвищем «Коваленко». Крім Тютюнника, про цього польського розвідчика знав близький співробітник Тютюнника Добротворський. Польська розвідка про всі події довкола українського повстання хотіла мати інформації від свого офіцера безпосередньо.

Червона кіннота оточила біля села Міньки групу і штаб повстанців. Тютюнник вибрав міс-

це для прориву, що йому зі штабом і вдалося. Разом з українськими штабовиками проривався з червоного оточення і польський розвідчик Коваленко. Добротворський не бажав, щоб польський розвідчик залишився в живих і вистрілив у нього, намагаючись вбити. Коваленко впав з коня. А Добротворський не пішов більше з Повстанським штабом, а подався до большевиків. Виявилося, що Добротворський був агентом ГПУ, і весь час був довіреним у штабі Тютюнника.

Червоні підбирали ранених. Підобрали і Коваленка та раненого перевезли до Києва. Він признався хто він у дійсності і зажадав зустрічі з польським представником у Києві. Большевики звільнили Коваленка, тобто порядком обміну за одного чекіста, який був в ув'язненні в Польщі. Отже Коваленко польській розвідці вияснив ролю Добротворського.

Тютюнник був скромпромітований серед українців та поляків у Польщі. Тому він виїхав до Румунії і налагодив співпрацю з румунською розвідкою. Тут він знову розпочав полагоджувати зв'язки з українськими повстанськими загонами в Україні. Нічому Тютюнник з минулого не навчився. Він одержував від повстанських відділів інформації, які говорили, що на Україні повстанці чекають на нього, як на здібного

командира повстанського руху. ГПУ докладно вивчило його психологію і грало на його амбіції. Через самозакоханість, Ю. Тютюнник не міг помітити, що ті інформації приготовлено для нього в кабінетах ГПУ. Він таки вирішив перейти кордон і очолити повстанський рух в Україні.

Тільки но Тютюнник переплив Дністер, його відразу ж роззброїли. Він побачив, що його «довіреними» були агенти ГПУ. Чекістам вдалося Тютюнника зломити і використати для своїх цілей. Він все, що пережив, описав для ГПУ. Він також подав характеристику всіх діячів УНР, як політичних, так і військовиків. Потім більшовики накручували фільм про «боротьбу з петлюрівськими бандами», в якому Ю. Тютюнник грав сам свою роль. По повному використанні, ГПУ Тютюнника розстріляло.

Юрко Тютюнник — це трагічна постать в історії нашої боротьби, бо через самозакоханість, через віру в свою геніяльність запровадив на той світ сотні чесних патріотів, які йому вірили. Приклад Тютюнника доводить, що в боротьбі з таким підступним ворогом, як ГПУ (або сьогодні КГБ) треба бути дуже обережним, пильним, збирати дані й аналізувати про діяльність тієї ворожої розвідки, її явище і деталі треба цілим штабом, а не поодинокими принагідними особами та ще й без належної підготов-

ки в тому обсязі. Хто тільки вірить у свою геніяльність, у свою інтуїцію в боротьбі з таким ворогом, як КГБ, тому неможна довіряти такої праці.

В 1920-1922 роках большевики творили різні провокативні організації, «всеукраїнські ради», посилали від «їхнього імени» делегатів до емігрантів. ГПУ прикладало всі зусилля розкласти УНРівську еміграцію.

Тижневик «Неделя», додаток до московської газети «Ізвестія», в січні 1971 р. (ч. 3 — 567) надрукував велику статтю «Трудний візит» з фотографіями чекіста Сергія Каріна. Цей провокатор був засланий до повстанського відділу під командуванням А. Новицького. Чекіст-провокатор С. Карін під прізвищем Степан Черненко увійшов в довір'я отамана повстанців і був висланий до Львова як зв'язковий до штабу ген. Ю. Тютюнника. В 1971 р. в київському видавництві «Молодь» вийшла книжка чекіста С. Каріна, в якій він описує про свою провокативну роботу. З прізвищем чекіста С. Каріна ми ще зустрінемося у розділі про Петра Кожевникова.

Полк. Отмарштайн Юрій (1890-1922) українсько-шведського походження, був командиром сердюцького кінного Лубенського полку, працював у штабі осадного корпусу СС. Пізніше працював у штабі ген. Ю. Тютюнника й був учасником Другого Зимового Походу. Отмарштайн

29. квітня 1922 р. приїхав до табору інтернованих українців у Щепіорно, щоб попрощатися з приятелями, бо він мав намір виїхати з Польщі. Вночі 2. травня 1922 р. при виході з табору пострілом у голову незідомий злочинець убив полк. Юрія Отмарштайна. Слідство провадила польська прокуратура, але вбивця не знайдено. Полковники Роман Сушко і Микола Чеботарів один одному робили закиди вбивства Ю. Отмарштайна. Полк. Ю. Отмарштайн належав до основоположників Української Військової Організації (УВО).

Карін

Генерал Гулий-Гуленко

Гулий-Гуленко — старшина царської російської армії. В 1919 р. він був отаманом повстанців на Херсонщині, а в 1920 р. в Армії УНР його підвищено до ранги генерал-хорунжого. В 1921 році ген.-хор. Гулий-Гуленко командував південною групою повстанців, що з Румунії пішла

на Україну, тобто подібно до групи Тютюнника на півночі. Також Гулого-Гуленка групу було розбито, і він намагався дібратися до Одеси, де проживав його син. В дорозі на Одесу Гулого-Гуленка заарештовано і встановили — затримано генерала Армії УНР.

Через декілька років Гулий-Гуленко появився в Польщі. Там він оповів про свій арешт та твердив, що його большевики засудили на 10 років ув'язнення. Потім була проголошена амнестія і його звільнили. Польська контррозвідка, а пізніше також чинники УНР констатували, що Гулий-Гуленко провадить агентурну роботу за завданнями ГПУ. Полк. М. Чеботарів зібрав дані, на підставі яких на допитах Гулого-Гуленка було примушено зізнатися в його агентурній діяльності для червоної Москви. Все ж і після зізнання Гулий-Гуленко не припинив своєї злочинної роботи. Можна припускати, що ГПУ напевно не лише шантажувало Гулого-Гуленка репресіями його родини, але правдоподібно мало ще й компромітуючі матеріяли супроти нього.

Гулого-Гуленка затримано на польсько-советському кордоні з матеріялами шпигуна і його розстріляла польська контррозвідка. Офіційна версія ж говорила, що поляки Гулого-Гуленка обміняли за свого розвідчика, який був ув'язнений ГПУ. (За словами полк. М. Чеботаріва)

Гліб Лазаревський

У 1924 р. з СРСР до Польщі прибула якась наукова делегація, у складі якої був також — Гліб Лазаревський. Він походив з відомої української родини. Лазаревський Гліб покинув делегацію і залишився у Польщі на правах емігранта. Він дуже активізувався в організованому житті наддніпрянської еміграції, яка була в Польщі. Лазаревський виголошував доповіді, читав реферати, увійшов у довір'я впливових діячів еміграції.

По окупації Польщі 1939 р. Гліб Лазаревський виїхав до СРСР. Полк. М. Чеботарів мав докази, що Г. Лазаревський виконував агентурну працю серед УНРівської еміграції за завданнями НКВД.

Тиск і провокації на еміграцію

Большевицька репратріяційна місія у Варшаві мала своє приміщення на вулиці Хмельній. Члени місії відвідували табори, в яких перебували інтерновані вояки Армії УНР. Та члени тієї місії такими відвідинами таборів не обмежувалися, а рівночасно застосовували провокації, шантаж, моральний терор.

В одному таборі інтернованих, куди прибув большевицький старшина й агітував за поворот на «радянську Україну», інваліди палками по-

били того старшину. Відтоді большевики припинили відвідувати табори інтернованих, але не припинили своїх репатріаційних акцій. Сексотським шляхом вони збирали прізвища, адреси вояків Армії УНР та намагалися, якщо могли, впливати на вояків через родини з України.

У Варшаві було акредитовано амбасаду Української ССР з метою репрезентувати Українську «радянську суверенну державу». Ця амбасада містилася в готелі «Вікторія». Керівником її був Максимович, а його заступником Лебединець. Російської республіки амбасада у Варшаві займала приміщення в «Римським» готелі.

Тиск большевицької агентури, провокації, шантаж і дезінформації довели до морального заломлення і дезорієнтації серед еміграції, й стало т. зв. «зміновіховство». Люди почали виїздити на «радянську Україну». Серед них були відомі особи: Шадлун, проф. Грушевський, Лозанівський, Черкаський, Часник, Христюк, А. Степаненко.

До сьогодні належно не в'ясна справа Олександра Севрюка, який разом з іншими, вищезгаданими особами також перейшов на советську плятформу, тільки що він не виїхав разом з усіма в Україну. Большевики залишили його як свого працівника в Парижі. Він працював у газеті «Українські вісті», яку видавало советське посольство.

Олександр Севрюк родом походив з Волині. В молодому віці став членом соціалістично-революційної партії. Він був рухливий і здібний, але любив вигідно пожити. Севрюк О. був головою української делегації, яка в Бересті 9. лютого 1918 р. підписала мировий договір з Центральними державами. Потім він був представником УНРеспубліки в Берліні. Після гетьманського перевороту О. Севрюк залишив свій пост і виїхав до Швейцарії.

Працюючи в большевиків в Парижі, в 1928 році О. Севрюк службово їздив на Україну. Рівночасно О. Севрюк був таємним співробітником ГПУ. Будучи в поїзді на Україну, Севрюк мав змогу говорити з рядом відомих йому українців. Він побачив дійсність, яку створили большевики в Україні. Севрюк повернувся до Парижу, через деякий час порвав зв'язки з большевиками, а потім переїхав до Берліну.

Точно невідомо, коли саме Олександр Севрюк став працювати для інмецького абверу, де розкрив німцям ряд вищих офіцерів, які працювали для ГПУ-НКВД. У 1940 р. поширилася вістка, що О. Севрюк загинув у залізничній катастрофі, їхавши поїздом з Берліну до Варшави. В тій катастрофі загинуло багато людей; тіла були так понівечені, що їх не могли показати навіть родинам. Також Севрюковій жінці фран-

цужанці не могли показати тіла її чоловіка Олександра.

В американському журналі «Плейн Ток» (за серпень 1949 р.) появилася стаття «Помічник Гітлера — шпигун Сталіна», написана Гінтнер Райнгардт. У статті говориться, що після зайняття гітлерівською армією Парижу агенти гітлерівської таємної служби у французьких архівах знайшли докази, що О. Севрюк був агентом НКВД, і працюючи в німців повних сім років інформував через Швейцарію про всі таємниці московську розвідку. Адмірал Канаріс, маючи такі докази, наказав заарештувати Севрюка в поїзді, яким він їхав до Варшави, і розстріляти. А тому, що тоді саме була і залізнична катастрофа, то і пустили версію, що О. Севрюк в ній загинув. Таким чином приховали дійсну справу, тобто як О. Севрюк ошукував абвер.

Докладніше вивчення-розглянення статті з «Плейн Ток» витворює недовір'я до неї. Стаття писана виключно з московської неділимської концепції. В тій статті всю українську державницьку ідею писака старається викривити та висвітлити у фальшивому дзеркалі. Стаття «Помічник Гітлера — шпигун Сталіна» появилася в часи, коли діячі московської еміграції при допомозі своїх американських приятелів творили тут різні антинародні організації, як КЦАБ,

МАКЦ та інші, агітуючи, що Україна є частиною Росії.

Після другої світової війни на німецькому видавничому ринку появились книжки німецьких авторів, які були в абвері й описують успіхи та невдачі своєї організації. Але про О.Севрюка, як советського агента, ніде в тих багатьох мемуарах не згадано.⁸⁴

В дівій Армії УНР начальником розвідки був Василь Коваленко, — родом з Чернігівщини. Начальниками контррозвідки в УНР були полк. Микола Чеботарів, потім Сім'янцев і Павловський.

Полковник Євген Коновалець — УВО-ОУН

Про полк. Є. Коновальця написано багато. Фондація ім. Євгена Коновальця видала 1019-сторінкову працю під назвою «Євген Коновалець та його доба».⁸⁵ Однак про діяльність ГПУ-НКВД проти полк. Є. Коновальця відоме лише те, що та агентура постійно його переслідувала. З діяльності московської агентури нам відомо, що Кремль наказує ліквідувати політичних

⁸⁴ Польська газета в Чикаго (США) «Дзеннік Чікаговскі» за 25. вересня 1954 р. помістила статтю «Сталін диктовал політике Гітлера», в якій говориться про Севрюка за версією «Плейн Ток».

⁸⁵ Мюнхен, 1974 р.

провідників, діяльність яких небезпечна російській імперіялістичній політиці, чорній сотні, російському шовінізмові. Інакше трактує Мос-

Є. Коновалець

ква політичні партії й діячів, які діють тільки на еміграції. Зовсім інакше трактує Москва тих, імена яких відомі в Україні, які свою діяльність з еміграції поширюють на Україну. Відомо, що

таємна військова організація УВО почала свою діяльність на східніх землях України; що восени 1920 р. в Києві був створений «Центральний Революційний Комітет». Сотник Іван Андрухів був комендантом УВО на СУЗ. Також відоме прізвище сот. Миколи Опоку, якого вислано було на Наддніпрянщину для праці в УВО. Відомо також, що Є. Коновалець сам утримував зв'язки з підпіллям на Придніпрянщині; що ГПУ вперше в 1931 році викрило клітини підпілля, з яким втримував Коновалець зв'язки.⁸⁶ В 1932 р. Коновалець писав про ОУН на СУЗ та користувався матеріялами з СУЗ.⁸⁷

У 1936 р., полк. Є. Коновалець мешкав у Женеві (Швейцарія) на вулиці Руж Женет ч. 8. Його дім був під наглядом сторожевої служби. Коновалець саме виїхав з дому. Вночі в дім влізли «зłodії», які нічого не забрали, але знімали зі стін картини, зривали шпалери. Швейцарська поліція припускала, що цей влом у помешкання Коновальця іде на конто «закордонної служби ГПУ».⁸⁸

Швейцарська комуністична газета «Ле Травай» («Праця») весь час вела кампанію проти полк. Є. Коновальця, називаючи його українсь-

⁸⁶ «Євген Коновалець та його доба», стор. 604.

⁸⁷ Там же, стор. 610.

⁸⁸ Там же, стор. 744.

ким терористом. Швайцарська поліція в 1936 р. викрила в Женеві советських агентів, які підготовляли замах на полк. Євгена Коновальця. Прізвище одного советського агента подавалося Норман.⁸⁹ На полк. Коновальця зводила наклепи не тільки комуністична преса. Проти Коновальця, УВО й ОУН вело атаки ГПУ-НКВД через свою агентуру, ширячи провокації серед українців на еміграції, в Галичині, на Волині. Провокації ширили члени КПЗУ, яким часто помагали політичні противники.

На східніх землях України існували клітини ОУН, з якими Коновалець втримував зв'язок. Але коли саме в той зв'язок включилося ГПУ-НКВД сьогодні ніхто не може з певністю сказати. Все що до цього часу на цю тему є написаного, є, власне, лише припущеннями та здогадами нефахових людей. Одно лише можна ствердити, що НКВД в тих зв'язках з УВО-ОУН було непевним у собі. Переконання у ствердженнях нам говорять, що коли ГПУ-НКВД опанувало своє становище, то намагалося заманити до СРСР полк. Є. Коновальця так, як заманило Б. Савінкова, або ген. Юрка Тютюнника.

Слабою стороною у зв'язках зі східніми землями було те, що ті зв'язки полк. Є. Коно-

⁸⁹ Петро Мірчук «Євген Коновалець», Торонто, стор. 93.

валець втримував сам один. З усього видно, що він на той час не мав біля себе відповідних людей, яким би міг довіряти. Кожна політична партія, кожний політичний діяч, який провадить боротьбу з московським імперіялізмом, мусять зрозуміти, що без добре організованої розвідки й безпеки його боротьба не матиме успіху, а навпаки, сам діяч або партія можуть стати іграшкою в руках ворога та вся розпочата боротьба може закінчитися компромітацією.

Один агент НКВД, який був активним за часів полк. Є. Коновальця, відомий під прізвиськом Полуведько. З вибухом німецько-советської війни він знову з доручення НКВД почав грати його злочинну роль. Та цього разу його гра закінчилася самогубством у гестапівській тюрмі. В 70-х роках в Україні видано брошуру, в якій звеличується діяльність яничара Полуведька. Газета «Шлях Перемоги», яка виходить у Німеччині, в чч. 44 і 45 за 29. жовтня та 5. листопада 1978 р. помістила статтю «Звеличування Юди — Москва виявляє чекіста Полуведька». Статтю написав Зіновій Ірчанський. Цю статтю передруковуємо без скорочення.

У харківському видавництві «Прапор» появилася книжечка п. з. «У кублі зрадників». Написали її П. Карпов і В. Степовий. Безумовно, це чекісти, бо зазначають, що це «документаль-

ний нарис». Та він і «присвячений» чекістові, й у ньому мова таки про чекіста Кіндрата Микитовича Полуведька, головно про його «дію» в окупованому німцями Харкові. Цей підлий зрадник-юда Полуведько з доручення большевиць-

Полуведько

ких імперіялістів знищив сотні українських патріотів. Він належить до трійки чекістів, які за кордоном підготовляли вбивство Провідника ОУН полк. Євгена Коновальця. І за цю злочин-

ну, брудну роботу називають Полуведька «героєм» та ставлять поруч інших йому подібних, як «М. Кузнецов, Р. Зорге, І. Кудря, В. Молодцова та їх соратників у смертельно небезпечній роботі у ворожому лігві».

Полуведько покінчив своє життя подібно Юді, — повісився у харківській в'язниці в час німецької окупації. По смерті його нагороджено «Орденom вітчизняної війни першого ступеня». Про попередні московські бляшки «заслуги», які отримав яничар Полуведько за помордованих українців, у книжечці не згадується. Про його чекістську роботу в довоєнні часи написано мало, але ясно зазначено, що «Кіндрат Микитович Полуведько, народжений 10. березня 1895 року на Вінниччині, закінчив учительську школу. Після жовтневої революції піднімався крутими сходами від шкільного учителя до відповідального співробітника Наркомату. На початку 30-х років у його долі стався несподіваний поворот».

Далі сказано, що з приходом до влади Гітлера «підняли голову уцілілі петлюрівські головорізи, які об'єдналися у так звану організацію українських націоналістів ОУН. Керівником її став відомий погромник — «полковник» Євген Коновалець. Організація . . . розкидала щупальця навколо кордонів Радянського Союзу, заси-

лаючи свою агентуру для ведення підривної роботи на Україні. З уст недобитків ще звучало... «Геть від Москви». За злісними націоналістичними «гаслами» виникали привиди руїн Центральної ради...» «Чекісти знешкодили зміїні гнізда... В середині 30-х років багато оунівських кур'єрів, емісарів і просто агентів були захоплені при переході кордону СРСР... Одним з тих хто ступив на важкий і смертельно небезпечний шлях боротьби зі злісними ворогами... став педагог за покликанням, людина вийняткових душевних якостей — Кіндрат Микитович Полуведько — лише небагатьом відомий як товариш «Павло».

Ми згодні з тим, що Полуведько був «вийняткових душевних якостей», бо людина, яка видавала на смерть своїх братів, мусіла бути вийнятово низьких, підлих якостей. А також нічого дивного, що замість написати, що «за покликанням став катом» — большевики написали — «педагогом». Зрештою, в них зрада свого народу — це найбільше геройство.

Далі говориться: «Одним з найважливіших завдань, яке чекісти України вирішували напередодні другої Світової війни, було виявлення ворожих радянській державі плянів закордонних націоналістичних центрів. У лютому 1934 «товариш Павло» виїхав за кордон. У лютому стало йому знання німецької та інших іно-

земних мов, якими він володів досконало. Довгі роки він був відірваний від своєї сім'ї, дружини Олександри М., дочок Лялі і Ліди... За рубежем Полуведько провів п'ять років. Зумівши завоювати довір'я оунівських ватажків, він успішно виконав особливо складні завдання Вітчизни».

Які «особливо складні завдання» виконував чекіст Полуведько, в «нарисі» не уточнюється, а про них хоч коротко треба подати до відома. Кіндрат Полуведько прибув до Фінляндії в лютому 1934 і зголосився до голови Української громади у Гельсінках Василя Баранецького. Подав себе за втікача з большевицького концентраційного табору на Соловках. Дуже критично представив відносини у Советському Союзі у своїх звітах, а також помістив кілька статей в «Українському Слові» у Парижі під псевдом Тогобічний. Статті: «Як ставляться в советській Україні до еміграції», «Комунізм і національний рух на Україні» та «Формування національно-державної свідомости на Східній Україні», написані Полуведьком у націоналістичному дусі в дуже скорому часі, промощують йому дорогу до ОУН, де він запізнає ряд провідних членів ОУН. Він стає членом ОУН, а по від'їзді Баранецького до Аргентини в 1935 році Полуведько стає головою Української громади у Фінляндії, перебирає представництво ОУН і

зв'язки з СУЗ, які попередньо провадив Баранецький. В Аргентині гине в дуже таємничих обставинах В. Баранецький. Це, без сумніву, робота НКВД-Полуведька, щоб за собою затримати ті функції, які він перебрав від нього. Баранецький гине після того, як Полуведько довідався, що він має повернутися до Фінляндії.

У руках спиритного агента НКВД — Полуведька, якого всі називають «професором», опинилися організаційні зв'язки зі Східною Україною, які йшли через цей терен. Тому нічого дивного, що у масових арештах так званої «чистки Єжова» у 30-х роках потрапляє велика кількість українських патріотів, пов'язаних з ОУН.

Ще перед Полуведьком закордоном появився Хом'як, колишній УСС і старшина Січових Стрільців, який прибув з СРСР на початку серпня 1933 р. і зголосився у Брюсселі, покликаючись на знайомства з полк. Є. Коновальцем та полк. Р. Сушком. Хом'як заявив, що був заарештований більшовиками 1921 року. Після звільнення з ув'язнення Хом'як ніби закінчив фінансовий курс і працював економістом у Харкові й звідтіль удалося йому щасливо втекти. В Україні залишив дружину й сина. Інформації про советську Україну були надруковані в «Розбудові Нації» п. з. «Радянська Україна», підписані ініціалами Н. Н. у ч. 34, 1934. В кінці серпня на розмову до Брюсселю прибув полк.

Є. Коновалець, а Р. Сушко листовно підтвердив, що знав двох Хом'яків у рядах УСС, один з них порядна людина, а другий не дуже. Хом'як, який виступав під псевдом Пригода й в поліції був зареєстрований як Найденко, зробив на Полковника добре враження, хоч з УСС-ів він його собі не дуже пригадував. Хом'як твердив, що в Україні має багато знайомих колишніх старшин і вояків УСС-ів, які займають там різні посади. Вони вороже наставлені до советської влади. Провідник ОУН полк. Є. Коновалець, в тому часі, найбільше приділяв уваги розбудові підпільної організаційної мережі ОУН на СУЗ. Великі надії покладав на колишніх УСС-ів, які там ще жили.

Інформації Хом'яка збігалися з тими даними, які просякали з СУЗемель. Хом'як довго не зігрів місця за кордоном, бо вже на початку жовтня 1934 р. повернувся в Україну. Перехід кордону через Фінляндію організував йому Баранецький, який ще тоді перебував у Фінляндії. Про свій щасливий перехід і про всі інші доручені йому справи Хом'як листовно поінформував закордон. У березні 1935 р. Хом'як повідомив, що має намір приїхати на короткий час до Фінляндії й хоче зустрітися з полк. Є. Коновальцем. Потім приїзд відклав на липень. Тому, що Полковник не дав ясної відповіді, на зустріч до Гельсінк поїхав інж. Д. Андрієвсь-

кий. Там уже урядовав Полуведько й усі зв'язки переходили через нього. Хом'як цим разом приїхав не сам, а привіз зі собою «молодого вчителя», який «розчарувався в комунізмі й шукає виходу в націоналізмі». Ним був 25-28-річний чоловік, якого називали Приймаком, Павлусем, Вельмудом, Норбертом, а по роттердамській трагедії — Валюхом.

Хом'як з Валюхом мусіли зголоситися на організаційному пункті в Полуведька. Він про них обох перед організаційними чинниками висловився з застереженням. Полуведько, який певний час мав під своєю опікою Валюха, висловлювався про нього негативно. Злочинна чекістська трійка, яка на доручення Москви підготувляла вбивство Провідника ОУН полк. Євгена Коновальця, вже зуміла пролізти в нутро Організації й користувалася довір'ям. Висловлювані негативні зауваги одного проти одного — це була тактична чекістська гра. Ці висловлювання «підозри» не були того роду, щоб хтось із «трійки» мав би відійти.

Аналізуючи поведінку агента Полуведька, найхитрішого й найзрівноваженішого з них, треба ствердити, що він був головним майстром НКВД за кордоном підготовки атентату на полк. Коновальця. Хом'як, залишивши Валюха, в скорому виїхав до ССРСР. Валюх почав активізуватися. Він, як молодий чоловік, прибувши з

СРСР, починає нав'язувати контакти з провідними членами ОУН, говорить також з полк. Коновальцем. У Фінляндії він жив якийсь час разом із Полуведьком, який ним опікувався. Ця опіка була подвійною — «організаційна» і чекістська. Перед своїм від'їздом до СРСР, Валюх, якого називають «Павлусем», об'їздить Берлін, Відень, Париж, усюди знайомиться з організаційними людьми. До СРСР мав повертатися через Фінляндію, дорогою, організованою Полуведьком. Але не вийшло. Перевезли його у вересні 1936 р. іншим шляхом, «легальнішим», мабуть через Естонію. Полуведько навмисне не переводив Валюха через фінський кордон, бо НКВД хотіло розкрити ще інші можливості переходу кордону.

При кінці вересня 1937 р., точно через рік, як Валюх виїхав до СРСР, він знову появляється за кордоном. До особистої зустрічі з полк. Є. Коновальцем не дійшло і він, огірчений, від'їхав. Третій раз з'являється Валюх за кордоном у лютому 1938 р. в Голляндії, відбуває розмову з полк. Є. Коновальцем у присутності Я. Барановського. Він «звітує» про «організаційну роботу» на СУЗ. Дуже настоював говорити з Полковником у чотири очі (віч-на-віч) про дуже важливі довірочні справи. Коли до такої розмови дійшло, то Валюх «звітував» не про справи СУЗемель, але про ставлення «берлін-

ців до Організації й Вождя». Твердив, що берлінська група (Сніп, Іртен, Мек і Оршан) хочуть його (Валюха) приєднати до своєї групи для «путчу» проти Вождя, а провідником Організації хочуть зробити Ярого. Полковник Коновалець цією інформацією був схвильований, а Валюх ще раз підтвердив її другого дня у присутності Я. Барановського.

Про опозицію «берлінців» Полковникові було відомо. Але що вони плянують змову — було це щось нового й загрозливого. Ціль Валюха була ясною. З одного боку здобути собі більше довір'я у полк. Коновальця, а з іншого — ще більше поглибити опозиційні настрої всередині Організації, досягнути виразного двоподілу.

Валюх, так як минулого разу, після відбутої розмови відплив советським кораблем, на якому, як він подавав, працював радистом, до СРСР.

У травні 1938 р. дійшло до останньої трагічної зустрічі полк. Є. Коновальця з підсланим чекістом, убивцею Валюхом. Большевицька бомба, підступно передана зрадником Валюхом у Роттердамі, 23. травня 1938 р. закінчила героїчне життя Провідника Української Національної Революції, Голови ПУН-у ОУН, полк. Євгена Коновальця. Цю велику трагедію для української нації Москва підготовляла майже 5 років — від серпня 1933 р. до 23. травня 1938 ро-

ку. Головні злочинці-яничари Валюх, Полуведько і Хом'як.

По виконанні страшного злочину Валюх, а пізніше Полуведько, якого тепер большевики гльорифікують, тікають до ССРСР. Хом'як, який під час своєї другої поїздки за кордон привіз Валюха, на той час перебував в Україні. Він підтримував «організаційний зв'язок» з провідними людьми з ОУН і з чекістами Полуведьком та Валюхом. Найспритнішим гравцем у цій «трійці» був Полуведько. Висловлювані ним застереження щодо Хом'яка, а пізніше Валюха, були задумані також і на те, щоб пізніше, коли вже прийде до цієї страшної трагедії — вбивства, себе виправдати. Це йому до певної міри вдалося здійснити, бо висовувані підозріння Володимира Стахова й інших, що Полуведько може бути спільником Валюха, не дуже-то бралися під увагу. Його поведінка і протисоветські статті допомагали йому в маскуванні. Тому й не дивно, що в час другої світової війни Полуведько знову появляється у Львові й зголошується у мельниківській ОУН, які приймають його до своєї похідної групи на Східні Українські Землі.

Про злочинний період діяльності Полуведька під час другої світової війни большевицькі писаки у своєму «нарисі» подають: «У червні 1941 року Полуведько, який працював учителем

однієї з Чернігівських шкіл, був викликаний до Києва... на розмову з чекістом Іваном Даниловичем Кудрею, який дав йому доручення «знову вступати у сутичку з ворогами Батьківщини». Полуведько, отримавши документи на ім'я Половенка, викладача німецької мови, виїздить до Станиславова. Війна застала його у Львові. Якийсь час Полуведько працював учителем. Але коли «довідався, що ним зацікавилася бандерівська служба безпеки «СБ» — організація, яка жорстокістю і підступністю не поступалася гестапо, треба було або піти у глибоке підпілля, або вкорінитися до ворожого табору. Він обрав друге».

Як вкорінився Полуведько «до ворожого табору» — чекісти про це навмисне не згадують. Подають лише, що «Кіндрат Микитович мав можливість реалізувати свої наміри тільки у Києві, де саме перебував штаб націоналіста Мельника», і що «в жовтні 1941 року з'явився у місті на Дніпрі та представився співробітником мельниківського проводу». Там зв'язався з чекістсом Кудрею, який дав йому доручення «проникнути до складу харківської організації українських націоналістів». Це доручення Полуведько виконав, бо «25. жовтня 1941 року Кіндрат Микитович разом з делегацією націоналістів уже вітав «непереможну армію великого фюрера». Яку роботу виконував Полуведько у

Києві нічого не згадується, натомість більше говориться про «дію» у Харкові.

Тому, що Полуведько знав німецьку мову, німці призначають його секретарем міської управи м. Харкова й Полуведько рівночасно стає донощиком шефа харківського гестапо — д-ра Гершвандера. Будучи секретарем міської управи, Полуведько «влаштував кількох своїх людей на різні адміністративні посади в самій управі, в районних бургомистрах, у поліції й на біржі праці. Тепер він завжди був у курсі справ усіх подій, які відбувалися в місті». Постійно втримує контакт з большевицьким підпіллям, для якого передає інформації, головню «докладні відомості про діяльність та пляни націоналістичних ватажків».

Як з цього видно, то робота українських націоналістів большевиків більше непокоїла, ніж німецька окупація. Полуведько, при допомозі своєї чекістської сітки й будучи донощиком шефа гестапо, руками німців ліквідує українських націоналістів. Про це в книжечці виразно говориться, що «у конфіденційній бесіді з Гершвандером . . . доля зрадника була вирішена остаточно». Також виразно зазначено, що «фашисти не мали наміру ділити владу» з українськими націоналістами, «не бажаючи залежати від настирливих борців за Соборну Україну». Окупанти вірні принципу «поділяй і володій», зупи-

нили свій вибір на групі антирадянських осіб, з колишніх співпрацівників технологічного інституту, які залишилися у Харкові». Тут багато говориться про різних осіб, які тоді діяли у Харкові, як Доленко, Крамаренко, Семененко, Дубровський та інших. Про них Полуведько не лише доносив, але робив різні інтриги, нацьковуючи одних на других.

Полуведько спричинився до страти численних українських патріотів. Одних знищили німецькі окупанти, інших докінчили большевицькі сатрапи. Про один такий випадок, де передано довгий список українців до страти, в «нарисі» говориться, що Полуведько «підійшов до Крамаренка... пошепки запропонував пану голові скласти список учасників прийняття присяги», що було нібито необхідним до історії. «Крамаренко явно зрадив ідеї увічнення присутніх на церемонії, й переписавши їх, передав аркуші із записом секретарю управи... Не міг знати тоді пан Крамаренко, що написаний його рукою список зрадників потрапить у надійні руки й дійсно виявить цінну послугу історії».

При допомозі цих «надійних рук» одну частину розстріляли німці, а решту докінчили большевики. З писанини виходить, що ту масову присягу українських націоналістів «затіяв» Кониш і вона відбулася з великою участю заприсяжених у міському театрі у Харкові. Дійсно,

така масова й демонстративна присяга в окупованому Харкові відбулася. І вже тоді стверджено, що Полуведько був одним із головних ініціаторів цієї трагічної імпрези. Про те, що Полуведько про всю діяльність Організації й про присягу доніс до гестапо, в «нарисі» говориться: «Ось уже два тижні в місті гостювали оунівські емісари — пан Коник і пан Олійник, які наполегливо зондували ґрунт для створення націонал-соціалістичної партії... (мова про мельниківську ОУН). Дізнавшись про мету їх прибуття до Харкова, Полуведько у приватній розмові з Гершвандером ніби, між іншим, розуміючи, що така новина не може не зацікавити гестапівця...» — сказав усе.

Тут большевики, подібно як і з атентатом на полк. Є. Коновальця, який підготовляв Полуведько, признаються, що вони при допомозі своїх чекістів викінчували українських націоналістів німецькими руками.

Про чекістську злочинну діяльність Полуведька в часі його перебування в Києві, в «нарисі» говориться мало. Але він та йому подібні весь час там діяли. Ярослав Гайвас у своїй статті «Переломовий рік», яка появилася у збірнику «ОУН — 1929-1954» на стор. 295, де говориться про «Похід на Схід», пише: «З огляду на зріст большевицької агентури й на її виступи проти Організації й цілого українського життя

та користування в діях німецькою системою, виникла потреба розгорнути сектор боротьби з большевицькою агентурою. Власне перед двома місяцями ті самі большевицькі агенти в Києві проникли в нашу й бандерівську систему й зліквідували деяких наших і бандерівських людей».

Ліквідація українських патріотів гестапом при допомозі большевицької агентури відбувалася на всіх теренах, окупованих німцями. Під час німецької окупації українським самостійникам довелося боротися не тільки з німецькими окупантами, але також і з большевицьким підпіллям, яке згодом було скріплене большевицькою партизанкою. Багато атентатів, виконаних на українських патріотів большевицькими бандами, були різно масковані. Одні приписувано німцям, а деякі, щоб розвогнювати українські роздори, приписувано таки самим українцям.

Також трагічне вбивство двох провідних членів ПУН-у — сотн. Омеляна Сеника та полк. Миколи Сціборського, яке було вчинена 30. серпня 1941 року в Житомирі, вимагає у зв'язку з виявленням чекіста Полуведька, поновного розглянення. Як відомо з мельниківських публікацій — Євгена Онацького «Шляхом на Роттердам» в «Українському Слові» та Якова Шумелди «Похід ОУН на Схід» в «ОУН 1929-1954», — як почалася війна Німеччини з Москвою, у

Львові появився Полуведько й відразу пов'язався з полк. М. Сціборським та Грибівським (псевдо Сеника) і вони, вибираючись в Україну (на Наддніпрянщину), беруть зі собою Полуведька. Їхню подорож описав Я. Дедаць у статті «Незабутніми шляхами» в альманасі «Відродження» за 1951 рік. З ними разом їхав О. Ольжич-Кандиба. Полуведько їхав з конкретним завданням — відшукати сліди Павлуся та Хом'яка в Україні. Про Хом'яка була мова, що він перед війною жив у Харкові.

Євген Онацький, спираючись на документальних даних, в 33-х числах «УС» описав шлях Роттердамської трагедії. Він твердить, що як Сенік, так і Сціборський вірили Полуведькові й цього доброго переконання про нього були й інші члени їхньої Організації. Про поїздку Полуведька з Сціборським і Сеніком та з іншими членами похідних груп, як і про «дію» Полуведька в Житомирі, де застрілено цих двох членів ПУН-у — большевики нічого не згадують.

Доконане страшне вбивство над двома українськими провідними діячами, Сеніком і Сціборським, ворожа агентура у підступний спосіб перекинула на бандерівців. Хоч революційна ОУН бандерівців видала Комунікат, в якому засудила цей страшний злочин убивства визначних українців, запротестувала проти ширення ворожої провокації, категорично заперечуючи

будь-яку причетність до цього страшного вбивства — всеодно багато нерозважних, гарячих мельниківців радше хапалися за підсунену ворогом провокацію, яка роз'ятрювала й поглиблювала дальшу ворожнечу між обома, на жаль, поділеними частинами однієї ОУН. Багато вбивств українців, які загинули в таємничих обставинах у часи воєнної хуртовини й які під впливом большевицької пропаганди були приписані таки українцям, сьогодні ,навіть на підставі большевицьких публікацій, вияснюються і вказують, що вони були доконані ворогом.

Діяльність Полуведька в Житомирі треба прослідити окремо. Всі дані говорять про те, що він, подібно як він підготовляв атентат на полк. Є. Коновальця, також підготував убивство О. Сеника і М. Сціборського. Полуведько, який у мельниківській похідній групі, з огляду на своє походження зі Східніх Українських Земель, вважався експертом в тих справах, був поінформований про всі пляни похідних груп, а також були йому відомі завдання ОУН на СУЗ і пляни, які мали виконати члени ПУН — О. Сеник і М. Сціборський.

Про те, що большевики вели нещадну боротьбу проти всіх українських самостійників — доводити зайво. Вся трагедія полягала в тому, що українські самостійники в тому важкому періоді боротьби проти двох тоталітарних держав

не змогли знайти спільної мови, створити спільного фронту проти ворогів України.

Зрадник Кіндрат Полуведько, який діяв як юда в українському середовищі й який, на наказ відвічного нашого ворога — Москви, спричинився до смерти полк. Є. Коновальця і до страти сотень українських патріотів, закінчив своє життя мерзенною смертю — по-юдиному повісився в половині лютого 1942 року в харківській в'язниці, куди попав як викритий большевицький агент. Юді — юдина смерть.

Агентурна діяльність Полуведька, яка подає тут лише в загальних рисах, вимагає докладнішого дослідження його злочинів, щоб у такий спосіб можна було успішніше боротися і протиставитися большевицькій агентурі, яка безупинно діє далі проти українських самостійницьких рядів.

Українська нація перебуває у важкій і затяжній боротьбі з Москвою за своє національне й державне існування. Боротьба йде на життя і на смерть. А найбільших тяжких і підступних ударів завдає нам ворог своєю агентурою. Вона діє при допомозі зрадників, яничарів. Ворог використовує нашу легкодушність, оспалість, пасивність, політичну дурноту діє на всіх відтинках нашого національного життя. Легковажити собі наступ агентури, недооцінювати її, з нею

не боротися — це допомога катам, відвічному ворогові Москві.

Українська патріотична спільнота у своїй обороні перед ворожою агентурою, яка вбиває нам Провідників, не допускає нашу допомогу поневоленим братам в Україні, яка переслідує їх, тероризує, підступно вбиває, яка підготовляє знищення українського народу через т. зв. злиття націй, нищить Церкви й жорстоко карає за віру в Бога, яка топче людські права та руйнує нашу культуру, мову, наші традиції, яка сіє ворожнечу між українцями, руйнує згоду і не допускає до нашої злютованости, робить усе, щоб затримати нас послушними, безвільними рабами, які спокійно чекають на своє національне знищення — мусить створити спільний самостійницький фронт боротьби з ворогом.

НКВД на ЗУЗ 1939-1941

По загарбанню Гітлером Австрії й Чехії йшла черга на захоплення Польщі. Англія і Франція вважали, що йде до війни, тому вже міркували, як приєднати до свого союзу СРСР, а цим відбити охоту Гітлерові починати війну. 11. серпня 1939 р. до Москви прибули англійська і французька делегації — військові місії. Англієць адмірал Дрексон і француз ген. Дупенкон очолювали ті військові місії. Московський дик-

Міністер закордонних справ Молотов і міністер закордонних справ Ріббентроп — союз злочинців

татор Сталін не бажав мати союзу з англійцями та французами. 23. серпня 1939 р. він уклав свій пакт із Гітлером, а таємним протоколом два кровожери узгіднювали між собою поділ Польщі та загарбання Прибалтицьких держав — Естонії, Литви і Латвії. Пактом Москва-Берлін розпочато другу світову війну. Гітлер напав на Польщу 1. вересня 1939 р., а советська армія 17. вересня того ж року окупувала західні землі України й Білорусії. Московська пропаганда захламилася, що, мовляв, червона армія визволила західніх українців і білорусів.

За червоною армією на західні землі України прибула зі сходу адміністрація, яка почала творити свою владу. Представники тієї влади виступали перед народом, агітуючи людей для послуг своєї системи. По втечі польської влади, місцеве населення самотужки організувало для правопорядку свою міліцію. Та нові володарі-пани переорганізували місцеву міліцію на свій кшталт. Про НКВД ніхто не згадував і першого тижня його не відчувалося. Певна тактика, — чекістам не надто показуватися на люди, бо за часів Польщі галицькі газети дуже багато писали про бандитський терор ГПУ-НКВД. НКВДистські «установи» створено потихеньку, непомітно. Поступово стало відомо, що в тому-то і в тому-то місті, в такому-то і в такому-то будинку вже «працює» НКВД. Але чекістів в

уніформі рідко було видно. Ніби їх і не має, ніби вони нічим і не цікавляться. Десь у кінці жовтня 1939 р. стало відомо, що НКВД по містах провело арешти, заарештовано переважно українських діячів. Але на провінції НКВД ще не показувалося.

Члени ОУН від своїх провідників отримали повідомлення, що НКВД незабаром приступить до арештів відомих членів ОУН, бо НКВД захопило в свої руки архіви польського суду і поліції. Майже всі, хто знав, що їхні прізвища є в колишніх польських актах, або вони відомі з того, що сиділи в польських тюрмах за ОУН, непомітно зникли зі своїх місцевостей. В більшості вони перейшли на територію, яку захопили німці, тобто частина українських земель була ще в німецьких руках. Багато ж наших людей просто змінили місця свого проживання вже під владою російського «пролетаріату».

По містах і селах заметушилися представники советської влади, які приїхали зі сходу — українці й москалі. Одні були від районного виконкому, інші були агрономами й т. п. Для ОУН стало відомо, що деякі ті представники влади цікавляться нашими людьми і стараються завести інтимніші знайомства. Потім до різних установ у районі запрошували окремих людей для полагодження тієї чи іншої справи, або в'ясянити якусь там незначну формальність.

Дехто з викликуваних наших добрих людей розповідав довіреним друзям або рідним, що ті виклики є певним маскуванням НКВД. З викликаними говорили представники НКВД, розпитували про все, а потім намовляли до співпраці з НКВД, тобто бути сексотами. Для ОУН було ясно, що НКВД вербує собі серед людей «секретних сотрудніков». Серед викликуваних до різних установ НКВД на членів ОУН припадало дуже мало. За деякий час міліція заарештувала того чи іншого чоловіка нібито за наявність зброї, чи що ніби-то він привласнив польське військове майно. Заарештованого везли до району, а там уже ним «опікувалося» НКВД. Отже НКВД намагалося свою терористичну діяльність вести без розголосу. Деяких із заарештованих було звільнено, а серед цих звільнених знайшлися такі, що призналися про те, що вони «дали згоду» співпрацювати з НКВД. Від тих, що призналися у вербованні, ОУН деякий час одержувала інформації — ким саме цікавиться НКВД, за ким наказує слідити, де відбуваються зустрічі стукачів із чекістами, під якими прізвищами виступають той чи інший енкаведист.

Приблизно за півроку ОУН з отриманих інформацій уже могла виробити собі погляд на методи «праці» НКВД та застосувати до них свої оборонні дії. Ряд осіб, яких НКВД змусило

до сексотства, ухилялися від такої «праці», не виконували доручень оперативного робітника НКВД. Багато таких новозавербованих НКВД заарештувало. Ті ж із них, які мали контакти з ОУН, тікали в підпілля, їх переховували. Довідавшись, що членом ОУН цікавиться НКВД, починає збирати про нього дані, йому наказувалося негайно йти в підпілля. Члени ОУН нерado хотіли переривати легальне життя й іти в підпілля; дехто з них не відразу виконували доручення Організації, зволікали й у висліді потрапляли в руки НКВД. В деяких районах багато назбирувалося підпільників. Тоді ОУН своїми зв'язковими проводила їх під кордон, організовувала з них групи й переводила через границю.

Провід ОУН тримав у підпіллі своїх членів, які конче були потрібні для виконання тих завдань, яких, з огляду на конспірацію, не могли виконувати члени, які жили легально. Зрозуміло, що НКВД збагнуло, куди поділися новозавербовані «співробітники», або ті, яких збиралося заарештовувати. Тому заплянувало післати в українське підпілля своїх сексотів. Та ця справа для НКВД не була вже такою і легкою, бо там не знали, що ОУН в підпілля взяло лише тих, з якими мала перед тим зв'язки й перевірене довір'я. Коли ж людина з ОУН ніколи нічого не мала спільного, а раптом шу-

кає шляху до ОУН і конче хоче впірнути в підпілля, — це вже виглядало підозрілим. Коли ж навіть завербованому до співпраці з НКВД вдавалося дістатися у підпілля, то він скоро себе розконспіровував. Всіх, кому загрожував арешт і вони пішли в підпілля, їх Організація лише скривала, а потім відправляла через кордон. Таким особам не давали ніяких обов'язків. У підпіллі всю працю виконували лише випробувані й довірені члени ОУН. Так було в першому році окупації москалями Західніх Земель України.

НКВД збагнуло, що не має успіху й почало застосовувати грубіші методи, більше вербувати сексотів. Тих, які зробили шкоду й через їхню підлу діяльність потерпіли люди, ставлено перед революційні суди. Почало наростати напруження, почалася вперта і жорстока боротьба. Члени ОУН почали робити засідки на оперативних робітників НКВД, від яких часто отримувано потрібні інформації.

Подекуди і НКВД мало деякі успіхи. НКВДисти появлялися на селах і в «підозрілих» хатах шукали за підпільниками. Часто бували збройні сутички, бо підпільники, як правило, були озброєні. Ця боротьба вимагала від ОУН розуму і сили. Провід ОУН переконався, що для цієї тяжкої боротьби треба розбудувати Службу Безпеки, щоб мати добре організовану роз-

відку й контррозвідку, бо інакше боротьба з таким ворогом як НКВД не буде мати успіху. Це була зовсім інша дійсність, ніж під польською окупацією. НКВД посилило арешти й жорсткіше тортурувало заарештованих членів ОУН. Члени ОУН морально трималися на високому рівні, рідкі випадки були заломлення під тортурами.

Провід ОУН закордоном, що мав осідок у Кракові, почав підготовляти провідних членів та посилати на українські землі. В останніх днях березня 1940 року до Львова було вислано декілька провідних членів ОУН: Зимний, Федечко, Зелений, Харкевич, Луцький, Кременський, Мирон Дмитро, Горбовий Я., Чижевський.⁹⁰ Група прийшла до Львова на адресу Галі Левицької, яка мешкала на вулиці Шептицьких 16. Але зв'язкова Левицька в цей час уже була заарештована. Довелося іти на другу адресу зв'язку, де жила член ОУН Мирослава Шавалюк із матір'ю на вулиці Пільнікарській 10. Кілька членів групи залишилися в Шавалюк, а кількох пішли шукати зв'язку з іншими членами ОУН. На помешкання Шавалюк Мирослави наскочило НКВД. Зав'язалася стрілянина. Невідомо, хто загинув. Але про Мирославу Шавалюк

⁹⁰ На сьогодні нікого з членів цієї групи не має серед живих.

люк та її маму більше ніхто нічого не чув. Вони загинули. З цієї групи Я. Горбовий пішов шукати зв'язку й був заарештований. Не можна було в'яснити в яких обставинах Я. Горбовий був заарештований і його заломали. Він погодився на співпрацю з НКВД.

Після того як НКВД підготувало Горбового, його перекинули через кордон до Кракова з метою мати свого стукача в середині ОУН. В липні 1940 року Ярослав Горбовий появився в Кракові й зголосився в ОУН. Він розповів, що сидів у тюрмі НКВД, з якої йому пощастило втекти. До

М. Шавалюк

його оповідання поставилися зі застереженням. Його справу почали розбирати люди із Служби Безпеки. Горбовий постійно був під контролем, зібрали дані з Краю й потім його почали допитувати.

Він в'яснив, що після того як його заарештовано, деякий час енкаведист-слідчий говорив з

ним грізно-суворо — погрожував йому найвищою мірою кари. Потім раптом слідчих поміняли. Другий слідчий НКВД Горбовому вже не погрожував. Слідчий почав говорити з Горбовим про положення українського народу, про політичні світогляди. Слідчий НКВД говорив з Горбовим як приятель, голосу не піднімав, не ображав, але підкреслював, що Горбовий виріс і виховався в панській Польщі, не знає «Радянської» України, не знає ідей комунізму, які «застосовано в житті українського народу». Слідчий одночасно висловлював і подив, що Горбовий є українським патріотом, іде на певну смерть в ім'я кращого майбутнього українського народу, а це він (слідчий) дуже цінить, тому хоче Горбовому показати дійсність.

Ярослава Горбового перевезли до Києва, розмістили в готелі, ходили з ним до театру, показували йому різні побудови, возили на Дніпрогес, показували фабрики і заводи. А рівночасно його переконували, що в Україні все на добрій дорозі, лише треба братися до праці. Потім Горбового перевезли до Львова, де далі його переконували в помилковості його поглядів та обіцяли йому волю, якщо він піде на співпрацю з ними. Все закінчилося тим, що Горбовий погодився на співпрацю з НКВД та почав виясню-

вати ряд справ з підпілля ОУН. В час вияснювань Горбовим справ ОУН був присутній один чекіст, який досконало був обізнаний із взаєминами закордоном. Відчувалося, що той чекіст особисто бачив і знав ряд осіб з ОУН, які жили закордоном та співпрацювали з полк. Є. Коновальцем. Цей енкаведист дав завдання Горбовому і призначив зустріч.

Коли Горбовий в усьому признався, то в осіб, які вели допит, постало переконання, що Горбового справу перепроваджував чекіст, який брав участь у провокації проти ОУН за кордоном і підготовляв убивство полк. Євгена Коновальця. То міг бути Полуведько, або Валюх. У членів СБ постала думка справу підготувати так, щоб Горбовому уможливити зустріч, яку визначив чекіст, і зробити все можливе, щоб того чекіста зловити. Але плян провалився.

Протоколи зізнання Горбового потрапили в руки полк. Сушка, а потім до гестапо, яке негайно Горбового заарештувало й по ньому пропав слід. Але Служба Безпеки революційної ОУН із зізнань Горбового виробила собі погляд на методи, які застосовує НКВД у боротьбі проти українських патріотів. До того ж СБ тепер мала доказ, що в розробленні пляну розгромити ОУН беруть участь агенти, які підготовляли замах на полк. Є. Коновальця. Також для НКВД арешт

і зрада Горбового дали ширший вгляд у діяльність ОУН та було розкрито для чекістів пляни ОУН, про які до того часу вони не знали. У важкій і нещадній боротьбі треба бути готовим до всього і на все.

Потім вдалося встановити, що у більших містах, як у Львові, Тернополі, Станиславові чекісти ходять у цивільному і спостерігають перехожих людей, підозрілих перевіряють і таким способом часто натрапляли на членів ОУН. Потім чекісти почали робити перевірки документів у пасажирів поїздів, контролювати багажі пасажирів. Таким чином чекісти натрапляли, що поїздами перевозять підпільну літературу. НКВД вже мало під своїм наглядом ряд осіб, яких підозрівало в приналежності до ОУН. Сексоти постійно стежили за підозрілими, тобто куди вони ходять, з ким зустрічаються. По селах таке слідкування чекістам не вдавалося, бо бракувало вислужників. Але по містах і містечках НКВД послуговувалося жидами та польським і українським «пролетаріатом».

В ті часи ОУН свою активність провадила в більшості вечорами, а то й ночами. Праця революційної ОУН поширювалася. Люди відкрито говорили, що вдень советська влада, а вночі ОУНівська. Поведінка советської влади була дуже нерозумна. На Західніх Землях була ча-

стина українців, зокрема серед інтелігенції, які вважали, що яка б влада не приходила, треба її слухати й у згоді з нею жити. Коли ж ОУН говорила, що це влада окупанта, то тим людям така оцінка влади й сама діяльність ОУН не відповідали їхній настанові. Польська влада тих людей називала «пожодни русін». Категорія тих людей бажала пристосуватися і до советської влади. Та советська влада тих людей зразила. Вони зовсім втратили довір'я до влади, бо мали докази, що влада говорить неправду. Ті люди за кілька місяців перебування під советською владою переорієнтувалися і були готові допомогти націоналістам.

У половині липня 1940 р. було заарештовано організаційного референта Максиміва (псевдо «Ромб»). Виглядало, що його арешт не був причиною зради, а лише заарештовано його як підозрілого. Та на нещастя в нього знайдено ряд адрес і кличок, що потягло за собою удар по ОУН у Станиславській області. Було заарештовано зв'язкових дівчат — в Станиславові Надю Білобрам та зв'язкових Коломийського повіту. Заарештованих членів ОУН у своїй тюрмі НКВД тримало дуже суворо. Заломлення членів ОУН у енкаведистських тюрмах були рідкісними випадками. НКВД підготовляло проводити показові судові процеси. Та по кількох таких «показаних процесах» воно втратило охо-

ту, бо побачили, що такі процеси приносять кровожерливій Москві лише шкоду. Підсудні не каюлися, не шкодували своїх вчинків, відкрито називали советську владу окупаційною, і говорили все, що було на думці в підсудних.

Коли НКВД переконувалося, що такий то українець приналежний до ОУН, то старалося заарештувати його без розголосу, не бажаючи те робити в нього в хаті. НКВД почало робити арешти підступними способами. Наприклад, члена ОУН Сеньківа, учителя школи в селі Тязів, заарештувало в такий спосіб: до цієї школи приїхала якась комісія з районного відділу освіти; вона зацікавилася, чому не всі діти ходять до школи? Директор сказав, що діти не мають у що одягатися. Один із членів комісії сказав, щоб учитель їхав із ними до Галича й зараз же звідтіль привіз би для дітей усе потрібне. Сеньків, нічого не підозріваючи, сів у авто й більше його не бачили, ані обіцяного одягу для дітей.

Теофіл Ганушевський працював у кооперації. Відділ кадрів його викликав до Станиславіва і призначив до складу комісії, яка мала ствердити крадіж товарів на залізничній станції з вагонів та скласти акт втрати товарів. Він пішов на станцію, а там його НКВД заарештувало.

Іван Караванович вчителював в Ямниці біля Станиславова. Його також післали до Львова по «шкільні підручники», а потім там його заарештували. НКВД вигадувало різні хитрощі, які в умовах підпілля не завжди можна було так швидко розгадати.

НКВД почало снувати провокації проти Української Греко-Католицької Церкви, а для Митрополита Андрея Шептицького підготовляло арешт.⁹¹ На кордоні НКВД заарештувало Ставничого студента Духовної Семінарії. Арештованому енкаведисти розмалювали «його злочин проти держави» та який вирок кари його за це чекає. Таким чином завербовано того студента в сексоти. Привезли семінариста до Львова й ним, як теологом, зайнявся чекіст, який був спеціалістом в церковних справах. Старанно підготували і навчили Ставничого як він має поводитися перед Митрополитом, що має говорити. Ставничий попросив аудієнції в Митрополита. Митрополитові Андрею Ставничий оповів, що як студент теології не хоче жити під атеїстичною владою. Він бажає стати священиком і вирішив перейти границю на німецьку сторону. Прийшов до Митрополита просити благословення і допомоги. Митрополит вислухав

⁹¹ «Терористичні органи Москви», «Визвольний шлях», 1961 р., стор. 626.

Ставничого, написав листа з порукою до церковних достойників у Німеччині, Франції й Італії та дав Ставничому грошову допомогу в доллярах. Ставничий передав листа і гроші чекістові. Той все сфотографував і склав на те протокол, а Ставничий підписав. Потім усе віддав чекіст Ставничому, який мав відвідати всіх адресатів та просити їх відповісти Митрополитові на його листа, а їхні відповіді Ставничий забере Митрополитові зі собою. НКВД почало підготовляти справу — нелегальна кореспонденція через післанця, чужа валюта.

Ставничий прийшов до Кракова. Там його пізнали члени ОУН, які мали інформації зі Львова про підозрілу поведінку Ставничого. СБ взяла Ставничого під увагу, а зі збігом часу він сам вияснив плян НКВД. Про пляни НКВД відносно Митрополита Провід революційної ОУН передав до Львова. Коли я в 1950-х роках слухав радіоінформацію про процес над Кардиналом Міндсенти, то вияснилося, що енкаведівська провокація, жертвою якої став Кардинал Міндсенти, була подібною, яку старалося застосувати НКВД щодо Митрополита Андрея. Тобто московські органи терору застосували нам уже відомий метод.

Не могло НКВД похвалитися перемогою над ОУН. Боротьба постійно поширювалася. ОУН розгадувала провокації НКВД. Часто доходило

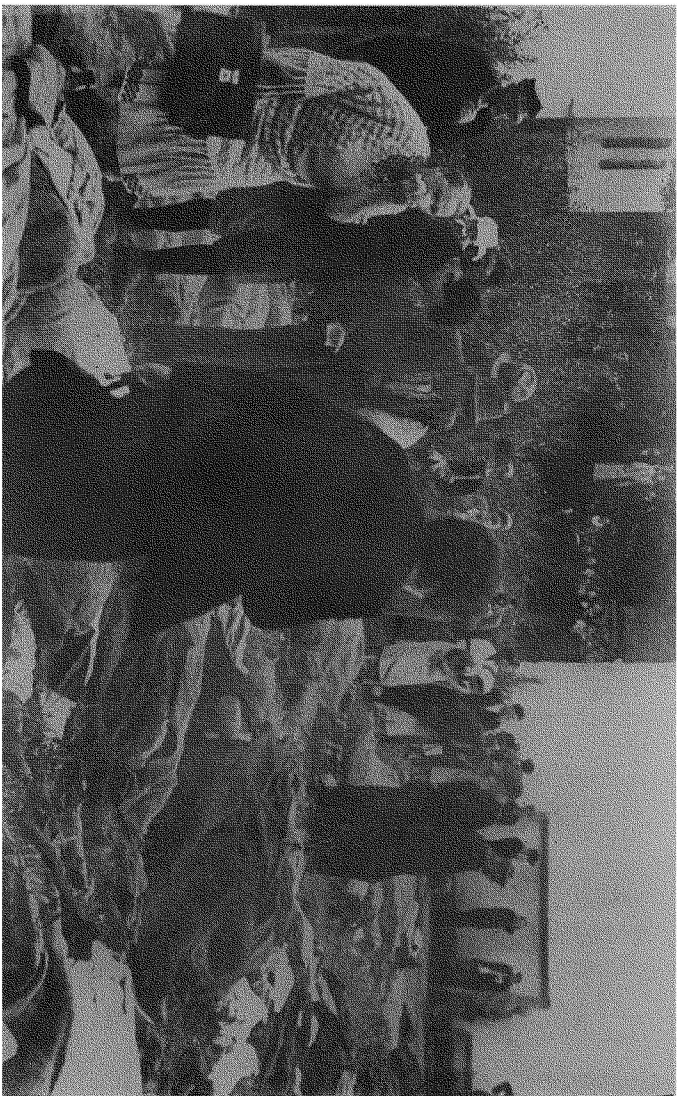
до збройних сутичок. Жертви зростали. Серед народу зростала ненависть до московських ви-служників-донощиків і люди допомагали роз-кривати тих шкідників. Хто з тих запроданців своїми доносами спричинився до арештів та ви-возів людей в Сибір, всіх їх суджено й покарано.

НКВД мало успіхи у винищуванні польського підпілля у Львові та на Волині. Енкаведисти робили провокації, а поляки не мали досвіду підпільної боротьби.

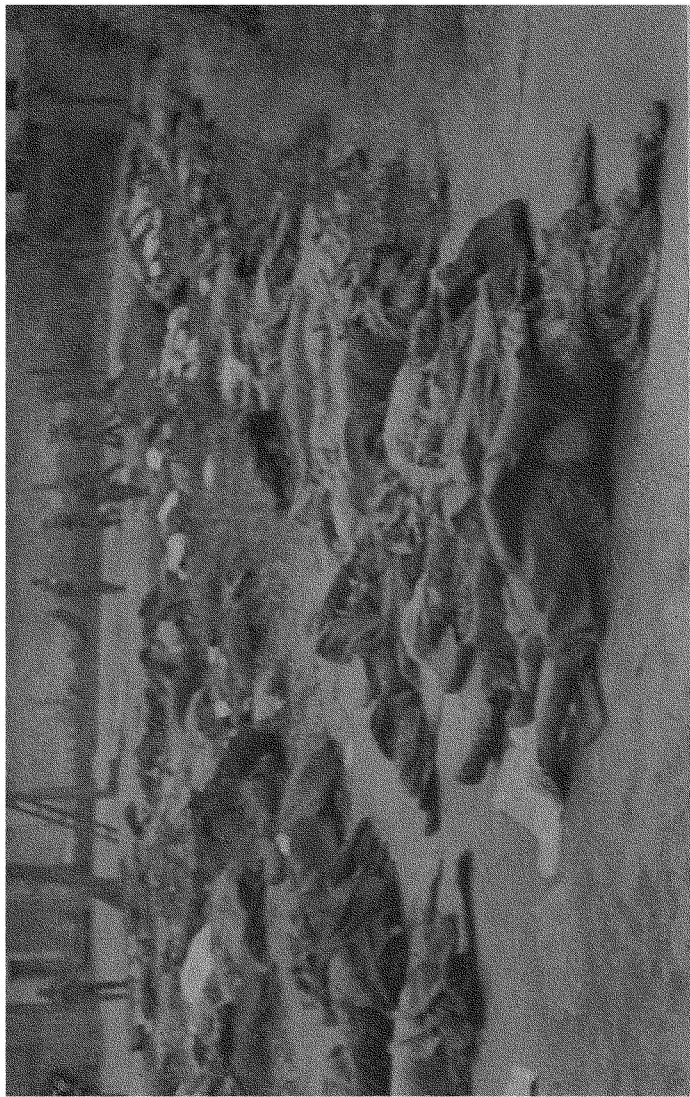
22. червня 1941 р. вибухла німецько-советсь-ка війна. Вчорашні союзники, які спільно роз-почали другу світову війну розбором Польщі, тепер щепилися між собою. Гітлер випередив Сталіна. В злочинців завжди так буває, що спільно вибирають жертву й ідуть грабувати. Після пограбування при поділі чужого майна злочинці зводять міжусобні порухунки. Так сталося і між Сталіном та Гітлером.

НКВД постріляло в тюрмах політичних в'яз-нів: у Львові понад 2400 жертв, у Луцьку — 3000, Дубні — 528, Рудках — 80, Жовкві — 50, Лопатині — 27; в кожному місті були залишені НКВД сліди злочину.

По втечі НКВД в ряді районів (а в Луцьку обласний) архіви потрапили в руки Служби Безпеки. В цих архівах була картина всієї ді-яльності НКВД, включно з тими сексотами, які

Дьвіз — жертви москоського терору — 1941

Львів 1941 — комордовані НКВДістами

помагали московським людоненависникам нищити чесних людей.

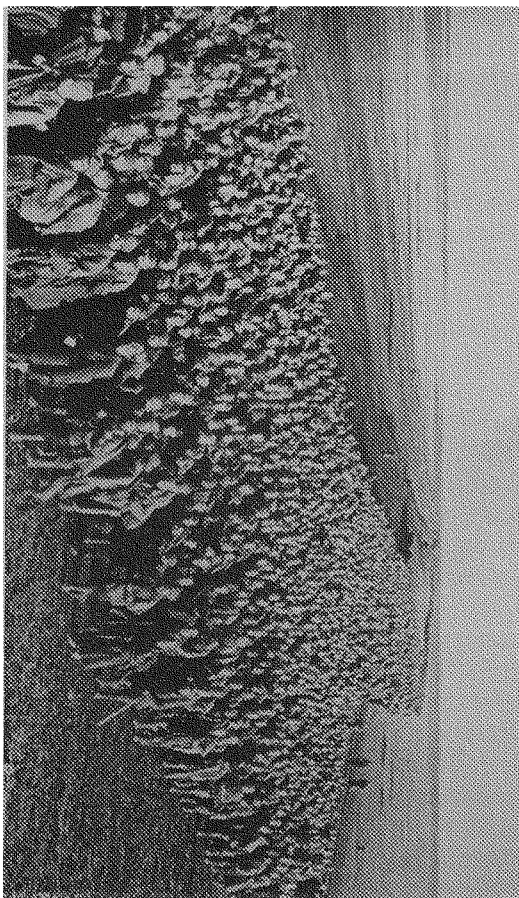
В перші місяці війни більшість населення Московської імперії вірила, що СРСР розвалиться. Український нарід, який пережив страшне знищення голод, терор, національну і соціяльну неволю під російськими комуністами, прагнув бути вільним і не бажав советської влади. Сотні тисяч вояків червоної армії добровільно переходили на сторону німців. Комуністи морально були заломлені, зневірені. В перші місяці війни на окупованих німцями теренах населення само показувало, де ховалися комуністичні функціонери або співробітники НКВД. Тоді й мови не було, щоб хтось мав бажання помагати в організуванні комуністичного підпілля чи допомагати советським розвідчикам. Ситуація різко почала мінятися на початку 1942 року. Злочинна гітлерівська політика діяла на користь Москви. Це дало можливість Москві зміцнити боездатність червоної армії. Також населення почало шкодити німцям на окупованих теренах. У скороченому вигляді наведемо факти.

Вояки червоної армії сотнями тисяч перейшли на німецький бік. Майже кожний із них мав причеплену білу стрічку, як ознака, що він добровільно перейшов на сторону німців. У тих вояків було переконання, що німці дозволять сформуванати їхні національні частини, дадуть їм

зброю і вони підуть проти зненавидженого Сталіна. Гітлерівська влада ж наказала всіх воєнополонених зігнати в огорожі з колючого дроту, й не давали їм їсти. Люди вмирили з голоду. Почалися осінні дощі, які докінчували людське життя. Коли хто мав змогу втекти, не міг легально проживати, бо не маючи звільнення від німецької влади, його арештували і розстрілювали. Таким чином, хто втік, то мусів іти на схід через фронт назад до червоної армії. Якщо втікачеві з полону щастило перейти фронт, там його зустрічали політруки, розпитували про пережите, залишали при собі й зобов'язували його виступати перед червоноармійцями та розповідати, як німці винищують советських людей у полоні. Таким чином гітлерівська політика зміцнила мораль червоної армії. Після поїздок по частинах і оповідання про німецький полон утікача з німецького пекла «командировували» до штрафної частини для «покутування вини», тобто посилки на фронт. Такі вояки билися вже завзятіше, бо, мовляв, краще вмерти в бою, ніж загинути голодовою смертю. Інші втікачі з полону чи з-під арешту йшли в партизани й у німецькому запіллі вели війну.

Український нарід і після втрати своєї державности в 1920 році далі провадив боротьбу за своє національне та державне визволення; пережив штучний голод, організований Сталіним,

Червоноармійці йдуть до полону

Залишена військова техніка

під час якого загинуло понад 6 мільйонів людей; пережив страшний терор, де розстріляно десятки тисяч українців. У перших днях німецько-советської війни українці проголосили свій уряд — 30 червня 1941 року і організували державну адміністрацію. Гітлерівська влада заарештувала український уряд, бо Україну Берлін вважав своєю колонією і запровадив великий терор.

З расових позицій гітлерівська влада вважала слов'ян за меншевартісних людей. З людьми німці поводитися не по-людському — били, за дрібні провини розстрілювали, масово розстрілювали жидівське населення, розстрілювали заложників. Це зробило населення ворогом німців. Ворогами гітлерівської влади люди ставали не з симпатії до московського режиму. Найкращим доказом цьому є те, що сам московський режим почав пристосовуватися до вимог народу: дав хоча поверхову свободу Церкві, почав підносити значення України.

Напочатку українці й інші народи вірили, що гітлерівська Німеччина не буде перешкоджати їм розбудовувати власні держави. Ніхто з поневолених Москвою народів тоді не заглиблювався, і не знав, що собою уявляє й що несе зі собою гітлеризм. Всі були раді, що Німеччина хоче розбити Московську імперію. Щойно по кількох місяцях люди на окупованій німцями частині України збагнули що то є гітлеризм. На

Україні постало два фронти, — боротьба проти Гітлера і Сталіна.

Сьогодні Москва про дійсний стан тоді на Україні промовчує, а поширює неправду, що нібито ОУН співпрацювала з гітлерівцями. Московська пропаганда, комуністична партія напевно ніколи не згадає про те, що від куль ге-стапо загинули великі сини і дочки України, такі як провідні члени ОУН — Крайовий Провідник ОУН Іван Климів-Легенда, Провідник Правобережної України Андрій-Дмитро Мирон, Микола Лемик та тисячі провідного і рядового членства ОУН. Московська пропаганда в усіх площинах життя, — в пресі, літературі, мистецтві, . . — фальшує минуле України. Представляє все у викривленому світлі й творить штучні легенди про минувшину. Про комуністичне підпілля на західніх землях пишеться вигадане, а справжню боротьбу українського народу або замовчують, або очорнюють, бо ж у тому активну участь брала ОУН і УПА.

Гітлерівська злочинна політика викликала ворожнечу до гітлерівських окупантів. Американська матеріальна, технічна допомога советській армії створила спершу рівновагу у веденні війни на сході Європи, а далі провели «роботу» советська пропаганда й жорстокий терор НКВД-НКГБ та Смерш. Сталін, як зрусифікований грузин, апелював до російської душі, й

над советським стала провідною духовою силою російський імперіялізм.

Советська армія почала вступати на Україну. За нею ішли відділи внутрішніх військ, і НКВД-НКГБ почав жорстоку боротьбу з українським самостійницьким рухом, який був організований ОУН-УПА. В боротьбі проти ОУН і УПА органи советської безпеки застосовували нелюдські методи, які не практикуються в цивілізованому світі.

Про боротьбу ОУН і УПА з московським окупантом написано ряд праць. Але про боротьбу з советською агентурою та методи НКВД-НКГБ-КГБ ще не має зібраного й видрукуваного матеріялу. Боротьбу в Україні провадила революційна ОУН, Провідником якої був Степан Бандера. Від прізвища Бандери поширилася назва на всю Організацію — бандерівці. Москвалі в слово бандерівець вложили значення українського самостійника. Московські шовіністи навіть українську мову стали називати «бандерівською».

Після виходу з гітлерівського концтабору Бандера жив на еміграції в Німеччині, звідки провадилася широка політична діяльність і втримувалися зв'язки з Україною. Від Проводу революційної ОУН, Провідником якої був Степан Бандера, на Україну посилялося зв'язкових.

Головний Командир УПА і Голова Проводу ОУН в Україні ген. Роман Шухевич-Чупринка також посилав зв'язкових до Проводу на еміграції. В руки НКГБ-КГБ часто потрапляли живі і мертві зв'язкові. Ворог мав змогу ознайомитися з матеріялами, які переносили зв'язкові, і снувати свої пляни, щоб паралізувати зв'язки України з еміграцією. Міжнародне політичне становище почало псуватися. Москва стала ворогом своїх вчорашніх західних союзників. У Москві ніколи не виключали конфлікту з Америкою, а тому й побоювалися, що США одного разу можуть дати допомогу ОУН і УПА. Кремль кидав на Україну чисельні відділи внутрішніх військ для знищення ОУН і УПА, а оперативні робітники НКГБ-КГБ опрацьовували для того пляни.

Степан Бандера — ворог число один

В головному управлінні НКВД-НКГБ-КГБ вважали Степана Бандеру ворогом число один. І зараз же після закінчення війни постійно накресливали пляни і намагалися Бандеру знищити. Ворог не міг провести інфільтрації в Організацію, а тому не міг ствердити, де ж живе Бандера? Агенти Москви постійно шукали, розвідували, допитувалися — де ж живе Бандера?

Служба Безпеки розкрила ряд спроб і агентів, які шукали за Бандерою.

У 1947 році агент Мороз мав завдання роз-

С. Бандера

відати, де живе Степан Бандера й виконати на нього атентат.

В 1948 р. советські органи безпеки для виконання атентату на Бандеру підготували агента Стельмашука, якого потім через Польщу при-

слали до Західньої Німеччини. Агент Стельмашук мав до своєї диспозиції ще й помічників.

В 1950 р. розшуками, де мешкає Бандера, і підготовкою атентату на нього займалася база КГБ з Праги (чеської).

1952 року в Москві підготовлено для виконання атентату на Бандеру двох агентів — старих робітників НКВД, — німецько-чеського походження Лемана й Легуду.

В 1953 р. старий агент советської таємної служби німець з Волині Стефан Ліппольц займався розшуками С. Бандери й підготовкою замаху на нього. Ліппольц виступав у Мюнхені під прізвиськом Лібгольц.

Весною 1959 р. агент КГБ з Відня, під прізвиськом Вінцік, довідався до якої німецької школи ходить син Бандери Андрій і намагався встановити, де мешкає С. Бандера.

Вищеподані пляни НКГБ-КГБ і його виконавців розкрито. Степан Бандера міняв місце замешкання. 13 років Москва своєю агентурою не могла розшукати місце замешкання Провідника ОУН. В Москві були переконані, що коли вдасться вбити С. Бандеру, то тим позбудуться символу боротьби, а це потягне за собою послаблення антимосковського фронту та заломлення серед українців.

Агент НКГБ Андрій Печера^{91}*

Наведемо в скороченому вигляді агентурну діяльність агента НКГБ Андрія Печери, яка рівночасно покаже нам пляни ворога, які він при допомозі таких як Печера проводив у життя. Андрій Печера виступав також як Печара.

Печера Андрій родом походив із Закарпаття. Він закінчив гімназію у Мукачеві, був офіцером чеської армії, де закінчив курси контррозвідчої праці й був у чеській контррозвідці. Після падіння ЧСР, він перебував спершу у Братіславі, потім у Німеччині та на окупованих німцями теренах Польщі. Від 1940 р. почав працювати в німецькій розвідці. В час німецької окупації України деякий час перебував в Криму, Києві й Львові, де заангажувався на працю також в угорській розвідці. У Львові його заарештувало було гестапо, але на інтервенцію угорської розвідки його звільнили. Він домовився тоді співпрацювати також і з гестапо. Печера мав зв'язки зі станицями гестапо у Львові, Дрогобичі й Сколім. Найближчим його співробітником та товаришем був чоловік невиясненої національності, який виступав під прізвиськом Беднаж і Боднар.

^{91*} Визвольний Шлях, вересень 1961, кн. 9/93, стор. 978.

На могилі Провідника ОУН Степана Бандери.
Вальдфрідгоф, Мюнхен.

У 1943 р. Печера і Боднар почали шукати зв'язків з ОУН і УПА, ніби з метою провадження переговорів з німецькою владою. Печера пропонував УПА пов'язатися з англійською розвідкою при допомозі чеського фольксдойча. На це все СБ звернула окрему увагу, вважаючи Печеру за провокатора. І він зник з цього обрію. У 1944 р. Печера випадково зустрів у Стрию свою землячку Віру Давидович, яка перейшла 1940 р. з Закарпаття до Галиччини й активно працювала в комсомолі. Під час відступу большевиків їй було вироблено українські документи, з якими вона переїхала до Стрию. Там жила вона в одній польській родині, й працювала в советській розвідці, підтримуючи контакт із нею через розвідчика, котрий часто приїздив в уніформі офіцера власовської армії.

Ще перед зустріччю з Вірою Давидович, Андрій Печера виявив свої симпатії до комуністів. Але йому раніше не вдалося налагодити зв'язку з большевицькою розвідкою. Він лишив Давидович листа, в котрому заповідав зустріч, в разі приходу до Стрию большевиків. Одначе з технічних причин Печері знову не вдалося пов'язатися з советською розвідкою, як то він плянував у своєму листі.

Після зайняття советською армією Хусту, НКГБ заарештував Печеру. Він покликався на свої раніші намагання співпрацювати з советсь-

кою розвідкою, подаючи за свідка Віру Давидович. Після перевірки, НКГБ прийняв Печеру на працю. Він був призначений до ген. Абрагамова, який мав свій штаб у Братіславі. Начальником Печери був капітан Морозов.

Ген. Абрагамов мав завдання підготувати все, щоб Карпатська Україна «добровільно» приєдналася до УССР. Треба було усунути всі чеські впливи й довести, що закарпатські українці не хочуть нічого спільного мати з чехами. НКГБ мав докази, що коли поставити питання перед українцями, куди б вони бажали приєднатися, — до ЧСР чи УССР? — вони виберуть ЧСР. Першим доказом цього було те, що українці почали масово зголошуватися до новоствореної чесько-словацької армії. НКГБ офіційно не міг ставити перешкод цьому й мусів діяти виключно агентурним шляхом.

Абрагамовим був укладений такий плян: до штабу чехо-словацького армійського корпусу в Риманові післати свого агента українця, що виступав би як чех. Завдання агента було — перевірити роботу всіх штабовиків і припилити всіх українців, які зголошуються до тієї армії. Цей плян для НКГБ було легко зреалізувати, бо капітан Морозов був керівником розвідки при одному з словацьких партизанських відділів під час війни. Тепер Морозов офіційно виступав як офіцер зв'язку між штабом корпусу

та советською владою, тобто російською. Капітан чеського війська Шевчик в партизанському відділі був при штабі. В новоформованій чесько-словацькій армії Шевчик був помічником Морозова й одночасно начальником розвідного відділу корпусу. Капітан Морозов доручив Печері реалізувати плян Абрагамова, нічого не сказавши про те Шевчикові.

Одночасно Морозов порадив Шевчикові створити при другому відділі перевірочну комісію, що мала б завдання викривати мадярів, які вступають до чеської армії, подаючи себе за українців, чеських німців, або словаків. Як колишнього офіцера чеської армії, який пройшов контррозвідчі курси, Шевчик призначає Печеру, що саме на той час зголосився до корпусу, до перевірочної комісії другого відділу. Печера приступив до праці й мав виконати такі завдання, отримані від НКГБ:

Порядним людям, свідомим українцям, колишнім чеським громадянам, які зголошуються до чеського війська, пришивати різні «провини», як коляборацію з німцями, антисемітизм, ворожу настанову супроти чехів. Всі такі причини мають бути перешкодою для вступу в чеську армію.

Тих же, що вже раніше вступили до війська, або прибували з інших місцевостей уже оформленими до військових частин, передовсім інте-

лігенцію, намовляти до дезертирства, повернення на Закарпатську Україну та налагоджувати зв'язки з підпіллям. Перед тими людьми Печера виступав як післанець-уповноважений УПА, дії якої на той час були дуже активними й голосними. Ціллю советської агентури було, щоб українські інтелігенти залишили ряди чеської армії, а за ними щоб пішли й рядові вояки українці. Усіх тих вояків Печера реєстрував, а відомості про них передавав НКГБ.

Після виконання своїх завдань у Риманові Печеру перекидають до Першої старшинської школи в Гавої біля Струмково. В школі було зібрано багато української інтелігенції, яка під впливом провокаційної діяльності Печери знову повтікала на Закарпаття. НКГБ в Ужгороді одержав списки тих, що втекли з чеської армії з метою нав'язати контакти з Українським підпіллям. НКГБ на Закарпатті приступив до арештів. Усім заарештованим закидалося співпрацю з УПА. Арештовані, рятуючи себе й свої родини, на слідствах почали заломлюватися та підписувати заяви про співпрацю з НКГБ. Таким чином протягом двох місяців НКГБ завербував з числа свідомих людей сотні сексотів.

За дорученням Морозова Печера почав налагоджувати контакти з чеськими штабними офіцерами, які мали антикомуністичне наставлення. Він намовляв їх налагоджувати контакти з

УПА. Жертвою такої провокації були штабні офіцери полковник Рада і капітан Светельській. Їх було заарештовано.

Після того Печера переходить у розпорядження генерала НКГБ Молоткова. Безпосереднім начальником Печери стає майор Петров, який мав укладений плян праці НКГБ на протиукраїнському відтинку. Подаємо деякі точки того пляну:

Українська еміграція після останньої світової війни дуже чисельна й її праця закордоном не вигідна для СРСР;

Еміграція українців складається з різних суспільних верств і походить з усіх українських земель, знає добре підсоветську дійсність та методи праці, має досліджені практичні засоби і способи провадження антикомуністичної праці; одинокі українці провадять найсильнішу боротьбу на Україні й на еміграції, організують антикомуністичні міжнародні сили в єдиний антикомуністичний блок;

Позбавити ОУН здібности і спроможности вести боротьбу проти советської влади, ізолювати ОУН в політичному житті й паралізувати впливи її серед еміграційних кіл, прикласти всіх зусиль для розкладу та деморалізації в ОУН.

Майор Петров доручив Печері вивчити життя української еміграції в Австрії й Німеччині,

щоб мати певність щодо можливостей реалізації пляну.

В кінці серпня 1945 р. агент Печера при допомозі НКГБ в Празі дістав від чеської влади паспорт, з котрим міг подорожувати по Польщі, Греції, Німеччині, Австрії та Франції. Візу до Франції Печера отримав легко через французького зв'язкового офіцера, прихильника комуністів. Натомість неможливо було отримати візи на в'їзд до американських зон Австрії й Німеччини. НКГБ ж офіційно не бажав полагоджувати цю справу, щоб не розкривати свого агента Печеру. Майор Петров довідався, що американський торговельний аташе в Празі д-р Каліна провадить розвідувальну працю про економіку на терені ЧСР. Петров доручив Печері встановити зв'язок з д-ром Каліною і представитися йому як українець, який пов'язаний з УПА. Для НКГБ було відомо, що Каліна піде на такий контакт, бо він цікавився українським антикомуністичним рухом. На всякий випадок НКГБ забезпечило Печеру різними доказами його «контактів» з УПА. Таким чином через д-ра Каліну Печера та новозавербований агент НКГБ Нитифор одержали дозвіл на в'їзд до американських зон в Австрії й Німеччині.

Печера та Нитифор об'їхали всі скупчення української еміграції. Печера налагодив на еміграції знайомства, зібрав потрібні дані про жит-

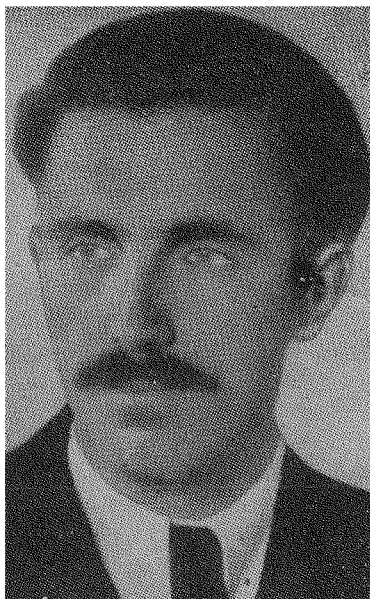
тя еміграції. У вересні 1945 р. Печера вдруге виїхав з ЧСР до американської зони Німеччини. Цього разу він мав лише одно завдання — зібрати відомості про діяльність ОУН. Печера вже отримав зв'язки до советських агентів, які діяли серед еміграції. Агентурна діяльність набирала все більшого розмаху як на еміграції, так і на Закарпатській Україні. Агент Печера в ЧСР і на Закарпатті розкрив для НКГБ кілька зв'язкових пунктів, наслідком чого стали жертвами ряд українців і два члена Проводу ОУН — ген. Перебийніс-Грицай та Дмитро Маївський.

Дальшу провокаційну діяльність ген. Молотова, майора Петрова, Печери й їхніх співробітників викрила і тим самим спаралізувала Служба Безпеки.

«Бочка — катушка»

Чекісти стосують підступні методи вкажемо на один з методів чекістів, який вони застосовували в боротьбі з ОУН і УПА. Чекісти заарештовують чоловіка, якого підозрівають у співпраці з ОУН. Доказів на його співпрацю чекісти не мають. Заарештований ані до чого не признається. Заарештованого беруть в авто і везуть до міста. Недалеко від лісу раптом авто почало «коверзувати». Чекісти кажуть, щоб шофер ремонтував авто, а вони з арештованим ідуть до ближ-

чої хати. Заходять в хату, арештованого поставили в кут, а самі за столом почали випивати. Несподівано біля хати починається стрілянина і в хату вбігають повстанці. Чекісти стрибають че-

ген. Перебийніс-Грицай

рез вікно, але арештований бачить, як вони падають нежевими.

Заарештованого забирають зі собою повстанці і вважають його за таємного співробітника че-

кістів. Швидко всі тікають в ліс і там арештованому починають допит, обвинувачуючи його в співпраці з КГБ. Арештований виправдуєть-

Дмитро Маївський

ся. Але коли бачить, що не має виходу, подає про свій зв'язок з ОУН. Все це нотують протоколярно й наказують арештованому підписати протокол. Потім його з одним із повстанців по-

Василь Сидор-Шелест, полковник, командир УПА-Захід — загинув в бою з військами МГБ

силають далі до криївки, в якій ніби має бути хтось із провідних членів ОУН і мав би ствердити правильність поданого арештованим.

Арештованого супроводить «повстанець». Раптом потрапляють на засідку чекістів. «Повстанець» вбитий. Арештований знову потрапляє в руки чекістів. У вбитого «повстанця» чекісти знаходять написаний і підписаний протокол зі знаннями арештованого. Далі вдавати з себе невинного арештованому неможливо.

Такий метод здобування зізнання арештованого чекісти називають по-російському «катушка», а по-українському — «бочка». Цей метод чекісти застосовували в різних варіантах. Спеціалісти чекісти вигадували різні способи і провокації в боротьбі з українським підпіллям.

Бували випадки, що ніби чекістський відділ загубив скриньку з гранатами. Гранати були так пристосовані, що при малій необережності відкривання скриньки вони вибухали. Через сексотів чекісти намагалися затруїти харчі, воду. Перебиралися чекісти за повстанців і в селі нищили найповажніших та всіма шанованих людей. Розрахунок у чекістів був простий: підорвати довір'я до підпілля і таким чином населення припинить підтримувати підпільників. Над вбитими підпільниками знущалися.

Діяльність ворога проти еміграції

Українська еміграція складається з чесних працьовитих людей. В багатьох країнах чужинці подивляють працьовитість і організованість українців. Наша еміграція в країнах свого поселення створила великі надбаня, які дуже невигідні московським імперіялістам. Не вся українська еміграція політична. А частина, що вважає себе за політичну еміграцію, не має ясно оформлених політичних поглядів на наші політичні цілі, не завше правильно розуміє фальшиві концепції і трюки, які фабрикує ворог для впровадження неясностей та баламутства в нашу еміграційне середовище.

Питанням боротьби з ворожою агентурою, її діяльністю, за винятком революційної ОУН, ніхто не займається на еміграції, що дає ворогові можливість далі провадити свою провокативну діяльність. Серед еміграції в перші повоєнні роки ворог розшукав своїх людей, які належали до компартії, були комсомольськими активістами й не змінили своїх поглядів. Москва розшукала тих, які служили в НКВД, міліції, сексотів довоєнних років. Воєнні події розвивалися так, що не один із вищеперечислених категорій людей проти власної волі опинився на еміграції.

Також опинилися на чужині спеціально вис-

лані для розвідчої служби в часи війни. Всі вони затерлися в еміграційну гущу, приховуючи своє дійсне обличчя. Протягом років КГБ найшов можливість заслати в середовище еміграції, або завербувати на агентурну службу окремих осіб-няків з-посеред емігрантів.

Останніми роками, коли Москва свою підривною діяльність супроти української еміграції почала активізувати через «Товариство Україна», КГБ почав цікавитися українцями молодшого покоління, особливо тими, які народилися вже на чужині. З вищеописаної агентурної справи Печери видно, що вже в перші повоєнні місяці ген. Молотков одержав доручення приступити до діяльності проти української еміграції. В той час почалася підготовка агентів для висилки закордон у Львівському управлінні НКГБ.

Підготовкою і висилкою агентури з Львівського управління НКГБ займався полк. Кириченко, який був покараний з рук СБ в Західній Україні. На його місце було призначено ген. Глушкова, а заступником — підполк. Матвієва.

На сторінці 103 книжки «В боротьбі проти московської агентури» (Мюнхен, 1980 р.) поміщена інструкція ч. 6, видана міністерством державної безпеки 26. квітня 1947 року. В тій інструкції вказуються завдання агентури проти еміграції. На підставі зібраних протягом десяти-

тиліть інформацій, які походять безпосередньо від ворога, треба ствердити, що КГБ має широко опрацьований плян для розкладу й інфільтрації еміграції.

Боротьба проти еміграції провадиться двома напрямними: офіційною пропагандою і конспіративно-агентурним способом. У пропаганді ворог підкреслює, що є дві еміграції: одна чесна, що втримує зв'язки з советськими організаціями; друга — це военні й політичні злочинці, проти яких пропаганда вживає різні вигадки та приписує спорідненість з фашизмом. У пропаганді не розмежовується різниць між політичними самостійницькими середовищами. Всіх їх називається «буржуазними націоналістами». З іншого боку КГБ у своїх провокаціях і дезінформаціях намагається використовувати партійний поділ.

Головну увагу КГБ звертає на ОУНР — бандерівців. При допомозі всіх середників КГБ хоче викликати проти ОУНР невдоволення, підсуває різні закиди, як — недемократичність, співпрацю з гітлерівцями; безперерійно провадить очорнюючу акцію супроти провідних людей, поширює проти них видумані провокації. Пильно стежить КГБ за зв'язками ОУНР з чужинецькими організаціями та з політиками західних держав. До урядів західних країн, окремих західних політичних діячів КГБ через свої пред-

ставництва і журналістичні зв'язки передає спеціально препаровані «матеріяли», в яких на- світлює ОУНР як нацистсько-терористичну організацію.

Такі саме провокації ворог пускає проти молодечих українських організацій, зокрема виду- мує різні «терористичні та шпигунські школи», які нібито провадяться в літніх виховних таборах.

Великі намагання розкладати еміграцію вид- но зі сторони «Товариства Україна». В розмовах з тими, що відвідують Україну, воно заохочує до творення серед емігрантів прокомуністичного руху; воно пропонує молодим людям студіюва- ти в Советському Союзі; пропонує молоді з емі- грації брати участь у літніх таборах для піоне- рів в СРСР.

Поруч поширених провокацій серед емігра- ції, КГБ постійно застосовує також моральний та фізичний терор. Час від часу провідним осо- бам на еміграції пошта приносить анонімні по- грози. Такі ж погрози передаються невідомими особами телефонічно, мовляв, перестань займа- тися політикою. Також часто КГБ шукає шля- ху до членів родини, підсовуючи сфабриковані «докази» жінці проти чоловіка.

На протязі довшого часу Служба Безпеки розкрила діяльність ряду агентів, які після то- го змушені були міняти адреси, а потім і взага-

лі зникали. По деякому часі ставало відомо, що вони тікали до своїх начальників в ССРСР.

Зокрема широко була розвинена провокація навколо проф. Віктора Петрова, який у 1949 р. зник безслідно. В серпні 1957 р. на еміграції стало відомо, що проф. Віктор Петров живе в Києві, а ще пізніше — що його нагороджено орденом «Великої вітчизняної війни» першого ступеня за видатні заслуги перед Батьківщиною («Український історичний журнал» ч. 9 за вересень 1969 р. й журнал «Советская архіологія» за 1966 р.).

Справа проф. Віктора Петрова може бути прикладом, на скільки здібна советська агентура поширити на еміграції провокацію, на яку зловилися політичні супротивники ОУНР, і ту провокацію поширювали. Служба Безпеки про В. Петрова мала скупі дані. Але вони дуже багато говорили самі за себе. Професор В. Петров залишився в живих з-поміж українських неоклясиків, яких НКВД зліквідувало разом з проф. Зеровим.⁹² Петров від 1938 р. по 1941 рік працював в Інституті археології Академії наук ССРСР. З вибухом війни 1941 р. Петров добровільно евакувався разом із большевицькими партійними установами до міста Уфа на Уралі.

⁹² НКВД розстріляло також Михайла Драй-Хмару, Павла Филиповича, М. Могілянського.

Пізніше він був перекладачем при «особом отделе» советської армії. Не має даних, як Петров опинився в західних зонах Німеччини. По війні він деякий час жив у місті Фюрт біля Нюрнбергу. В Нюрнберзі відбувався процес над військовими гітлерівськими злочинцями. З СРСР на процес приїздило багато різних людей. З деякими з них Петров зустрічався. Він сам оповідав своїм приятелям, що зустрічався з письменником Юрієм Яновським.

★

Західні союзники в перші тижні і місяці по війні намагалися допомагати советським репатріяційним місіям насильно вивозити до СРСР колишніх советських громадян. Коли військові коменданти зрозуміли, що договір, підписаний у Ялті 11. лютого 1945 р., несправедливий (читай докладніше «В боротьбі проти московської агентури», книжка видана в Мюнхені 1980 р.), то припинили свою активну допомогу советським репатріяційним місіям. Але УНРРА (міжнародна допомогова організація втікачам) таки натискала на репатріяцію і в усьому сприяла советським репатріяційним місіям. Датою 11. листопада 1946 р. головна квартира УНРРА в американській зоні Німеччини видала наказ ч. 199, підписаний директором Д. Вайттінгом, в якому доручалося працівникам УНРРА робити тиск

на «переміщених осіб — ДіПи», щоб вони виїздили до ССРСР.

Рівночасно репатріяційні советські місії допомагали московській агентурі, — збирали дані про емігрантів, намагалися поширювати провокації, дезінформаційні відомості та провадити взагалі розкладові акції. У вересні 1951 р. заступник міністра внутрішніх справ Австрії М. Граф подав до відома, що за даними австрійської поліції, — тільки з Відня, з західніх секторів, викрадено советсько-російськими чекістами близько 500 осіб утікачів.⁹³ В 1945-1946 роках в Австрії чекісти часто перебиралися за австрійських поліцаїв та під претекстом арешту забирали емігрантів, яких потім більше ніхто не бачив. У Відні, Лінці та інших містах загинуло багато українців.

★

Після створення у Східньому Берліні «Комітету за повернення на батьківщину», крім морального й фізичного терору, з німецьких установ було викрадено картотеки, в яких були позначені дані про емігрантів. Вломи були зроблені в Мюнхені, Розенгаймі й Новому Ульмі. Німецька газета «Зюддойче Цайтунг» за 7. лютого 1956 р. за даними поліції подала прізвища

⁹³ Брошурка «Организованое покушение на эмиграции», СВОНР, Мюнхен, 1956 р.

советських агентів, які за дорученням своїх начальників робили згадані вломи. Керівником групи вломників був перс Ізмаїл Резай, а його співробітниками були Федір Галуновський, Віктор Маслов і Петро Карпатський.

В той час, як Москва своєю пропагандивною машиною намагалася переконати еміграцію, що в ССРСР настали зміни, щоб емігранти скористалися амністією і поверталися на батьківщину, то з советської зони Німеччини від 1. січня 1949 р. по 31. травня 1956 р. в Західню Німеччину втекло 1 563 706 осіб. В першій половині 1955 р. місячно на Захід тікало пересічно 17 560 осіб. КГБ підготовляло своїх агентів, які «тікали» на Захід і губилися серед маси втікачів.

Інженер Леонід Костарев і Петро Кожевників

Володимир Мартинець у своїй книзі «Українське підпілля від УВО до ОУН», 1949 р., на стор. 325 і 329 в розділі «Справа П. Кожевникова» подає, що на підставі матеріялів Трибунал ОУН виключив П. Кожевникова з ПУН і ОУН, бо він виявився німецьким розвідником. Мартинець В. також подає, що і Л. Костарева виключено з ПУН і ОУН, бо цей виявився згодом большевицьким агентом. Подібне про П. Кожевникова і Л. Костарева пише Петро Мірчук в «Нарисі історії ОУН», том I, стор. 519, Україн-

ське Видавництво, Мюнхен-Лондон-Нью-Йорк, 1968 р.

Инж. Леонід Костарев у 1944 р. ходив у Празі у формі офіцера советської військової контррозвідки, працював у «Смерші» при штабі маршала Р. Малиновського. Дальша його доля нам невідома.

Справа Петра Кожевникова нам відома де-що більше й вона цікава. Він у 1918 р. служив у першій залізничній сотні Української Армії. Ця сотня увійшла потім у склад Фастівського окремого залізничного куреня. В той час Кожевників мав нагоду особисто познайомитися з полк. Євгеном Коновальцем. Пізніше Кожевників захворів на тиф і лежав у лікарні в Проскурові. Після видужання він виїхав до Києва, в якому саме урядувала большевицька влада. Кожевникова чекісти заарештували й він сидів чотири місяці у слідчій тюрмі в Липках. Коли до Києва підходили армії УНР і польська, большевики евакуювалися, а Кожевникова звільнили з тюрми.

Кожевников почав працювати в «Молочар-союзі» як секретар промислового відділу. Після підписання в Ризі договору большевиків з поляками Кожевників досить складними шляхами опинився в Польщі, був у Тарнові, де уряд УНР мав свій осідок. Там він зустрів свого добре знайомого П. К. Пилипчука, який познайо-

мив Кожевникова з Вячеславом К. Прокоповичем, що був у той час прем'єром УНР. Урядові УНР була потреба доставити пошту до Берліну. Для цього Кожевникова використано як кур'єра. В травні 1921 р. він прибув до Берліну й після полагодження своїх обов'язків там залишився.

В Берліні Петро Кожевників працював і студював. Він став студентським діячем та журналістом, активним у політичному житті. Кожевників став членом «Легії Українських Націоналістів» (ЛУН), членом ПУН і ОУН. Там знову зустрівся з полк. Є. Коновальцем.

Петро Кожевників багато подорожував. Він бував у Празі, Подебрадах, Варшаві і Парижі. Після виключення Кожевникова з ПУН і ОУН мабуть більше ним ніхто не цікавився і всі обмежилися до того, що вважали його за працівника німецької таємної служби.

У березні 1936 р. до Берліну НКВД привезло сестру Петра Кожевникова Клавдію, яка мала познайомити свого брата з одним чекістом, відомим під прізвиськом Карін. В справу втрутилося гестапо. Карін утік на Чехи, а Клавдія відсиділа чотири місяці в тюрмі, й по звільненні одержала політичний притулок. У жовтні 1937 р. гестапо провело в помешканні Кожевникова трус, але нічого для нього цікавого не знайшло. В квітні 1938 р. гестапо наказало Пет-

рові Кожевникові та його сестрі Клавдії залишити Німеччину. Клавдія виїхала до Данії, а Петро — до Женеви, та по двох місяцях він переїхав до Риму. Потім Клавдія переїхала до Данцігу.

З вибухом советсько-німецької війни Петро Кожевників дістав дозвіл повернутися до Берліну. В цьому багато йому допоміг д-р Георг Ляйбранд. Тоді Кожевникові вдалося відвідати Київ, в якому вже була гітлерівська влада. Потім Кожевників повернувся до Берліну. Та 28. липня 1943 р. Кожевникова знову заарештувало гестапо й тримало його в тюрмі на Александрплянц, звідкіль згодом перевезло до Шарльтенбургу, а далі до кацету «Гросберен» недалеко від Берліну.

Капітуляція гітлерівської Німеччини й прихід советської армії в ті райони звели Петра Кожевникова з большевицькою владою. У місті Лігніц у штабі маршала Рокосовського Кожевників мав півгодинну розмову з ген.-полк. Абакумовим, при якій був присутній прокурор Гонсевський. Потім американським двомоторним «Дуглас» через Мінськ Кожевників прилетів до Москви. Там його замкнули в Лубянській тюрмі. Сидів Кожевників на Лубянці в одній камері з Леопольдом Трепером, — шефом советської розвідки в Західній Європі, а зокрема широко розгалуженої в гітлерівському Райху, відомої

під назвою «Роте Капеле». Ця розвідка дала Москві неоцінні матеріали.

За що ж замкнули такого заслуженого шефа советської розвідки, як Л. Трепер? У московському царстві сатани все можливе! Начальником Л. Трепера був ген. Березін, який Трепера підготовляв на розвідку. НКВД Березіна розстріляв і всі розвідчі успіхи записав на своє conto, а Трепер був невігідним. Краще його ізолювати. Невідомо, що було б далі з Л. Трепером, коли б Берію не повалили й не розстріляли? Але усунення Берії допомогло Треперові вийти на волю. Правда, Треперові, як жидові, було тяжко й після розстрілу Берії, бо саме тоді на жидів був спрямований ворожий курс. Треперові доводилося терпіти й оголошувати голодівки, заки дали йому дозвіл на виїзд до Ізраїлю.

Петро Кожевників сидів у Лубянці, потім у тюрмі Лефортово, згодом знову в Лубянці, а пізніше перевезли його до Києва. За цей час Кожевникові доводилося мати до діла з ген. Абакумовим, заступником міністра СРСР М. Д. Рюміном, ген. Есипенком, ген. Савченком та рядом майорів і капітанів. Потім його заслали до табору «Кизсюх» в Пермській області, а пізніше перевозили до інших таборів. У січні 1955 р. його звільнили з ув'язнення, а в листопаді 1955 р. він поїхав у Караганду до сестри Клавдії,

якої не бачив понад 10 літ після берлінських подій. Кожевників без советського громадянства далі жив у Караганді та вчителював у середній школі ч. 25, де викладав німецьку мову. Рівночасно він робив заходи на виїзд до Західньої Німеччини.

Час своїх відпусток Кожевників використовував на відвідини Москви, Київа, Балтійських країн. Петро Кожевників увійшов у контакт з чекістом Каріним, який утік у 1936 р. з Берліну. Карін у ЧеКа виступав під різними прізвищами, як Данилевський, Микитенко. Він брав участь у ліквідації Тютюнника, а опісля написав книжку «Відплата». В 1971 р. Карін захворав на очі й осліп; як полковник ЧеКа у відставці жив на передмісті Київа, де живуть чекісти.

Від травня 1971 р. три місяці до Кожевникова приїздили два кагебіста, які вели з ним різного роду розмови. Справа виїзду до Західньої Німеччини мала перешкоди. Але в Німеччині приятелі Кожевникова ввесь час клопотали про виїзд його з СРСР. У жовтні 1971 р. Кожевників приїхав до Москви. Секретар посольства Німецької Федеральної Республіки полагодив усі формальності на в'їзд до Західньої Німеччини і 13. жовтня 1971 р. Кожевників сів у Москві на поїзд та через Берестя, Варшаву, Східній Берлін приїхав до Гамбургу.

У Гамбурзі Кожевників поселився в однім домі з старим приятелем Г. Отти, але в окремій кімнаті. Це дім для старих людей і хворих. Кожевників полагодив усі формальності, отримав фінансову допомогу й нав'язав зв'язки зі старими німецькими приятелями, почав переписуватися і відвідувати. Написав листи також до кількох українців, але їздив лише до одного за 800 км для зустрічі. Дальших зв'язків з українцями оминав. Склалося так, що один українець сам відвідав Кожевникова. Та багато говорити він не хотів. Відвідувач же ставив справу ясно, що треба говорити. Сказав хто він, як зветься, що його цікавить. Під час других відвідин Кожевників дав зрозуміти, що він знає хто є відвідувач, і заявив, що він не бажає мати відвідувачів, бо не хоче, щоб консул СРСР Владіміров знав, що Кожевників говорить з бандерівцем. Відвідувач відповів, що від нього Владіміров напевно не довідається про відвідини, а Кожевників сам про те говорити не потребує.

Консул Владіміров на Заході був відомий як полковник КГБ, який ховається за дипломатичний паспорт. Кожевників не мав охоти говорити на теми, які цікавили бандерівця. Він розповідав про багато цікавих речей, а одного разу сказав: «Пам'ятайте, КГБ дуже прагне, щоб Ви, емігранти, між собою сварилися і сварилися».

Крім німецького приятеля, ніхто не заходив до кімнати Кожевникова. Але одного разу вдалося побачити, що до нього заходила елегантна молода дама. Коли П. Кожевників тяжко захворав і його забрали до лікарні, чиясь невидима рука забрала з кімнати адресар і листування. Можливо, що це зробила та молода пристійна дама. А хто вона?

Життєвий шлях Петра Кожевникова переповідаю телеграфічним стилем. На підставі того, що відомо, можна зробити цікавий фільм, або написати повість. Але в цьому що ми тут подали є дещо для науки. Заслугує на увагу його звільнення з тюрми ЧК, а потім активність і метушня на всі сторони. Трибунал ОУН виключив Кожевникова з ПУН і ОУН, підозріваючи його в тому, що він є німецьким розвідником. Ставлення до нього гестапо, труси, видалення з Німеччини вказують, що поширена версія серед українців, що Кожевників є німецьким розвідником була для прикриття його пов'язаності з іншою розвідкою. Приїзд сестри Кожевникова й чекіста Каріна крив у собі іншу ціль, ніж говорила офіційна версія. Зв'язки з чекістом пенсіонером Каріним у 1971 р. дають доповнення припущенню пов'язаності Кожевникова з іншою розвідкою, а не німецькою.

Тут коротко подані дані вказують, що Петро Кожевників був жертвою чекістів, які його

звільнили з тюрми перед приходом до Києва української і польської армій. В людини наростає страх признатися, що її зобов'язали чекісти до співпраці. Часто такій жертві здається, що вона якось відв'яжеться від ворога. Одначе ворог має свій досвід і вироблений метод як тримати жертву під контролем. Також буває, що об'єкт чекістів має в собі романтично-авантюристичний характер, і агентурна діяльність у такого об'єкта викликає бажання до пригодництва. Коли на такого агента натрапить досвідчений агент іншої розвідки й вживе відповідні психологічні кроки, то агент у більшості стає подвійним агентом, тобто грає-працює на дві сторони, хоча ясно здаючи собі справу, який кінець чекає на нього після такої гри.

Петрові Яковлевичу Кожевникові не можна заперечити його сприту, здібности. Він помер у неділю 24. лютого 1980 року і похований на великому кладовищу в Гамбурзі-Ульстдорф. (Архів СБ).

*Вбивство Провідника революційної ОУН
Степана Бандери.*

Дня 2 жовтня 1959 р. Служба Безпеки ОУН отримала інформації з кіл КГБ, що на С. Бандеру, С. Ленкавського, Я. Стецька і С. Мудрика мають бути виконані замахы. Такий наказ

отримало КГБ від найвище поставлених чинників КГБ в Москві. Івана Кашубу КГБ хоче мати живим. Його схоплення та перевіз до східної зони Німеччини також уже підготовлене. На Бандеру атентат вже приготовлений, так що він може відбутися кожного дня. Інформатор з наголосом підтвердив також, що в рахунок входять такі технічні засоби, перед якими ми не встоїмо. Про них ще й світ не знає.

Інформація була переконливою, бо СБ мала вже перед тим подібну інформацію. Цим разом крім інформації були ще інші докази і частинне знання інформатора та його положення. Щоб одержати ще кращу інформацію з певними доказами, треба було грошей. Йшлося про кілька тисяч, що на цей час було поважною сумою, і працівник СБ, який провадив згадану розмову сам, не міг це вирішати. Того ж самого дня телефонічно було повідомлено біля 13 год. Мюнхен з вимогою, що згадані особи повинні в Мюнхені відразу застосувати найсуворіші заходи безпеки.

Дня 5 жовтня 1959 відбулося засідання, на якому були присутні Бандера, Ленкавський (Ярослав Стецько тоді був поза межами Німеччини), Ярослав Бенцаль, Кашуба й інші. На цьому засіданні працівник СБ, що провадив згадану справу, детально інформував про пляни

ворога, які він отримав. Йому ставлено також ряд питань і все докладно обговорено. Питання дати грошей в такій сумі, як вимагано, — відпадало. Відповідальний за працю СБ і його заступник вимагали, щоб Бандера негайно виїхав не тільки з Мюнхену, але й на деякий час з Німеччини. Вони звертали Бандері також увагу на те, що він легковажить справу своєї охорони, на що давали докази. Було напруження і відповідальні за Службу Безпеки заявили, що, якщо їхні докази та фахові поради не будуть взяті під увагу, то вони зложать резигнацію з відповідальности за Службу Безпеки. Бандера рішуче відмовився від виїзду з Німеччини, але погодився на зміцнення своєї охорони. Можна було думати, що виїзд Бандери з Німеччини міг би дехто вважати за втечу від небезпеки, а він хотів бути разом з тими, з якими працював. Бандера вказував також на те, що небезпека не загрожує лише йому, але також і іншим друзям. Він підкреслював, що ворог постійно шукає можливости і нагоди ліквідувати нас. Ми є з ворогом у стані війни і мусимо бути постійно готові до всього так, як вояк на фронті.

Справа охорони Провідника Бандери була складною. Члени Організації, що повнили охорону, були чесні, віддані й відважні люди. Вони супроводили Бандеру з хати до праці й потім до хати. В хаті Бандера хотів бути сам з дружи-

ною й дітьми. Час до часу люди з Безпеки спостерігали за хатою й вулицею, де жив Бандера, нотували свої спостереження та підозрілі особи і передавали ці спостереження до СБ. Коли Бандера працював в своєму бюро, тоді люди з охорони виконували працю в друкарні чи експедиції. Бандера належав до ощадних і працюючих людей і хотів, щоб кожна хвилина була використана для праці. Кінчаючи працю, Бандера сам кликав людей охорони і тоді їхав до хати. А було часто й таке, що він закінчив працю чи як приходила обідня перерва виходив до авта й їхав сам, нікому нічого не говорячи. Бувало часто й так, що люди з охорони виходили самі й чекали біля авта. Бандера прийшов до авта й сказав «один їде зі мною, а ви ідіть до праці» або казав «ідіть працювати, я сьогодні поїду сам». Тим людям потім працівники СБ робили закиди, що їхнім обов'язком є постійно бути біля Провідника. Навколо охорони були постійно невдоволення зі сторони Служби Безпеки.

Після цієї наради Провідник Бандера збільшив число людей до охорони й їх поділив на групи, коли які мають стояти йому до диспозиції. Працівники СБ і відповідальний за цю ділянку та його заступник стояли далі на своєму і вимагали виїзду Бандери з Німеччини, а потім виїзду з Мюнхену. 14 жовтня 1959 Бан-

дера погодився змінити помешкання і виїхати з Мюнхену, але для того треба було змінити не тільки для нього, але й прізвище для цілої родини. СБ мала інформації, що від весни 1959 агентові КГБ чеського походження Вінцік було відоме прізвище Андрія Бандери. Змінити місто та помешкання без зміни прізвищ, агентурі КГБ не робило ніяких труднощів, яка мала до диспозиції масу агентів-німців із східньої зони, щоб знайти місто й адресу. Вирішено попросити німецькі урядові чинники допомогти в отриманні нових документів. 14 жовтня 1959 р. в цій справі до Бонну виїхав працівник СБ, який був докладно ознайомлений в цілості з цими справами. 15 жовтня він зголосився в одного німецького урядового чинника і подав свої вимоги. Тоді цей політик попросив відповідальне міністерство, яке компетентне для цих справ, щоб вони цю справу лагодили даліше. На розмову прийшли спеціалісти з відповідних урядових установ, яким працівник СБ почав докладно представляти справу. Він, крім цікавості з сторони урядових осіб, помітив ще обережність і сумнів чи все, що в питанні боротьби з агентурою і плянованим атентатом має Організація, є правдивим. За 15 хвилин перед 13 год. зроблено обідню перерву, яку працівник СБ хотів використати для інформації Бандери про заходи в Бонні. О год. 13 він пов'язався телефонічно з Мюнхеном,

але йому сказали, що Провідника вже не має, бо поїхав до хати на обід. Тоді ще ніхто не знав, що саме в цей час на Провідника виконувався атентат.

З Мюнхену було поінформовано, що Мюнхенські власті запитували, чи Провід ОУН вислав свого чоловіка в певних справах до Бонну. Було ясным, що німецькі власті перевіряли, чи цей чоловік, що був у Бонні, зробив цю поїздку з доручення Організації.

Після обіду представник Організації далі реферував справу німецьким урядовим чинникам. Як виглядало, його аргументи не зовсім були бралися під увагу як дійсні. Так надійшов вечір й було вже пізно. Працівник СБ не міг телефонувати до Мюнхену, знаючи, що в бюрох уже нікого не має. Рано 16. 10. 1959 р., їдучи до німецького уряду продовжувати розмову, зателефонував до своєї родини й довідався про жахливу вістку, що Бандера не живе. Від телефонічної будки він скоро дійшов до урядового будинку, де в коридорі на нього чекало ряд урядових осіб, які знали про трагедію і склали йому співчуття.

Цей трагічний день 15 жовтня виглядав так, що перед обідом Бандера покликав секретарку Євгенію Мак, щоб вона з ним поїхала на базар та допомогла зробити для господарки закупи. Вони купили потрібні продукти і приїхали перед

будинок Організації, на Цепелінштр. 67, де Євгенія Мак висіла. Вона, знаючи про заходи безпеки, сказала: «Я скажу людям, щоби зараз до Вас вийшли». Вона скоро повідомила людей з охорони, які вийшли на вулицю, але Провідника вже не було. Він поїхав до хати сам, не чекаючи на охорону.

В цьому розділі подано докладно опис про події, яких ще до цього часу детальніше не опубліковано. В книжці «Московські вбивці Бандери перед судом», виданій в Мюнхені 1965 р., є опис судового процесу та ряд документів.

Після вбивства Бандери московська преса і радіо та пропаганда сателітних країн почали ширити дезінформацію, що Бандеру вбито на доручення західно-німецького уряду, а вбивство виконала західно-німецька тайна служба. Московські газети писали: «Комсомольська Правда», Москва 1959, 18, 22, 25. X., «Красная Звезда», Москва 1959, 7. X. (№ 247).

Провокації московської пропаганди проти західно-німецького уряду мали, мабуть, вплив на німецьку поліцію, яка дуже інтенсивно почала слідство, але рівночасно поліція не мала ніякого зачіпного пункту для ведення слідства і почала допускати, що злочинець повинен бути в оточенні Бандери, або хтось, що злочинцеві допомагав. Поліція почала переслухувати всіх, що були близько Провідника та тих, які працюю-

вали в організаційних приміщеннях. Для в'яснення ряду питань Провід Організації делегував до слідства того члена, що їздив до Бонну. До німецької поліції приходили поштою анонімні листи з Німеччини, Канади й Америки, які намагалися сугерувати думку, що в Організації є помічники вбивника. Рівночасно ширилися різні провокативні вістки серед української спільноти, які робили замішання. Кожний день приносив якусь нову провокацію. Поліція, яка проводила слідство, була безрадна і зробила свій висновок, що Бандері міг дати хтось отруту з близького оточення.

В поліції був самотній старший кримінальний майстер Фухс, який не погоджувався з висновками своїх приятелів, а брав під увагу аргументи члена Організації. Коли відбувався суд над агентом КГБ Сташинським і він зізнавався про виконання вбивства, тоді підтвердилося, що член ОУН і м. Фухс своїми гіпотезами в час слідства мали рацію. Це в час судової перерви ствердив в гурті людей сам м. Фухс.

До того часу світові не була відома підступна таємна зброя, зроблена московськими науковцями для ліквідації людей. Провідник Бандера та його оточення не знали й не допускали існування такого роду зброї. Коли говорилося про плянований ворогом атентат, то малося на увазі

зброю, яка до цього часу вживалася при атентах.

Бандера був відважний і виспортований чоловік. Він носив при собі постійно зброю і коли говорилося про охорону, то він в першій мірі числив сам на себе, тобто на спроможність активно поставити відсіч напасникові.

Центральний Комітет Комуністичної Партії, на чолі якої тоді стояв С. Н. Хрущов, рішив, що Степан Бандера мусить бути фізично знищений. Агент КГБ і вбивник Провідника Богдан Сташинський признався, що генерал КГБ і його начальник, що виступав під прізвиськом Сергей казав ясно, що як біля Бандери буде охорона, КГБ дасть більше людей, щоб знищити всіх.

Найвищий суд в Карлсруге ствердив, що вбивство було виконане на наказ ЦК КПСС і уряду ССРСР. Справа вбивства Бандери стала голосною в цілому світі і для Москви створилося дуже незручне положення. КГБ не зреклося від фізичної ліквідації своїх ворогів, але кагебісти застосували новий метод, щоб ліквідувати своїх противників у таких обставинах, щоб не робити з жертв героїв, а надати версію, ніби смерть наступила наслідком внутрішніх непорозумінь з своїми приятелями чи близькими за якісь брудні справи, або підготувати автомобільний випадок. КГБ намагається тепер дуже докладно вивчати осіб, які призна-

чені на знищення, їхній спосіб життя, родинні обставини, звички та слабкі сторони даної особи. Потім агент, який має знищити дану особу є відставлений на вивчення і обсервацію жертви.

Агент КГБ Сташинський виконував раніше на терені Н. Ф. Р. розвідчі завдання, також зв'язкові. В час судової розправи 11. 10. 1962 р. в годинах 9-12 Сташинський склав зізнання зі своєї діяльності в КГБ з розрахунком вплинути на суд. Згадані зізнання Сташинського можна назвати сповіддю чекіста.

В книзі «Московські вбивці Бандери перед судом» на стор. 222 четвертий день процесу не має записаного повного зізнання Сташинського. Стенотипістка в цей час була зворушена і плакала. Не записана одна деталь, яка для українців має своє значення, а саме: Сташинський говорив про випадок, як він був в Ульянові по завданні начальників КГБ і тоді він ствердив, що його розкрито, бо за ним стежили і його переслідували йому невідомі люди. В Новому Ульянові на цей час була активна українська громада. Там мешкало кілька осіб, якими постійно цікавилось КГБ. Пропущені стенографічні зізнання Сташинського записав один з працівників Служби Безпеки ОУНР та напевно все зізнання Сташинського записане в актах судового процесу в Карлсруге. Коли Сташинський говорив про своє перебування в Ульянові, не називав приз-

вища чоловіка, з яким він зустрічався й говорив на доручення КГБ.

Сташинський говорив також, що коли начальники КГБ висилали його до Західньої Німеччини, давали йому 40-50 листів, адресованих до емігрантів, які він вкидав до поштової скриньки. Від 1955 р. українські установи та ряд емігрантів отримували провокативні листи, ніби від існуючих серед еміграції організацій.

Ці листи були скеровані проти бандерівців, закликали до того, щоб люди не піддержували фінансово ОУН, що провідники ОУН за ці гроші купують хати, авто і провадять розкішне життя. Такі провокативні листи мали підписи: «Трембіта», «Орден ОЛУС», «Дніпро», «Макогін», «Група Членів ОУН», «Члени Проводу Закордонних Частин ОУН». Часто розсилано також роблені фаховою рукою карикатури провідних діячів української еміграції. Цією провокативно-анонімною писаниною намагався дезінформаційний відділ КГБ вносити замішання, ніби ці листи і карикатури роблять самі емігранти, творять організовані групи з причин невдоволення з діяльності ОУН. Служба Безпеки ОУН при допомозі чесних людей збирала всі ці анонімні листи і ствердила, що ці різні змістом провокації були адресовані одною машинкою. Наприклад, в 1971 р. в Мюнхені на Телеграфенамті було надано ряд провокативних листів, ад-

ресованих на машині. При відкритті конверта в середині на конверті був фірмовий знак латинкою «Й. Ф. Картгавс, Бонн + Бад Годесберг». СБ ствердила, що в цьому склепі тоді советське посольство робило більші закупи конвертів. Анонімні провокації, адресовані цією самою машинкою, розсилалися раз в 1973 і в квітні 1980, які тим разом були скеровані проти дисидентів і підписані «Непримирені». Вся провокативна діяльність КГБ груба і без ефекту, але московські начальники наказують, а закордонні «дипломати» виконують.

Московський шпигун Кім Фільбе

Московські розвідувальні органи й їхні розвідчики постійно шукають у всіх країнах Заходу, кого б завербувати із здібних людей для їхньої шпигунської роботи. Окрему увагу чекісти звертають на людей покривджених владою, невдоволених, невдах, а часто вербують людей із психічними комплексами. Спеціальну увагу звертають чекісти на молодих людей, які захопилися комуністичними ідеями й невдоволені зі свого державного устрою. Не новина, що в кожній державі серед молодих людей є невдоволені, є шукачі нових ідей. Серед такої категорії молодих людей є такі, що походять з відомих і впливових родин. Ось така категорія молодих

людей спеціально «приваблює» московських чекістів та їхню агентуру.

До такого типу людей належить англієць Кім Фільбе, батько якого був високим колоніальним чиновником в Індії. В індійському місті Амбала, де жив Фільбе, народився син, якому дано ім'я Гаралд Едріян Расел. Але коли син підріс, то його батько, за кіплінгським героєм, назвав Кімом. І це прозвисько Кім прийнялося та вживалося як його ім'я. У 1929 р. родина Фільбе повернулася до Англії, де Кім почав відвідувати школу. Він вчився в тих коледжах, куди приймалося діти англійських аристократів — в Кембрідж та Трін. Майбутній шпигун і зрадник свого народу був здібним студентом, але захопився комуністичними ідеями. Там на нього звернули увагу московські шпигуни і завербували до агентурної роботи.

Ставши советським шпигуном, Кім Фільбе зірвав контакти з комуністичним гуртком і став оминати своїх приятелів, а почав шукати зв'язків з пронацистськими колами. Почав також співпрацювати з різними газетами. Кім Фільбе часто їздив до Німеччини й Австрії, де нажив ряд знайомств. Працюючи тоді у впливовій газеті «Таймс», зустрічався також з гітлерівським міністром фон Ріббентропом. Все це він робив за вказівками московської централі.

В Еспанії почалася громадянська війна. Туди Кім Фільбе виїхав як кореспондент «Таймс»-у й писав прихильні до ген. Франко репортажі. Тими статтями Фільбе здобув собі прихильність фалангістів і ген. Франко особисто познайомився з Фільбе та нагородив його високим військовим відзначенням. Співпраця з впливовою газетою «Таймс» та еспанське відзначення зробило шпигунові Кім Фільбе розголос та дало змогу поширити свої знайомства серед політичних і військових кіл.

У 1940 році московська розвідка централа наказала своєму шпигунові К. Фільбе, щоб він поступив на працю в англійській таємній службі «Інтелідженс Сервіс». І Фільбе став агентом московської служби в апараті «Інтелідженс Сервіс». Треба припускати, що московські начальники допомагали своєму шпигунові, бо він дуже швидко почав робити собі кар'єру. Він був заступником начальника східного відділу. В 1947 р. англійська таємна служба вислала К. Фільбе до Стамбулу (Туреччина), де він був резидентом розвідки. В 1949-1951 рр. Кім Фільбе був головою спеціальної місії для співпраці англійської розвідки з американською, яка тоді щойно почала організуватися для ширших форм діяльності.

Треба мати на увазі політичне положення тих років. Напруження між західними держа-

вами й червоною Москвою постійно збільшувалося. Почалася холодна війна, яка кожної хвилини могла перетворитися в гарячу. ЗСА стали лідером західнього некомуністичного світу. Творилися військові бльоки, як НАТО, СЕАТО, а на сході Європи — «Варшавський пакт».

У ЗСА на той час московська стара еміграція була ще дуже сильною. Та «стара еміграція» почала проявляти велику активність. Такі діячі, як А. Керенський, Ніколаєвський, та інші передбачали можливість війни. Вони при допомозі своїх приятелів та своїх людей, які були в державному апараті ЗСА, почали творити комітети, які в майбутньому мали б стати урядом «Росії», щоб далі зберегти імперію. На допомогу Керенським поспішали натуралізовані люди, які мали вплив в уряді ЗСА, як Дон-Левін, або адмірал Сержант та інші. Вони творили за американські доляри різні КЦАБи, МАКЦИ, за одну ніч по десяткові «політичних партій» . . .

На Україні велася жорстока війна, яку провадила кровожерна Москва проти ОУН і УПА. Всім прихильникам Московської імперії було видимим, що концепція створення національних держав є останнім цвяхом у домовину гнилої Росії. В цій боротьбі провідне місце займають українці. В Україні ведуть відверту війну проти московського окупанта, а на еміграції укра-

їнці також відстоюють створення національних держав, і стали провідною силою в Антибольшевицькому Бльоці Народів — АБН. Московські неділимці зі своїми прихильниками бачили головного ворога в ОУН, а зокрема в особі Провідника С. Бандери. Тут білі й червоні москалі йшли спільно проти бандерівців. Вони писали різні вигадки та провокації, якими закидали державні установи в ЗСА, а розвідчі відділи зокрема. Американський розвідчий апарат тоді мав у своєму складі ряд осіб московського походження, а всі ті фальшиві й провокативні звіти проти Бандери та бандерівців брав поважно й на них орієнтувався. Московський агент К. Фільбе зі своєї позиції ті фальшиві й провокативні звіти оцінював, поширював по міністерствах і все робив так, щоб шкодити українцям, які боряться за свою державну незалежність.

Кім Фільбе довгі роки, як зрадник свого (англійського) народу, працював проти інтересів Англії й приніс величезну шкоду поневоленим народам, а українцям й албанцям зокрема. Коли англійська контррозвідка почала підозрювати Фільбе в зраді, він мав щастя втекти до Москви. В 1980 р. він видав у Москві книжку під назвою «Моя таємна війна». Уривок з цієї книжки Фільбе помістила московська газета

«Неделя» (ч. 32/1064/1980), який подаємо в перекладі на українську мову з російської.

«Було в нас чимало сутичок з приводу різних російських еміграційних організацій, про що мова буде нижче. Була мова, наприклад, про народньо-трудоий союз (НТС), якого недавно спіткала сумна слава з приводу справи Джералда Брука; про українських націоналістів Степана Бандери — любимчика англійців. ЦРУ, як і СІС, зі шкіри вилазило, прагнучи використати найперспективніші еміграційні угруповання у таких же цілях, в яких СІС використала Жорданія. Не зважаючи на те, що англійці провадили вперті ар'єргардні бої, намагаючись зберегти свої позиції в тих угрупованнях, з якими вони давно співпрацювали, все ж американці поступово витискували їх із цієї сфери діяльності. Доляр був надто могутнім . . .

Найдавнішими були розбіжності відносно України. Ще до війни СІС підтримувала контакт із Степаном Бандерою, українським націоналістом профашистського напрямку. Після війни ця співпраця мала дальший розвиток. Та біда полягала в тому, що, хоча Бандера був великою «шишкою» серед еміграції, його твердження про наявність у нього великої кількості прибічників у Советському Союзі ніколи серйозно не перевірялись; були лише негативні приклади, тобто які показували, що ніяких при-

бічників не має. Перша група агентів, яку англійці наділили радіопередавачем та іншими таємними засобами зв'язку, була спрямована на Україну в 1949 році й — зникла. Наступного року післали ще дві групи, та про них так само не було ані слуху, ані духу. Тим часом американці почали серйозно сумніватися відносно корисності Бандери Заходові. Невдачі засланих англійцями груп, природньо, не розвіювали цих сумнівів.

Напади американців на співпрацю між Бандерою і СІС стали особливо гострими в 1950 році, і, працюючи в ЗСА, я потратив багато часу на передавання в'їдливих послань з Вашингтону в Лондон і назад відносно порівнювальних вартостей різних маловідомих еміграційних груп. ЦРУ висунуло три серйозних заперечень проти Бандери як союзника. Його скрайній націоналізм із фашистівським відтінком був перепону, яка заваджала Заходові провадити підривною роботу в Советському Союзі з використанням осіб інших національностей, наприклад, росіян. Також твердили, що Бандера корінням сягає в стару еміграцію і не має зв'язків з новою, «реалістичнішою» еміграцією, з якою американці наполегливо загравали. Нарешті, його безпосередньо обвинувачували в антиамериканських настроях.

У 1951 році, по кількох роках впертої праці, ЦРУ все ще мало надію післати на Україну свого «політичного» представника з трьома помічниками для налагодження контакту з «рухом спротиву». ЦРУ навіть нашкрябало резервову групу з чотирьох осіб, щоб післати її на випадок, якщо перша група безслідно зникне.

Щоб перебороти англо-американські розбіжності з приводу України, ЦРУ наполягало на відбутті широкої конференції з СІС. Ця конференція відбулася в Лондоні в квітні 1951 року. На мое здивування, англійська сторона зайняла тверду позицію і рішуче відмовилась викинути Бандеру за борт. Все, чого вдалося досягнути й що було прийняте з неприхованим роздратуванням американською стороною, — це рішення знову розглянути згадане питання наступного року в кінці сезону, сприятливого для скинення легкоспадунів. Мали надію, що до того часу в розпорядженні сторін буде більше фактів. Протягом місяця англійці скинули три групи по шість осіб у кожній. Літаки відлітали з летовища на Кіпрі. Одну групу скинули між Львовом і Тернопілем, другу — недалеко від верхів'я Пруту, біля Коломиї, і третю — в межах Польщі, коло початків Сяну. Щоб уникнути дублювання та перекриття районів, англійці й американці обмінювалися точною ін-

формацією відносно часу та географічних координат своїх операцій. Не знаю, що трапилося з цими групами. Та про це, мабуть, нетяжко догадатися.

Років через вісім я прочитав про загадкове вбивство Бандери в Мюнхені в американській зоні окупації Німеччини. Може бути, незважаючи на відважні виступи англійців в оборону його, останнє слово в цьому ділі сказало ЦРУ...»

Зрадник англійського народу і шпигун московських імперіялістів пише дуже обережно й натяками про злочини, які він зробив. Натомість московська пропаганда намагається ОУН і Провідника Бандеру показати як чужинецьких агентів-шпигунів. КГБ докладно знає, що в боротьбі за визволення свого народу українські патріоти шукають союзників і будуть шукати, та для своїх цілей будуть використовувати всі нагоди й можливості. Большевицького ватажка Ульянова-Леніна німецький генеральний штаб під час війни з царською Московщиною перевіз із Швейцарії до Швеції в заплombованому вагоні. Ленін отримав від кайзерівської Німеччини кількадесят мільйонів марок на розбудову комуністичної партії.

Випадок з московським шпигуном Фільбе нас вчить, щоб ми були обережними, бо Москва своєю агентурою і дезінформацією нам

шкодить також через інші народи і держави. Московський шпигун Кім Фільбе рівночасно поширює дезінформацію, де він пише нібито про «загадкове» вбивство Бандери. Він намагається кинути підозру на американське Центральне Розвідувальне Управління. Після суду над агентом КГБ Сташинським ні для кого нічого не має загадкового в справі вбивства Бандери. Агент КГБ Сташинський виконав злочин на доручення ЦК КПСС і за цей злочин був нагороджений урядом СРСР орденом «Червоного прапора».

Одно завдання повинно зробити американське ЦРУ, — переглянути свої звіти, що їх робив Фільбе (агент КГБ) з московськими імперіялістами з метою дезінформації проти революційної ОУН.

Жорстока війна

Після окупації України московськими імперіялістами український народ не припинив війни з Москвою. Доказом цього є мільйони жертв українського народу, повстанська боротьба на Придніпрянській Україні, судові процеси, штучно витворений голод 1932-33 років, розстріли десятки тисяч українців. Московський імперіялізм нищить усе, що по змісту і духові є націо-

нальним. Щоб необізнаних впровадити в блуд, він створив параван з коляборантів, що називас українським урядом та виховує для себе яничарів. Ворог нищить наших патріотів не тільки

Голод в Україні 1933

в Україні, але й на чужині: Петлюра, Коновалець, Бандера. В останньому півстолітті перебрала на себе боротьбу ОУН і УПА. В бою з ворогом загинув головнокомандувач УПА ген. Шухевич-Чупринка і сотні тисяч провідних та рядових вояків. Живими в руки ворога попали не тільки рядові, але й провідні люди, як В. Кук-Коваль, Галаса, Степаняк, Дужий і інші. Згадані попали до рук ворога, який їх не вва-

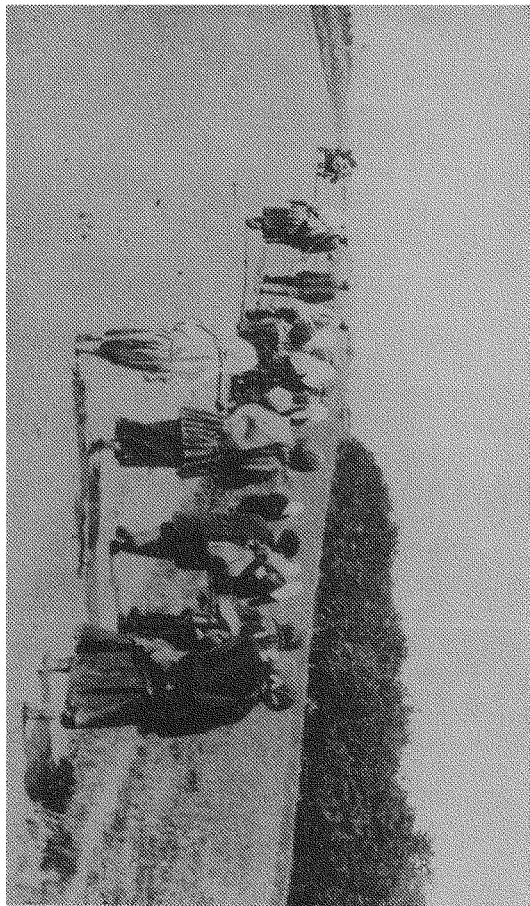

Голод — Харків 1933

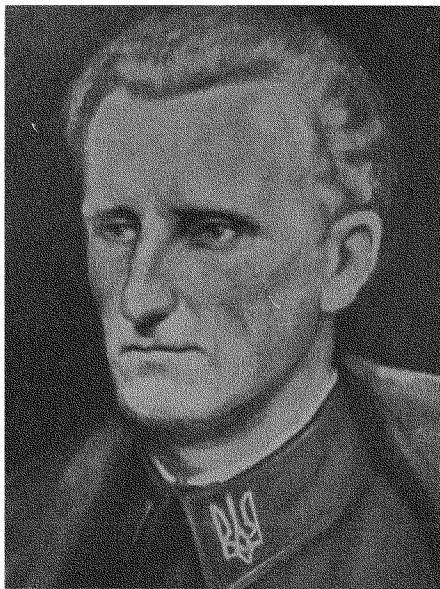
жав за полонених чи за політичних в'язнів, лише за злочинців, над ними знущався і вимагав від них вимушених заяв і намагався їхніми устами робити свою пропаганду. Московські методи по відношенню до українських патріотів відомі.

Провід революційної ОУН вислав з еміграції на Україну ряд людей з різними завданнями: одних для підпільної праці, других — як зв'язкових. Багато з тих висланих загинули, а деякі з них попали ворогові в руки. Ворог, маючи в руках членів ОУН, які постійно були на Україні і воювали проти окупанта, судив їх високими вимірами кари, а тих, що заломилися, старався використати для пропаганди й ідеологічної боротьби внутрі своїх границь. Тих людей московська преса не представляла чужинецькому світові. Для Москви це було й є незручним, бо саме ці люди та боротьба, в якій вони брали участь, є доказом, що український народ бореться за свою національну й державну незалежність. Натомість членів ОУН, які були на еміграції і пішли на Україну, московська пропаганда використовує постійно і їх представляє як шпигунів капіталістичних агресорів. В боротьбі з московськими наїзниками члени ОУН і УПА добре пізнали всі методи, які застосовує ворог проти них. Тому вони, попавши в безвихідне положення, в цій боротьбі самі собі від-

ГОЛОД — ИДУТЬ ЗА ХЛИБОМ

бирали життя, бо знали, що, наколи попадуть в руки живими, ворог буде їх мучити, тортурувати та застосовувати до них хемічні препа-

ген. Р. Шухевич-Чупринка

рати, щоб зломити їхню волю, а тоді використувати їх для своєї пропаганди. Сьогодні ніхто і ніде в світі не вживає таких підступних і рафінованих методів, як їх вживає КГБ. Ряд тих, що попали в руки ворогові, знайшлися в

таких умовах, що не було виходу. Знаємо про випадки, що ворогові в руки попадали підпільники загазовані. Ворог через провокаторів загроював харчі, призначені для людей. Він вживав методів, яких на Заході мирним людям тяжко зрозуміти. Проводові революційної ОУН відомо ряд випадків, в яких члени попали в руки і ворог їх заломив.

Використовуючи ці методи сьогодні, ворог показує свою слабкість, а не слабкість цієї ідеї, за яку ці люди боролися і терпіли довгі роки. Тих людей, що ворог довгі тижні й місяці тортував, вважаємо нещасними жертвами, що боролися за українську державну й національну незалежність і не могли вмерти в цій боротьбі. За час панування червоно-московських імперіялістів знищено десятки мільйонів людей. Цим питанням, скільки знищено народу, займалося ряд дослідників і вчених різних країн і їхні досліди в загальному без значних розходжень. Українська газета, що друкується в Лондоні «Українська Думка» з 21 грудня 1967 р. на підставі французької й бельгійської преси в замітці «Жахлива статистика» подає такі дані знищення людей: громадянська війна 1917 року принесла 4.500.000 жертв. Голод, спричинений червоно-московською владою в рр. 1921-22 — 6.000.000, загинуло внаслідок терору ЧК в

Розкопані могили жертв НКВД — Вішниця

рр. 1917-23: інтелектуалі 160.000, урядників, міщан, офіцерів, солдатів та жандармів 790.000, священників 40.000, селян і робітників 1.300.000; наслідком терору ЧК і ГПУ в рр. 1923-30 — 2.050.000, під час голоду (в Україні) 7.000.000, розстріляні під час колективізації 750.000, розстріляні в рр. 1933-37 — 1.600.000, розстріляні в рр. 1937-38 — 635.000, знищено членів КПС 340.000, розстріляні військові команди 30.000, розстріляні в рр. 1938-47 — 2.748.000, загинули в концентраційних таборах та тюрмах 21.000.000. Сумарна кількість жертв виносить 48.943.000. В цій макабричній статистиці не подано кількості вбитих під час різних воєн (фінляндська, советсько-німецька, японська).

Московська урядова пропаганда старається представити успіхи, здобуті за роки комуністичного панування, старанно промовчуючи десятки мільйонів знищених людей.

Німецька Федеральна Республіка, яка розв'язала соціальні питання без кровопролиття класової боротьби за допомогою уложених демократичних законів, переговорами, страйками, узгодженнями. Москва намагалася і тут пропагувати класову боротьбу, яку наріз відкинув. Комуністи в Німеччині не спроможні в цій ситуації якого небудь впливу.

Коли читаємо подані числа знищених людей в цілому ССРСР, то знаємо, що половину цих

жертв творять наші брати по крові — українці, які загинули від ворога в першу чергу тому, що не хотіли бути рабами. Від 1944 р. до 1 січня 1947 з Львівської переселенчої тюрми було вивезено в глибину СРСР 1.400.000 людей, засуджених на 10-20 років ув'язнення, засуджених до 10 років ув'язнення вивезено в північні простори СРСР понад 2 мільйони.⁹⁴ Які б не були осяги червоних москалів, здобуті за час їхньої влади, то знищення 50 мільйонів людей є доказом, що ця влада злочинна і неморальна.

Московська пропаганда ніколи не подавала числа знищених людей, за винятком подання числа знищених членів партії. Журнал ЦК КПСС «Партийная жизнь» з 7 жовтня 1976 повідомила, що тільки за тих п'ять років розстріляно чи померло на засланнях 798.072 членів партії».

КГБ веде безперервно й регулярно спостереження за кожним громадянином в СРСР і все занотовує в своїй оперативній картотеці. На еміграції КГБ робить таке стеження за політичними, громадськими і церковними та науковими діячами. На випадку потреби КГБ заряджує

⁹⁴ «Шлях Перемоги» 25. 5. 1958 р.

«оперативну розрібку» з застосуванням усіх можливих середників. Під спостереженням КГБ в СРСР є також усі партійні й державні діячі, не зважаючи на їхнє становище. Лише високих діячів партії й уряду спостерігають вищі чини КГБ. В кожному підприємстві є «особі отдели», які збирають дані про всіх осіб, пов'язаних з підприємством. Ці «ОО» є відділи КГБ.

Крім того, що КГБ слідкує за всіма громадянами, президія Верховної ради СРСР видала 26 липня 1966 р. указ № 597 для міліції, щоб вона наглядала за всіма особами, яких звільнено з тюрми чи концтаборів.

Московська імперія держиться при допомозі апарату терору ЧК-КГБ та брехні й ошуканства, що криється під назвою пропаганда. Це є невід'ємні елементи московської духовости, що має своє коріння в сивій давнині. Александр Пушкін в «Капітанська дочка» в розділі «Осада города» писав, як генерал царської армії готувався до бою з Пугачовим та пояснював свою тактику: «двіженіе оборонительное іли наступательное». Генералові дали пораду, що треба ще застосувати «двіженіе підкупательное». Підкупство, ошуканство панувало згори на долину в партійних та державних діячів і великою мірою поширилося на населення.

Для прикладу наведу, що Л. Брежньов в квітні 1964 р. на відзначенні 70-ліття Хрущова був на чолі делегації і вітав Н. Хрущова словами «Дорогий, Ваше героїчне минуле... Ваші діла...» Потім тричі цілував Хрущова. Але в жовтні того ж самого року Брежньов підступною змовою повалив Хрущова та зайняв його пост. Пізніше Брежньов так само цілував Дубчека, першого секретаря чеської компартії, Шелеста — першого секретаря ЦК КП України, Підгорного — голову Верховної Ради ССРСР. Потім зі всіма, як з невігідними зробив так само як з Хрущовим. Леонід Брежньов написав спомини. В спогаді «Малая земля» він пригадує час, як Гітлер з Сталіном заключили договір. Брежньов пише, що цей договір забезпечував необхідну «передешку» і давав час для підготовки обороно-спроможности ССРСР. Тільки не всі розуміли цього. На засіданні один з лекторів на прізвище Сахно запитав: «Товариш Брежньов, ми повинні пояснювати про ненапад, чи це є серйозне? А як хтось не повірить, чи вважати, що він веде провокаційні розмови? Нарід так мало вірить». Брежньов на це питання відповів: «Обов'язково треба пояснювати до того часу, «аж з фашистської Німеччини не останеться камінь на камені». Треба підкреслити, що в Москві сьогодні так само думають про всі із захід-

німи державами і Америкою зроблені договори і будуть їх пояснювати в такому розумінні. Дуже потрібно, щоб всі політики докладніше слідували за висловами Брежнева і всіх московських вождів та пізнавали їхню духову настанову.

Після смерти Сталіна прийшло до жорстокої боротьби за владу, в якій першою фізичною жертвою став головний терорист маршал Берія. Берія мав шанси стати на місце Сталіна, але проти нього стали об'єднано всі партійні вожді і військові маршали. Потім прийшло до боротьби між тими, що зліквідували Берію. Хрущов при допомозі маршала Жукова усунув старих діячів, назвавши їх антирадянською групою — Маленков, Молотов, Булганін, Кагановіч і Шепілов. Після ліквідації Берії апарат НКВД-НКГБ був дуже послаблений і над ним встановлено партійний контроль. У цьому часі ще не була зовсім закінчена боротьба за владу і кожний з претендентів на найвищий пост боявся за свою голову і числився з тим, що котрийсь з них зможе знайти опертя в чекістів і зробити в партії таку чистку, як це зробив був Сталін.

Після того, як Брежньов усунув Хрущова, він почав закріплювати свої позиції. В травні 1967 р. з головства КГБ усунено В. Семічасного, а на його місце поставлено довіреного Л. Бреж-

нєова Юрія В. Андрєова. На мїнїстра внутрїшнїх справ Брєжнєєв поставив також свого довїреного з давнїх часїв Щєлкова. В 1977 р. Андрєєв і Щєлков їменовано генералами армїї. Андрєєв і Щєлков мешкають разом з Брєжнєєвим в одному будинку в Москві на Кутовському проспекті. Юрїй Андрєєв став членом полїтбюра і найближчим спївробїтником Брєжнєєва.

Апарат КГБ почав набирати згори в долину впливїв і поширив свою дїяльнїсть. У липнї 1978 («Правда» з 6 липня 1978) Верховна рада ССРСР винєсла постанову такого змїсту: «Перєїменовувати Комїтет Державної Безпеки при Радї Мїнїстрїв ССРСР в Комїтет Державної Безпеки ССРСР». КГБ перєстав бути при радї мїнїстрїв і тим перєстав бути пїдзвїтним радї мїнїстрїв. Тепер шеф КГБ Ю. Андрєєв пїдлягає безпосередньо тїльки Брєжнєєву. Для КГБ не є зобов'язуючі закони й конститутїя ССРСР. Для осягнення поставленої мети КГБ застосовує всїх прийомїв і користується кримїнальними методами для знищення неvigїдних людей. Останнї роки принєсли дуже багато доказїв про фальшивї акти оскарження, замикання їнакшєдумачючих до психїатрїчних лїкарєнь і т. д. КГБ має контроль над усїма дїлянками життя в ССРСР. Все, що має вїдношення до зовнїшнього свїту, мусить проходити через КГБ. На закордонному

відтинку КГБ для своїх цілей використовує московську режимну церкву.

1948 р. видано в Москві книжку «Митрополит Ніколай, Слова і речі», в якій читаємо: «Головне, що Православна Русская Церква зробила в роки війни — це те, що вона показала всьому світові свою єдність зі своїм урядом». Отже не єдність з віруючим народом, а з атеїстичним урядом. Для партії й уряду церквою в СРСР керує окремий відділ КГБ. Він використовує церкву в усіх країнах на Заході для акцій зовнішньої політики в користь СРСР.

Відомо, що КГБ і головне розвідчне управління для розвідочної і провокативної діяльності використовує всі офіційні советські представництва. Подамо голоси преси за перший квартал 1976 р. Американський журнал «Таймс» подав, що в маленькій країні Люксембург посольство СРСР удержує 36 дипломатів, а 12 з них — це робітники КГБ і головного розвідчного управління. Газети «Орор» і «Нувель Обсервер» подали, що в Парижі під маркою дипломатів члени советського посольства Іван Кисляк і Ніколай Євдокімов є офіцерами КГБ і розбудовують шпигунську мережу у Франції, а військовий аташе генерал-майор Сергій Запалкін є агентом советської військової розвідки. Голландська газета «Де Телеграф» (Амстердам)

подає, що в Голляндії 60 робітників КГБ приховують свою діяльність дипломатичним паспортом. Данська газета «Берлінгске Гіденне» подала, що в Данії здемасковано 5 советських дипломатів, які займалися шпигунством і їх видалено з країни. Італійська газета «Европео» подала, що советські дипломати Борисов, Самохвалов, Федякін і Кохнов є офіцерами КГБ та займаються в Італії шпигунством.

В Німецькій Федеральній Республіці 2 лютого 1976 перша програма телебачення передавала фільм під назвою «Московське шпигунство в Німецькій Федеральній Республіці». Це був документальний фільм, який показував советських дипломатів, які намагалися вербувати німців для шпигунської роботи. Члена советського посольства Сергеева сфотографовано з молодим лікарем Генцелем, якого вербував до агентурної роботи.

В цілому світі став широко відомим скандал, що в вересні 1971 р. англійський уряд зажадав від уряду СРСР забрати з Англії 105 советських шпигунів, які ховалися за дипломатичні паспорти. В кожній країні, де живуть українці й інші народності з сьогodнішньої території СРСР, є советські дипломати, які ведуть підривно-розвідчу діяльність проти еміграції.

КГБ звертає окрему увагу на Німецьку Федеральну Республіку. Німецькі органи охорони

Конституції (Ферфассунгсшцу) і поліція розкрили кілька сотень советських шпигунів, а серед них близько сотні советських громадян, половина яких була дипломатами. У всіх країнах Європи, Африки й Америки КГБ розбудував величезну мережу своїх шпигунів і також окремі групи агентів з призначенням до терористичних акцій і саботажів. Московські імперіялісти роблять послідовну підготовку до загарбання світу.

На протязі років до західніх країн перейшло після другої світової війни ряд високопоставлених чекістів та офіцерів військової розвідки. Вони виявили дійсні цілі московського уряду. Західні держави знають до чого змагає Москва, але наївність західніх політиків та брак рішучості сприяє московській агентурі. Це невидима війна, яку провадить КГБ проти країн Заходу. Вона коштує Москві мільярди рублів. А чи це потрібно?

Не один український емігрант старшого віку забув, як він вдома на Україні неспокійно спав. Кожної ночі ворожа поліція могла його розбудити, зробити в хаті трус і його арештувати. Українці, вроджені на чужині, навіть не можуть собі уявити про нічні арешти й обшуки і що таке взагалі можливе. Також не кожний політичний емігрант звертає увагу на діяльність московської агентури КГБ, яка змагає до

завалення організованого життя української національної еміграції. КГБ мріє про те, як би йому пропхати своїх людей до керівництва українського організованого життя на еміграції, інфільтрувати організації і тоді робити замішання, провокації та зробити еміграцію нездідною до творчої праці. На еміграції часто буває так, що деякі діячі майже не думають про діяльність ворога. Вони неспроможні бачити такої діяльності, але натомість вони вбачають ворога в політичному противникові. Про це докладно знає КГБ і шукає доріг, щоб допомогти в поширенні ворожнечі.

Ворожа діяльність проти еміграції така наявна, як і пляни Москви по відношенню до західних держав, а зокрема до Америки. За планами ЦК КПСС КГБ при допомозі різних агентурно-диверсійних сил, з лівими групами, які ідеологічно стоять близько до комуністів, веде роботу, щоб розкласти суспільства тих держав, деморалізувати, ширити провокації, дезінформувати. Москва провадить подвійну політику.

I. Офіційна політика, в якій настирливо агресивно накидається західним державам свою думку, поширюється власні впливи в Африці, Азії, Південній Америці, всюди піддержується опозиційні рухи з метою послаблювати і компромітувати законні уряди. Заключується різні

договори й їх використовується для скріплення внутрішнього стану ССРСР, як вигідна торгівля, кредити, користається з технічних винаходів і виробів, на які вони самі неспроможні. Москва респектує договори так довго, як вони є для неї корисні.

II. Провадить у кожній країні підпільну діяльність, яку організує і керує КГБ, творить шпигунські мережі, приготує диверсійні і терористичні групи. В кожній країні, в якій заборонена компартія, Москва допомагає підпільно розбудовувати партію. Окремо йдуть намагання інфільтрувати і взяти під свій вплив ліві групи. Тут часто офіційно виконує свою роль московська режимна церква. В цій підривній роботі КГБ не зупяється перед нічим. Щоб мати успіх, вживається всіх методів: підкупство, шантаж, фізичне знищення противника. В московському стратегічному пляні є накреслена мета розколювати, деморалізувати й ослаблювати законні уряди, а потім викликати внутрішні заворушення та прийти з допомогою й ставати в ролі визволителя. Правда, що не все так виходить, як ЦК КПСС плянує й проводить в життя. Вони мають провал за провалом і невдачі на різних відтинках. Однак вони не міняють стратегічного пляну, а намагаються його проводити в життя, намагаються лише удосконалити тактику.

Для української еміграції, а її діячів зокрема потрібно слідкувати за агентурною діяльністю ворога і ставити справи так, щоб ворожа діяльність не знайшла в нас для себе ґрунту, а агентура КГБ була ізольована від творчих сил нашої еміграції.

Чоловік з органів НКВД.

На Заході живе Кіріл Хенкін, племінник народнього артиста ССРСР Владіміра Я. Хенкіна, що в кінці тридцятих років користувався великою популярністю. Впливи В. Хенкіна давали привілеї його племінникові. Кіріл Хенкін має за собою непростий шлях. Він служив у внутрішніх військах НКВД. Був також учасником еспанської війни проти ген. Франка, де зустрічався особисто з А. Орловим, високої ранги НКВДистом, який керував на заході розвідкою, а потім втік до Канади і останньо жив в Америці. Під час війни Хенкін деякий час працював в четвертому управлінні НКВД, звідки був звільнений.

Четверте управління НКВД очолював Павел А. Судоплатов, ген.-майор государственной безопасности. Його заступником був генерал Ейнтіґорн і один з чільних їхніх співробітників Міхал Маклярьській — полковник гос. безоп. Обидвох їх було заарештовано в час протижи-

дівських акцій. Судоплатов — як співробітник Берії також був заарештований.

Генерал Судоплатов зараз по війні очолював один відділ по боротьбі з бандерівцями, а його найближчий співробітник був тоді сорок п'ять літній Лев Студніков — полковник гос. безоп. Завдання четвертого управління, в якому свого часу працював К. Хенкін, була нелегальна робота поза межами ССРСР — терор та диверсія. Кіріл Хенкін був особисто знайомий з рядом знатних енкаведистів, знає не лише ряд справ і методи НКВД, але йому докладно відома психологія терористичного апарату. У виданні московських дисидентів на заході «Континент 22» на стор. 279 Кіріл Хенкін помістив уривок своєї праці під заголовком «Руски Пришли». Хенкін зупиняється над проблемами російської еміграції і агентури ще з часів ГПУ і НКВД. Нас в його писанні лише цікавить погляд про сьогоднішню еміграцію з ССРСР, який треба пройти процес оформлення документів, щоб дістати дозвіл на виїзд, та роля КГБ по відношенню до кожної особи, що хоче виїхати з ССРСР.

Хенкін говорить, що нераз і в голову не приходять тому, що хоче виїхати, що його бажання виїхати відповідають бажанням влади. ОВІР сам нічого не рішає. Для кожного, що бажає виїхати з ССРСР, починається відповідне оформ-

лення і заводиться йому справа: «Дело Оперативной Проверки — ДОПР». Коли таку справу зареєстровано, вона мусить бути затверджена міністерством внутрішніх справ. Тоді щойно починається докладна перевірка: чи той, хто бажає виїхати, не приналежний до кадрів міністерства внутрішніх справ, чи він і його родина були суджені. Після першої перевірки на того, що бажає виїхати з ССРСР заводиться «Дело оперативно-агентурной разработки» — ДОАР. Тоді від агентів збирається все про чоловіка, або завербовують когось з ближчого оточення щоб розвідав, що такий чоловік говорить, що думає, перевіряється його пошту, підслуховується телефони. Коли все закінчено, оперативний робітник міністерства внутрішніх справ робить висновки і справу передає до «Комітету государственной безопасности» — КГБ. Тоді КГБ спершу перевіряє, чи даний чоловік не співпрацював з КГБ, чи був сексотом, чи служив в армії, чи під час служби мав щось до діла з військом КГБ, перевіряють з політичного боку всіх членів родини, зокрема хто є закордоном, яка була переписка. Перевіряють, чи був суджений. Коли хтось був суджений, а потім судимість була скасована, то в архівах міністерства внутрішніх справ ім'я такого чоловіка не вписане, але в архівах КГБ є записана кожна деталь. КГБ

звертається до свого головного архіву, який знаходиться в місті Новосибірськ. Там зберігаються також архіви всіх державних і військових злочинців. Коли на особу немає ніяких даних, то оперативний робітник КГБ записує «Сведений не имею» і підписується. Тоді «оперуполномочений» закриває справу і передає до другого управління. КГБ. Справа передається у виїзду комісію центрального комітету комуністичної партії. На комісії розглядають справу і стверджують, чи виїзд даної особи «відповідає інтересам держави». Як ствердять, що виїзд відповідає інтересам держави, тоді видають візу-дозвіл. Коли комісія ЦК ствердить, що виїзд «не відповідає інтересам держави», дозволу не дають.

Хто твердить, що КГБ в нього щось там не доглянуло і йому вдалося виїхати, говорить неправду. К. Хенкін на стор. 297 говорить: «Приблизно в шестидесяти відсотках тих, що виїхали, в справі ще лежить писемне зобов'язання чесно співпрацювати з советськими органами розвідки...» Коли, наприклад, хтось, що виїхав за границю, почав там працювати в установі, до якої советська розвідка має зацікавлення, тоді в його актах, що осталися в ССРСР, переглядають за зобов'язанням. Коли воно там є, тоді про це повідомляється відповідного місцевого

представника советської розвідки, який вже на-в'язує далі контакт і бачить, що буде далі: чи треба платити чи погрожувати.

Кіріл Хенкін в першій половині 1980 р. видав книжку російською мовою⁹⁵ «Охотник зверх ногами». В цій книжці він подає багато цікавих справ з праці і психології апарату НКВД. Хенкін хоче переконати читача, що робітники НКВД з відділу розвідки були чесні й добрі люди, лише з контррозвідки були свиноподібні хами. До цього скажемо, що це ягоди одного дерева.

Варта уваги ще справа широко відома про советського шпигуна Абеля, що був заарештований в Америці, а потім обміняний на американського летуна, який був збитий над територією СРСР — Пауерса. Американські слідчі і судові власті судили Рудольфа Абеля, про що широко писала світова преса. Однак Рудольф Абель не був Абель, а Віллі Фішер, син німецького комуніста, який ще працював з Леніном. Віллі Фішер — це старий робітник советських органів розвідки. Він був особистим приятелем Кіріла Хенкіна. Коли американська поліція заарештувала Віллі Фішера, що жив в Америці під фальшивим прізвищем, він подався за Рудольфа Абеля — також советського розвідчика

⁹⁵ Видавництво «Посев», Франкфурт.

з німецького походження, якого минуле він докладно знав. Але Абель вже не жив, а американці того не знали. В Америці жив тоді ще Александр Орлов, що втік з Еспанії і зірвав з Сталіном, який особисто знав Фішера й Абеля. Чому Орлов американцям цього не оповів — є окремим питанням, на яке, мабуть, американські органи безпеки мають відповідь. Кіріл Хенкін по повероті Фішера до Москви далі дружив з ним і ділився думками. Фішер помер в 1971 р. Він похований в Москві на німецькому кладовищі. Хенкін в своїй книзі помістив знімку з пам'ятника Фішера-Абеля, на якому крім напису є знак чекіста «щит і меч».

ПІСЛЯСЛОВО

Московська імперія в останніх роках розбудувала свою мілітарну силу та постійно збагачує своє озброєння різними родами зброї. В ряд галузях Москва перевищує Америку. ЦК КПСС на підставі своїх шпигунських даних знає докладно, що на Заході ніхто не хоче війни і немає імперіялістичних плянів.

Рівночасно ЦК КПСС у своїх партійних школах вишколює спеціалістів для кожної країни світу. Там вивчають мови всіх країн, звичаї, культуру, економіку й політичне положення. Там підготовляється окупаційний апарат.

Москва в кожній країні утримує і постійно розбудовує шпигунську і терористично-диверсійну мережу, намагається інфільтрувати ліві середовища через ідеологічну спорідненість. Москва фінансує комуністичні партії і робить всі зусилля, щоб послаблювати кожну країну з середини. Вона своїх плянів не скриває, але цього не хочуть бачити й розуміти політичні діячі в світі. Для прикладу:

- 1) «Правда» з 18 березня 1971 р. писала: «Ленін родився в Росії, російську революцію він ніколи інакше не представляв як частину світової революції».
- 2) В матеріялах XXIV з'їзду КПСС на стор. 22, рік 1971, читаємо: «Сьогодні ми хо-

чемо ще раз запевнити наших однодумців-комуністів в світі, що наша партія завжди буде йти в одному тісному бойовому ряді з Вами. Повна перемога соціалізму в світі напевно буде, а ми будемо боротися і не жаліти сил».

Коли московська пропаганда говорить про перемогу соціалізму, то вона має на увазі перемогу Москви.

- 3) Орган ЦК КПСС «Правда» за 25 лютого 1976 писала: «Розрядка» витворює сприятливі можливості широко поширювати ідеї соціалізму. Буржуазні діячі підносять шум, що советські комуністи солідарні з боротьбою інших народів... Розрядка в ніякій мірі не замінює законів класової боротьби. Ніхто не може числити на те, що в умовах розрядки комуністи примиряться з капіталістичною експлуатацією».

Сказано ясно. І тому всі надії на підписаний 1 серпня 1975 р. акт в Гельсінках є наївністю.

В цьому пляні, що його уложила Москва на опанування світу є також плян знищення української еміграції.

Знати пляни ворога — ще замало, треба діяти проти них. Це наш всіх обов'язок.

СКОРОЧЕНІ НАЗВИ

- ВЧК — Всесоюзна Чрезвычайная Комісія
ОГПУ — Общесоюзное Государственное Политическое Управление (Державне Політичне Управління — ДПУ)
Чекіст — від назви ЧеКа
ТОС — Таємно оперативний совет
НКВД — Народний Комісаріят Внутренніх Дел
НКГБ — Народний Комісаріят Государственной Безопасности
МВД — Міністерство Внутренних Дел
МГБ — Міністерство Государственной Безопасности
КГБ — Міністерство Государственной Безопасности (Комітет Державної Безпеки)
ОО — Особой Отдел
ЦК ВКПб — Центральний Комітет Всесоюзної Комуністичної Партії большевиків, тепер — Комуністична Партія Советського Союзу — КПСС
ГРУ — Главное Разведывательное Управление (військова розвідка)
ЗУЗ — Західньо-Українські Землі
СУЗ — Східньо-Українські Землі
СБ — Служба Безпеки Організації Українських Націоналістів революціонерів

СО — Секретний Отдел

СЕКСОТ — Секретний сотрутник (донощик, конфідент)

ОВІР — Отдел Віз Іностранный Регістрацій
(ОВІР — відділ віз чужоземної реєстрації)

КУРКУЛЬ — большевицька влада ділить селян на групи: бідняки, середняки, куркулі і поміщики. Куркуль багатший селянин, поміщик, великий землевласник. Куркулі і поміщики як клянові вороги підлягали знищенню. Середняки уважалися ненадійним елементом

ТРОЙКА — Особое Совецаніє, трьох комуністів партійного комітету, виконавчого комітету і КНВД втрійку рішали долю ув'язненого.

З М І С Т

	Стор.
Духова спорідненість червоної і білої Москви	7
Деспотизм, тотальний терор в білій імперії	19
Тотожне в червоній імперії	20
Соціяльна політика в білій імперії	23
В червоній імперії	24
Культурна політика в білій і червоній російських імперіях	27
Політика супроти церкви в білій і червоній російських імперіях	37
Спорідненість білого і червоного імперіялізмів	43
Спорідненість білого і червоного поліційного державного терору	58
Про методи державного терору і порушення власних законів у білій і червоній російських імперіях	66
ЧК, ОГПУ, НКВД, МВД, МГР КГБ	78
Трест	163
Борис Вікторович Савінков	179
Діяльність ГПУ проти УНР	186
Генерал Юрко Тютюнник	191
	331

Генерал Гулий Гуленко	198
Гліб Лазаревський	200
Тиск і провокації на еміграцію	200
Полковник Євген Коновалець — УВО-ОУН	204
НКВД на ЗУЗ 1939-1941	227
Степан Бандера ворог число один	253
Агент НКГБ Андрій Печера	256
Бочка «катушка»	263
Діяльність ворога проти еміграції	267
Инж. Леонід Костаров і Петро Кожевників	274
Вбивство Провідника революційної ОУН Сте- пана Бандери	282
Московський шпигун Кім Фільбе	293
Жорстока війна	302
Чоловік з органів НКВД	321
Післяслово	327